ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་གསར་འགྱུར།

LATSE LIBRARY NEWSLETTER

སྤྱི་ལོ་ ༢༠༠༤ ལོའི་སྟོན་ཁ།

FALL 2004

གྲོང་ཁྱེར་ནེའུ་ཡོག་ཏུ་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་ལོ་བརྒྱའི་རྗེས་དྲན་བྱས་པ།

GEDUN CHOEPHEL IN NEW YORK

- ལ་རྩེར་ཁ་ཤགས་ཀྱི་འཁྲབ་སྟོན།
- "མགོ་སྐོར་བླ་མ" ཊེ་སི་ཊེ་རི།
- རྩོམ་ལུས་རིང་ལུགས་གསར་པའི་སྐོར་གླེང་བ།
- འཇམ་དབྱངས་ནོར་བུ་དང་ཨེ་ལི་ཨེད་སྤྱིར་ལིན་གཉིས་ཀྱི་བཀའ་མོལ།

- Stand–Up Comedy at Latse Library
- *Ippolito Desideri* by Sonam Tsering
- *Notes on the New Formalism* by Dana Gioia
- INTERVIEW: Jamyang Norbu

དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱིས་བྲིས་པའི་རི་མོ་གསར་རྙེད།

NEWLY–DISCOVERED ARTWORK BY GEDUN CHOEPHEL

པདྨ་བྱམས་ལགས་ནས་གཅེས་ཉར་གནང་ཡོད་པའི་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་ཆུ་ཚོན་རི་མོ་ཞིག
གནས་ཚུལ་ཞིབ་ཀྲས་ཤོག་ངོས་ ༡༡ ལ་གཟིགས།

A watercolor illustration by Gedun Choephel in the Pema Byams Collection.
(*See related article on p. 11.*)

ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་གསར་འཕྲིན།

LATSE LIBRARY NEWSLETTER

བམ་པོ་༢ པ། སྤྱི་ལོ་ ༢༠༠༤ ལོའི་སྟོན་ཁ།

VOLUME II FALL 2004

གསར་འགྱུར། NEWS FEATURES

ལས་འགུལ།
ལ་རྩེར་ཁ་ཤགས་ཀྱི་འཁྲབ་སྟོན།

2 EVENTS
Stand–Up Comedy at Latse Library

འགྲེམས་སྟོན།
དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་རི་མོ་པའི་མཐུན་ཚོགས།

5 EXHIBITIONS
Gedun Choephel Artists' Guild

ཚོགས་འདུ།
གྲོང་ཁྱེར་ནེའུ་ཡོག་ཏུ་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་ལོ་བརྒྱའི་རྗེས་དྲན་བྱས་པ།

6 CONFERENCE
Gedun Choephel in New York

རྩོམ་རིག LITERARY FEATURES

གླིང་མོལ།
འཇམ་དབྱངས་ནོར་བུ་དང་ཨེ་ལི་ཨེད་སྤིར་ལིན་གཉིས་ཀྱི་བཀའ་མོལ།

14 INTERVIEW
A Conversation Between Jamyang Norbu and Elliot Sperling

རྩོམ་པ་པོ་གླིང་བ།
བོད་པ་དབྱིན་ཡིག་གི་རྩོམ་པ་པོ། འཇམ་དབྱངས་ནོར་བུ།

18 FEATURED AUTHOR
Tibetans Writing in English: Jamyang Norbu

ཁོལ་ཕྱུང་རྩོམ་རིག
ཞེར་ལོག་ཧོལ་མུ་སི་ཡི་དཀྱིལ་འཁོར།

19 LITERARY EXCERPT
The Mandala of Sherlock Holmes

ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ཟིན་ཐོ།
"མགོ་སྐོར་བླ་མ" ཌེ་སི་ཌེ་རི། བསོད་ནམས་ཚེ་རིང་གིས་བརྩམས།

21 HISTORICAL NOTES
Ippolito Desideri by Sonam Tsering

རྩོམ་རིག་གི་ལྟ་བ།
རྩོམ་ལུས་རིང་ལུགས་གསར་པའི་སྐོར་གླིང་བ། ཌེ་ན་ཇོ་ཡ་ཡིས་བརྩམས།

23 LITERARY THEORY
Notes on the New Formalism by Dana Gioia.

ཨེན་ཌེ་ཡ་ སོ་རོ་སི་ ཀོ་ལུམ་སྦེལ། དབུ་འཛུགས་མཁན་དང་གཙོ་འཛིན།
ཨེ་རིག་ཀོ་ལུམ་སྦེལ། རྒྱུན་ལས་སློབ་སྟོན་པ། པད་མ་འབུམ། རྩོམ་སྒྲིག་འགན་འཛིན།
ཀིར་སི་ཏི་ན། གསར་འགྱུར་རྩོམ་སྒྲིག་པ། ལོ་རན་ ཧར་ཊི་ལི། རྩོམ་རིག་རྩོམ་སྒྲིག་པ།
བསོད་ནམས་དར་རྒྱས། ཤོག་ངོས་ཇུས་འགོད་པ།

Andrea Soros Colombel FOUNDER AND PRESIDENT
Eric Colombel EXECUTIVE ADVISOR Pema Bhum EDITOR-IN-CHIEF
Kristina Dy-Liacco NEWS EDITOR Lauran Hartley LITERARY FEATURES EDITOR
Sonam Dhargay LAYOUT AND DESIGN

ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་གསར་འཕྲིན་འདི་ལ་རྩེ་དེང་རབས་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་ལོ་རེར་ཐེངས་གཅིག་རེ་དཔེ་སྐྲུན་བྱེད་རྒྱུ། © པར་དབང་མིང་འདོན་བྱས་མེད་ན་དུས་དེབ་འདི་ལ་བཀོད་དོ་ཅོག་གི་པར་དབང་ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ལ་ཡོད། གསར་འཕྲིན་འདིའི་གློག་འཕྲུལ་གྱི་པར་གཞི་ང་ཚོའི་དྲ་རྒྱའི་སྟེང་ནས་གཟིགས་ཐུབ། མདུན་ཤོག་ནང་མའི་རི་མོ་རྩིས་འཁོར་ལ་པར་བཤུས་བྱེད་མཁན་ལུའུ་ཁི་ཧྲད་ལེར་ཡིན།

Latse Library Newsletter is published annually by Latse Contemporary Tibetan Cultural Library, 132 Perry Street, Suite 2B, New York, NY 10014 USA Tel.: 212-367-8490 Fax: 212-367-8479. Email: info@latse.org. Contents copyright © unless otherwise noted. Electronic version of this newsletter can be found at www.latse.org. Inside cover: original scanned for Latse by Luc Schaedler, Angry Monk Productions.

ལ་རྩེར་ཁ་ཤགས་ཀྱི་འཁྲབ་སྟོན།

སྤྱི་ཟླ་གཉིས་པར། ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་དགོད་སྒྲའི་ནང་ནས་བོད་ལོ་གསར་པ་ཞིག་བསུས། བོད་ཀྱི་དགོད་བྲོའི་གཏམ་གླེང་གི་འཁྲབ་སྟོན་འབྱེད་མཁན་བཞི་ཐེངས་དང་པོར་ལྷན་འཛོམས་དང་ཐེངས་དང་པོར་ཨ་རིར་ཕེབས་ཤིང་། ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་དུ"ཁ་ཤགས་-བོད་ཀྱི་དགོད་བྲོའི་གཏམ་གླེང་།" ཞེས་པའི་འཁྲབ་སྟོན་བྱས། འཁྲབ་སྟོན་པ་དེ་དག་ནི་ལྷ་ས་ནས་ཕེབས་པའི་འཁྲབ་སྟོན་པ་མཁས་མྱོང་ཅན་ཐུབ་བསྟན་ལགས་དང་མིག་དམར་ལགས། རྒྱ་གར་ནས་ཕེབས་པའི་པ་ཚེ་རིང་ལགས། ཨ་མདོ་ཟི་ལིང་ནས་ཕེབས་པའི་སྨན་ལྷ་སྐྱབས་ལགས་བཅས་ཡིན། ཐུབ་བསྟན་ལགས་དང་མིག་དམར་ལགས་ཀྱིས་མཉམ་འཁྲབ་གནང་གི་ཡོད་པ་མ་གཏོགས། ཁ་ཤགས་འཁྲབ་སྟོན་པ་རྣམ་པ་འདི་བཞི་ལྷན་ཅིག་ཏུ་འཛོམས་པ་ད་རེས་ཐེངས་དང་པོ་ཡིན་པ་རེད།

ཁ་ཤགས་སམ་དགོད་བྲོའི་གཏམ་གླེང་ནི་བོད་མི་གཞོན་དར་རྒན་གསུམ་དང་སྤྱི་ཚོགས་རིམ་པ་ཡོངས་ཀྱི་སྐྱེ་བོས་དགའ་སྣང་བྱེད་པའི་རིག་གཞུང་གི་རྣམ་པ་ཞིག་ཡིན། དེ་ནི་ལོ་རབས་བདུན་ཅུའི་ནང་ཙམ་ལ་གསར་དུ་དར་ཞིང་། ལོ་རབས་བརྒྱད་ཅུའི་ནང་ལ་དེ་ལ་དམིགས་བསལ་ཅན་གྱི་རང་རྩུགས་ཤིག་གྲུབ། འཁྲབ་སྟོན་པ་འདི་བཞི་བོ་བོད་ཀྱི་ཡུལ་གྲུ་མི་འདྲ་བ་ནས་ཕེབས་ཤིང་། ཁོང་ཚོས་རང་རང་སོ་སོ་ནས་དམིགས་བསལ་གྱི་ཁྱད་ཆོས་ཡོད་པའི་ཁ་ཤགས་སམ་དགོད་བྲོའི་གཏམ་གླེང་གི་རང་རྩུགས་གྲུབ་པར་བྱས་ཏེ་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་གི་སྣང་ཚུལ་ཞིག་ཏུ་གྱུར་ཡོད། ལྷ་ས་པ་ཞིག་ཡིན་ན་ཐུབ་བསྟན་ལགས་མིག་དམར་ལགས་མི་ཤེས་པ་མེད་པ་བཞིན་དུ། ཨ་མདོ་པ་ཞིག་ཡིན་ན་སྨན་ལྷ་སྐྱབས་མི་ཤེས་མཁན་ཡང་ཉུང་། དེ་བཞིན་རྒྱ་གར་དང་ཕྱི་རྒྱལ་གྱི་བོད་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་བོད་མི་ཞིག་ཡིན་ན་པ་ཚེ་རིང་མི་ཤེས་མཁན་ཡང་ཉུང་ཉུང་ཡིན། ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་དམིགས་ཡུལ་ནི་ལྟད་གཟིགས་པ་རྣམས་ལ་ཁ་ཤགས་སམ་དགོད་བྲོའི་གཏམ་གླེང་གི་འཁྲབ་སྟོན་རྣམ་པ་མི་འདྲ་བ་གཟིགས་མོར་ཕུལ་ནས། ལྟད་གཟིགས་པ་སྙིར་ཞིག་ལ་གྲུས་ཡོད་པའི་ཁ་ཤགས་སམ་དགོད་བྲོའི་གཏམ་གླེང་རྣམས་མི་མང་པོར་གྲུས་ཡོད་པ་བྱེད་རྒྱུ་དང་། ལྟད་མོ་པ་མང་པོར་བོད་ཀྱི་ཁ་ཤགས་ཞེས་པའི་སྒྱུ་རྩལ་འདི་ལ་ཤེས་རྟོགས་སྤེལ་ཆེད་ཡིན།

ཡུ་རོབ་དང་རྒྱ་ནག་བཅས་སུ་བརྙན་འཕྲིན་དང་། བརྙན་ཕབ། སྒྲ་ཕབ་བཅས་ཀྱི་ལམ་ནས་འཁྲབ་སྟོན་གྱི་ཉམས་མྱོང་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པོ་ཡོད་པའི་ཐུབ་བསྟན་ལགས་དང་མིག་དམར་ལགས་གཉིས་ནི་ལྷ་སའི་མི་དམངས་ཙམ་མ་ཡིན་པར་བོད་ཀྱི་ཡུལ་གྲུ་ཡོངས་

Stand–Up Comedy at Latse Library

In February, Latse Library rang in the Tibetan new year with laughter. For the first time, and on their first visit to America as well, four pioneering Tibetan comedy actors came together to headline Tongue–Lashing! Tibetan Stand–Up Comedy at Latse Library. The performances featured veteran actors Thupten-la and Migmar-la from Lhasa, Passang "Pa" Tsering from India, and Manlha Kyab from Siling (Xining) in Amdo. Apart from Thupten-la and Migmar-la, who work as a team, the comedians had never met before, let alone performed together.

Tibetan comedy is a cultural genre that is enjoyed by all ages and all levels of society. A relatively new art form that emerged in the 1970s, by the early 1980s, uniquely Tibetan forms of comedy were being forged. These four actors from different Tibetan areas have developed their own brands of comedy that have become cultural phenomenon in their own right. Few people in Amdo have not heard of Manlha Kyab, just as all Lhasans know the work of Thupten-la and Migmar-la, and the Tibetan community in India that of Pa Tsering. Latse's aim was to present to the audience different forms of comedy performance that are beloved by some, while still unfamiliar to others, a sampling of different styles and artistic directions.

Having appeared on numerous television appearances, video recordings, radio shows, and performances in China and in Europe, Thupten-la and Migmar-la enjoy a strong following not only in Lhasa, but across all Tibetan regions and among the Tibetan diaspora. These veteran actors work as a team, performing skits with role-playing and lively, witty exchange. The New York audience was delighted with their polished, seamless, and humorous performance.

དང་ཕྱི་རྒྱལ་གྱི་བོད་མི་རྣམས་ཀྱི་ཁྲོད་དུ་ཡང་དགའ་བསུ་ཐོབ་ཡོད་པ་ཡིན། ཁོང་གཉིས་ནི་མཉམ་འབྲེལ་པ་ཡིན་པའི་ཆ་ནས་མི་སྣ་འདྲ་མིན་གྱི་རྣམ་ཞུགས་བཟུང་ནས་བཤད་རེས་བྱེད། ནེའུ་ཡོག་གི་ལྟད་མོ་བ་རྣམས་ཀྱིས་ཁོང་གཉིས་ཀྱི་རྗོད་ངོས་གཙང་ཞིང་། ལྷུ་ལག་དམ་པ། གད་མོ་ཤོར་བའི་འཁྲབ་སྟོན་ལ་དགའ་སྣང་བྱས།

པ་(པ་སངས་)ཚེ་རིང་ལགས་ཀྱི་འཁྲབ་སྟོན་ནི་ལྟོས་འཇོག་གིས་དངོས་ཡོད་དང་བར་ཐག་ཉེ། ཁོང་གི་འཁྲབ་སྟངས་ནི་ནུབ་ཕྱོགས་པའི་དགོད་བྲོའི་གཏམ་གླེང་འཁྲབ་སྟངས་དང་མཚུངས། ཁོང་གིས་ཀུ་རེ་དང་། ལུས་ཉམས། བུད་མེད་ཀྱི་ལད་ཟློས། རང་གིས་ཚིག་བཟོ་བརྒྱབ་པའི་བོད་གཞས་དང་ཧིན་དི་ཡི་གཞས་བཅས་ཀྱིས་ལྟད་གཟིགས་པ་རྣམས་ལ་གད་མོ་སྐྱོང་། པ་ཚེ་རིང་ལགས་ཀྱི་འཁྲབ་ཚན་སྐད་གྲགས་ཅན་ཞིག་ནི་"བོད་ཡིག་གི་གསལ་བྱེད་ནི་ཀུང་ཕུ་(དྲག་རྩལ་)ཡི་འབྱུང་ཁུངས་ཡིན།"ཟེར་བ་དེ་ཡིན་ལ། དེའི་ནང་དུ་དྲག་རྩལ་གྱི་རྩེད་སྟངས་དང་ལུས་ཀྱི་སྟངས་སྟབས་གཉིས་བསྲེས་ནས་བོད་ཡིག་གི་གསལ་བྱེད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་འཁྲབ་སྟོན་གནང་།

སྨན་ལྷ་སྐྱབས་ལགས་ནི་ཨ་མདོ་ནས་ཕེབས་ཤིང་། ཁོང་གི་འཁྲབ་སྟོན་ནི་བབ་ཆགས་ཤིང་གོ་དོན་ལ་ཤུགས་བསྟན་དང་ལྡན། ཟུར་ཟ་དང་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་གནད་དོན་བརྗོད་པ་ཁོང་གི་ཁ་ཤགས་ཀྱི་གྲུབ་ཆ་གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན་ལ། དེས་མི་རྣམས་ལ་གད་མོ་སྐྱོང་བ་ཙམ་མ་ཡིན་པར་བསམ་བློ་ཡང་གཏོང་དུ་འཇུག སྨན་ལྷ་སྐྱབས་ནས་ཁོང་གི་འཁྲབ་སྟོན་གྱིས་ལྟད་མོ་པ་རྣམས་ལ་བསམ་བློ་གཏོང་སྟངས་གསར་པ་ཞིག་མ་བསྟན་པ་དང་། ཁོང་ཚོ་ལ་སློབ་གསོ་ཞིག་མ་ཐོབ་ན་ཁོང་གི་འཁྲབ་སྟོན་ལེགས་པོ་མིན་པར་ངོས་འཛིན་གནང་གི་ཡོད་ཟེར།

ཁ་ཤགས་སམ་དགོད་བྲོའི་གཏམ་གླེང་གི་འཁྲབ་སྟོན་འདི་ནི་ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་དུ་རིན་མེད་དུ་སྤེལ། ཁ་ཤགས་ལ་དགའ་སྣང་ཅན་གྱི་ལྟད་གཟིགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་འཁྲབ་ཐེངས་རེ་རེར་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་ཚོགས་ཁང་ཡོངས་སུ་ཁེངས་པར་གྱུར། ཕྱི་ཟླ་ ༢ པའི་ཚེས་ ༢༡ ཉིན་ཏེ། བོད་ཀྱི་ལོ་གསར་གྱི་ཉིན་མོར་ཁ་ཤགས་འཁྲབ་སྟོན་པ་བཞི་པོས་མཉམ་དུ་འཁྲབ་སྟོན་བྱས། དེའི་རྗེས་ཀྱི་ཉིན་དག་ཏུ་འཁྲབ་སྟོན་པ་རེ་རེ་ནས་འཁྲབ་ཐེངས་རེ་འཁྲབ་སྟོན་གནང་།

ཀོ་ལུམ་བི་ཡ་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོ་ནས་འཁྲབ་སྟོན་པ་བཞི་པོ་གདན་འདྲེན་གནང་སྟེ། དེར་ཁོང་ཚོས་རང་རང་ཁ་ཤགས་འཁྲབ་སྟོན་གྱི་ལམ་ལ་ཞུགས་པའི་ལོ་རྒྱུས་དང་རང་རང་གི་འཁྲབ་སྟངས་གྲུབ་ཚུལ་གྱི་གསུང་བཤད་གནང་། དེ་ནས་ཁོང་རྣམ་པ་བཞི་པོ་མངའ་སྡེ་ཕྱིར་ཇི་ནི་ཡ་ཡི་ཁྲར་ལི་སི་ཊོན་ན་ཡོད་པའི་ཕྱིར་ཇི་ནི་ཡ་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོར་ཕེབས་ནས་འཁྲབ་སྟོན་གནང་བ་དང་། ཡང་སྦོ་སི་ཊོན་ལ་ཕེབས་ནས་དེ་གའི་བོད་པའི་སྤྱི་ཚོགས་ལ་འཁྲབ་སྟོན་གནང་། སྨན་ལྷ་སྐྱབས་དང་པ་ཚེ་རིང་ལགས་གཉིས་མིན་ན་ཡ་ཕོ་ལི་སི་དང་མིས་ནི་སོ་ཊ་བཅས་ལ་མཉམ་ཕེབས་ཀྱིས་འཁྲབ་སྟོན་དང་། པ་ཚེ་རིང་ལགས་རྒྱ་གར་དུ་མ་ལོག་སྔོན་ལ་ཁོང་གིས་ཞིས་ཁ་སྒོ་དང་། ལོ་སན་ཇེ་ལི་སི། ཁ་ལོ་ར་ཌོ། སན་ཕྲ་རན་སིས་སི་ཀོ། ཕོར་ཊི་ལན་ཊི། སི་ཡ་ཊལ་བཅས་སུ་འཁྲབ་སྟོན་གནང་།

Pa (Passang) Tsering's performance is more earthy by contrast. With a style that is similar to western stand-up comedy acts, Pa Tsering entertains his audience with jokes, impressions, gestures, imitations of women, and his own takes on popular Tibetan and Hindi songs. One of his most popular acts is his "Tibetan Alphabet: The Original Kungfu" routine, where he combines martial arts and body contortions to mimic each letter of the Tibetan alphabet.

Manlha Kyab, who hails from Amdo, offers a more subdued performance. Satire and social commentary play a major role in his comedy which more often leads one to reflect rather than to laugh. Manlha Kyab asserts that if he cannot teach his audience to think differently about something, to educate them in some way, then his work is not successful.

The events, held at Latse Library, were free and open to the public. Enthusiastic fans crowded the library conference room for these rare performances. On Losar weekend, February 21, all four comedians appeared in one show. Each act then had their own shows during the following week.

The group was also invited to speak at Columbia University, where each actor talked about his background and the development of regional and personal styles. The four then traveled to Charlottesville, Virginia, for a performance at the University of Virginia, and to Boston to give a show for the local Tibetan community there. Manlha Kyab and Pa Tsering gave a show in Minneapolis while Pa Tsering went on to give performances in Chicago, Los Angeles, Colorado, San Francisco, Portland, and Seattle before returning to India.

(ཁ་གཏད་ཤོག་ངོས་ཀྱི་) འདྲ་པར། གཡོན་རྩེས་ཀྱིས་ ཐུབ་བསྟན་ལགས། མིག་དམར་ལགས། པ་(པ་སངས་)ཚེ་རིང་ལགས སྨན་ལྷ་སྐྱབས་ལགས།

Photo opposite page: (from left to right) Thupten-la, Migmar-la, Pa Tsering, and Manlha Kyab.

མཁས་པའི་གསུང་བཤད་ཀྱི་ལས་རིམ།

འདི་ག་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་མཁས་པའི་གསུང་བཤད་ཀྱི་ལས་རིམ་དུ་ཡང་དམིགས་བསལ་མཁས་པ་ཁ་ཤས་གདན་འདྲེན་ཞུས། **དོམ་པ་ཚེ་རིང་དབང་མོ་**(མོའི་གནས་ཚུལ་ཞིབ་རྒྱས་ལ་རྩེའི་གསར་འཕྲིན་འདོན་ཐེངས་དང་པོའི་ནང་ལ་བཀོད་ཡོད།) ལགས་ནས་ ༢༠༠༣ ལོའི་སྤྱི་ཟླ་བཅུ་གཅིག་པར་རང་རྩོམ་སྙན་ངག་ལྷུགས་ཀློག་གནང་། ལྷ་ས་ན་ཡོད་པའི་བོད་ལྗོངས་སྤྱི་ཚོགས་ཚན་རིག་ཁང་གི་མཁས་དབང་**འབྲོང་བུ་ཚེ་རིང་རྡོ་རྗེ་**ལགས་ནས་ ༢༠༠༤ ལོའི་ལོ་མགོར་"ལྷ་ལུང་དཔལ་རྡོར་གྱི་མི་ཚེ་དང་ཁོང་དང་གླང་དར་བར་གྱི་འབྲེལ་བ།" ཞེས་པའི་གསུང་བཤད་གནང་། ༢༠༠༤ ལོའི་ཟླ་ལྔ་བའི་ཚེས་ ༣༡ ཉིན་འདི་ག་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་"བོད་རིག་པ་དང་དེང་རབས་སྤྱི་ཚོགས་"བགྲོ་གླེང་ཚོགས་འདུ་ཞིག་བསྐངས། བགྲོ་གླེང་དེར་པེ་ཅིན་ན་ཡོད་པའི་ཀྲུང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་སློབ་སྤྱི་གཞོན་པ་**ཤེས་རབ་ཉི་མ་**དང་། ལན་གྲོའུ་ན་ཡོད་པའི་ནུབ་བྱང་མི་རིགས་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་བོད་རིག་པའི་སྡེ་ཚན་གྱི་འགན་འཛིན་སྐལ་བཟང་ཚེ་བརྟན། ཟི་ལིང་ན་ཡོད་པའི་མཚོ་སྔོན་མི་རིགས་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་བོད་རིག་པ་ཞིབ་འཇུག་ལས་ཁུངས་ཀྱི་འགན་འཛིན་**ཏ་མགྲིན་**རྒྱ་ནག་གི་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོ་དག་གི་བོད་རིག་པའི་སྡེ་ཚན་གྱི་བྱུང་རིམ་དང་འགྱུར་རིམ་གྱི་གསུང་བཤད་གནང་།

Lecture Series

Our ongoing lecture series also featured some interesting guests. **Tsering Wangmo Dhompa** (featured in Latse Library Newsletter, Vol. 1, No. 1) gave a poetry reading in September 2003. **Tsering Dorje Drongbu**, of the Tibet Academy of Social Sciences in Lhasa, gave a talk entitled "Lhalung Paldor: His Life and Relationship to Lang Darma" in May 2004. On May 31, the library hosted a roundtable discussion "Adapting Tibetan Studies Programs for Contemporary Society," where participants **Sherab Nyima**, Vice President of the Central Nationalities University in Beijing, **Gazang Caidan**, Head of the Tibetan Studies Institute, Northwest Nationalities University in Lanzhou, and **Dan Zheng**, Director of the Tibetan Studies Research Center, Qinghai Nationalities Institute, Xining, spoke about the evolution of Tibetan Studies departments and institutes in China.

རྡོ་རྗེ་པ་སངས་ལགས་ཀྱི་རི་མོ་ཕྱུང་ཤུས་འདེམས་སྒྲུག

ད་ལོའི་དཔྱིད་ཀ་འདི་ག་དཔེ་མཛོད་ཁང་དུ་ཨ་མདོ་རྔ་པའི་རི་མོ་པ་གཞོན་སྐྱེས་རྡོ་རྗེ་པ་སངས་ལགས་ཀྱི་རི་མོ་ཕྱུང་ཤུས་འདེམས་སྒྲུག་བྱས་ཏེ་འགྲེམས་སྟོན་བྱས། འགྲེམས་སྟོན་བྱས་པའི་རི་མོ་དེ་དག་ནི་ཝེ་སེལ་ཡན་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོ་ན་རི་མོ་པ་དེའི་རི་མོ་གྲངས་འབོར་ཆེན་པོ་འགྲེམས་སྟོན་བྱས་ཡོད་པ་དེ་ལས་འདེམས་སྒྲིག་བྱས། རི་མོ་དེ་དག་ལས་མངོན་ཚན་ཆེ་བ་ནི་ཕྲེང་རྡོག་གིས་སྒྲིག་གྲུབ་བྱས་པའི་ཐང་ག་ཆེན་པོ་ཞིག་ཡིན།

དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་རི་མོ་པའི་མཐུན་ཚོགས།

འདི་ག་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལོ་བརྒྱའི་རྗེས་དྲན་གྱི་ལས་འགུལ་སྤེལ་(གནས་ཚུལ་ཞིབ་རྒྱས་འདོན་ཐེངས་འདིའི་ནང་དུ་གསལ།)སྐབས། ང་ཚོ་ལ་ལྷ་ས་ནས་གཞོན་སྐྱེས་རི་མོ་པ་སྐོར་ཞིག་ནས་བཏང་བའི་ཡིག་འཕྲིན་ཞིག་འབྱོར། རི་མོ་པ་དེ་དག་གིས་མཉམ་འབྲེལ་གྱིས་ལོ་དེའི་ལོ་སྟོད་ལ་རི་མོ་འགྲེམས་སྟོན་ཁང་ཞིག་གསར་འཛུགས་བྱས་པའི་མིང་ལ་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་རི་མོ་པའི་མཐུན་ཚོགས་ཞེས་བཏགས་འདུག དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་འཁྲུངས་ནས་ལོ་ངོ་བརྒྱ་ཐམ་པ་འཁོར་བའི་གོ་སྐབས་དང་བསྟུན་ནས་ཁོང་ཚོས་ཀྱང་དེང་རབས་བོད་ཀྱི་ཡུལ་དུ་བྱུང་བའི་མཁས་པ་དང་སྒྱུ་རྩལ་པ་འདི་ལས་འཆར་སྣོ་སྐྱེད་དེ་འགྲེམས་སྟོན་ཁང་འདི་བཙུགས་ཤིང་། དེར་རི་མ་པོ་དེ་དག་གིས་དེང་རབས་བོད་ཀྱི་མཐོང་སྣང་གསར་པ་རྣམས་སྒྱུ་རྩལ་གྱི་ལམ་ནས་གསར་རྩོམ་བྱས་ཡོད།

རི་མོ་པ་དེ་དག་གིས་གྲོང་ཁྱེར་ནེའུ་ཡོག་ལ་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་རྗེས་དྲན་ལས་འགུལ་སྤེལ་གྱི་ཡོད་པ་གསན་སྐབས། ཁོང་ཚོས་ལོ་བརྒྱའི་རྗེས་དྲན་དེ་ལ་ལེགས་སྐྱེས་ཤིག་འབུལ་འདོད་སྐྱེས། རི་མོ་པའི་མཐུན་ཚོགས་དེའི་ཚོགས་མི་རེ་རེས་རི་མོ་རེ་རེ་གསར་རྩོམ་མཛད་དེ་ཁྲོན་རི་མོ་གྲངས་བཅུ་གཉིས་སྒྲོམ་གཞི་གཅིག་གི་ནང་དུ་འགྲོ་བ་བྱས་ཡོད། རི་མོ་དེ་དག་གིས་ཚད་མི་འདྲ་བའི་དངོས་ཡོད་རིང་ལུགས་ཀྱི་ཐབས་ལམ་གྱིས་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་དགོངས་པ་མཚོན་ཐབས་བྱས་ཡོད། ཧ་ཅང་དམིགས་བསལ་ཅན་གྱི་ལེགས་སྐྱེས་དེ་གྲོང་ཁྱེར་ནེའུ་ཡོག་ལ་སྐུར་གནང་མཛད་དེ་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་རྗེས་དྲན་ཚོགས་འདུའི་དུས་ཡུན་ཆ་ཚང་ལ་བཤམས་སྟོན་བྱས། དེ་ནི་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་རྗེས་དྲན་ཚོགས་འདུ་ཁོ་ནའི་མཚོན་རྟགས་མིན་པར། ཁོང་གི་ཤུགས་རྐྱེན་དེང་སང་བོད་དུ་གནས་ཡོད་པའི་མཚོན་རྟགས་རྗེན་པ་ཞིག་ཀྱང་ཡིན་ནོ།

རི་མོ་དེ་དག་འདི་ག་དཔེ་མཛོད་ཁང་དུ་ཐུར་མུས་སུ་དཔྱངས་འགྲེམས་བྱས་ཡོད།

རི་མོ་པའི་མཐུན་ཚོགས་འདིའི་འགྲེམས་སྟོན་ཁང་ཡོད་ས་ནི་ལྷ་སའི་བར་སྐོར་གྱི་བྱང་སྟེ་ཡི་སྒོ་གྲངས་གསུམ་པ་ཡིན། Tel: 0891– 632–3825/ email: gedunchoephel3000@yahoo.com).

Dorje Basang: Selected Works

In the spring, Latse hosted a small exhibit of paintings by a young Tibetan painter from Ngaba, Dorje Basang. These pieces were selected from the larger exhibit held at Wesleyan University's Mansfield Freeman Center for East Asian Studies. The highlight of the exhibit was a large bead-embroidered *thangka*.

Gedun Choephel Artists' Guild

As we made preparations for the Gedun Choephel Centennial Conference (see related article in this issue), we received a message from a group of young artists in Lhasa who earlier that year had formed a cooperative gallery called the Gedun Choephel Artists' Guild. Also in commemoration of the 100th-year anniversary of Gedun Choephel's birth, the artists used Tibet's great modern intellectual and artist as inspiration for a space in which to create art that represents a new and multi-faceted Tibet.

When they heard of the event in New York City, the artists wanted to contribute in some way in marking the event and the centennial. They created an installation work comprised of twelve paintings each by a different guild artist. Each painting depicts with varying degrees of realism expressions of the spirit of Gedun Choephel. The twelve canvases are hung together to form one large work. This extraordinary gift was sent to New York City and was installed in the library in time for the conference. It symbolizes not only a celebration of the life of Gedun Choephel, but also a true reflection of his influence and enduring presence in Tibet today.

The installation will remain on permanent display just outside the library's Reading Room.

The next time you're in Lhasa, visit the artists' gallery located at No. 3, Barkhor Northeast Corner (tel. 0891-632-3825 / email: gedunchoephel3000@yahoo.com).

(ཁ་གཏད་ཤོག་ངོས་ཀྱི) འདྲ་པར། དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་རི་མོ་པའི་མཐུན་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་མི་རྣམས་ཀྱིས་ཁོང་ཚོའི་རི་མོ་རྣམས་ནེའུ་ཡོག་ལ་གཏོང་སྐབས་དྲན་རྟེན་དུ་བླངས་པའི་འདྲ་པར།

Photo (opposite page): Artists from the Gedun Choephel Artists' Guild pose with their collaborative work before its departure for New York City.

གྲོང་ཁྱེར་ནེའུ་ཡོག་ཏུ་ དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ གྱི་ལོ་བརྒྱའི་རྗེས་དྲན་བྱས་པ།

GEDUN CHOEPHEL IN NEW YORK

ཌོ་ནོལ་ལོ་པེ་ལགས་ནས་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལོ་བརྒྱའི་རྗེས་དྲན་ཚོགས་འདུ་ལ་འཛོམས་པའི་མི་ཚོགས་ལ་ཁོང་གི་བསམ་ཚུལ་གསུང་དོན། "ངས་འདི་ལྟར་བསམ་གྱི་འདུག དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ཀྱིས་རང་ཉིད་སྐྱེས་ནས་ལོ་ངོ་བརྒྱ་འགོར་བའི་རྗེས་ལ་གྲོང་ཁྱེར་ནེའུ་ཡོག་ཏུ་རང་ལ་རྗེས་དྲན་གྱི་ཚོགས་འདུ་ཞིག་འཚོག་རྒྱུ་དེ་མཁྱེན་ཡོད་ན་ཁོང་རང་ཡ་མཚར་ཞིང་། ཧང་སངས་པ། སྤྲོབས་པ་རྒྱས་ཡོད་ཀྱི་རེད།" ཅེས་དང་། ཡང་ཁོང་ན་རེ། "གཅིག་བྱས་ན་ཁྱེད་ཚོས་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ནེའུ་ཡོག་ལ་ཕེབས་འདོད་ཡོད་པ་མཁྱེན་ཡོད་ལས་ཆེ་ཞིང་། གལ་སྲིད་དམག་ཆེན་གཉིས་པ་ལངས་མེད་ན་ཁོང་གིས་དེ་ལྟར་གནང་ཐུབ་ཡོད་ཀྱི་རེད། གལ་སྲིད་ ༡༩༤༡ ལོར་ཁོང་ནེའུ་ཡོག་ལ་ཕེབས་ཡོད་ན་བོད་རིག་པའི་ལས་དོན་འདི་ལ་འགྱུར་བ་ཇི་འདྲ་ཞིག་ཕྱིན་ཡོད་པ་ཡིན་ནམ། ང་ཚོས་ཚོད་དཔག་བྱེད་རྒྱུ་རང་རེད།"

ན་ཤིང་སྤྱི་ཟླ་བཅུ་གཅིག་པའི་ཚེས་ ༧—༩ བར་ཉིན་གསུམ་གྱི་རིང་ལ་ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་གིས་བོད་ཀྱི་དེང་རབས་ཀྱི་མཁས་པ་དང་པོ་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་(༡༩༠༣—༡༩༥༡) ལགས་འཁྲུངས་ནས་ལོ་ངོ་བརྒྱ་ཐམ་པ་(ཁོང་གཤེགས་ནས་ལོ་ངོ་ལྔ་བཅུ) འཁོར་བའི་རྗེས་དྲན་ཚོགས་འདུ་ཚོགས་སྐབས། དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ཀྱི་ཞབས་རྗེས་ཙམ་ཡང་མཇལ་མ་མྱོང་བའི་གྲོང་ཁྱེར་ནེའུ་ཡོག་གིས་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ནས་བོད་རིག་པའི་ཐོག་ལ་བཞག་པའི་ཤུགས་རྐྱེན་ཤེས་རྟོགས་བྱེད་རྒྱུའི་གོ་སྐབས་བྱུང་། ཚོགས་འདུ་དེ་ལ་རིན་མེད་ཀྱིས་མི་ཀུན་ཞུགས་ཆོག་པ་དང་། དེར་བགྲོ་གླེང་དང་། འགྲེམས་སྟོན། བརྙན་ཐག་སྟོན་པ་སོགས་བཀོད་སྒྲིག་བྱས་ཡོད།

རྒྱལ་སྤྱིའི་ཐོག་གི་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ཀྱི་ཁྱིམ་མི་དང་གྲོགས་པོ། མཁས་པ། རྣམ་ཐར་རྩོམ་པ་པོ། ཁོང་གི་རི་མོ་དང་ཕྱག་བྲིས་སོགས་གཅེས་ཉར་གནང་མཁན་བཅས་ཉིན་གསུམ་གྱི་ཚོགས་འདུ་འདིར་ཞུགས། དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ཀྱི་མཛད་རྗེས་ཤེས་འདོད་པ་དང་ཁོང་ལ་རྗེས་དྲན་ཞུ་འདོད་པ་རྣམས་དོ་སྣང་དང་སྤྲོ་སྣང་གིས་ཚོགས་འདུར་ཕེབས་གྲངས་ནི་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་ཚོགས་ཁང་གི་ཤོང་ཚད་ལས་བརྒལ་བ་བྱུང་།

རྟེན་འབྲེལ་ཅན་གྱི་དབུ་འཛུགས།

རྣམ་རྒྱལ་གྲྭ་ཚང་གི་དགེ་འདུན་པ་གསུམ་(ནེའུ་ཡོག་ན་བཞུགས།)གྱིས་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱིས་དམིགས་བསལ་གྱིས་ཐུགས་མཉེས་པོ་གནང་སྲོང་བའི་སྨོན་ལམ་གཉིས་གསུང་འདོན་གྱིས་རྗེས་དྲན་ཚོགས་འདུའི་ཚོགས་འགོ་བཙུགས། སྨོན་ལམ་གསུངས་རྗེས་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ཀྱི་སྲས་མོ་དགའ་སྐྱིད་གཡང་འཛོམས་ལགས་ནས་རང་གི་སྐྱིད་ཡབ་དམ་པའི་སྐུ་པར་གྱི་མདུན་དུ་མར་མེ་ཞལ་འབྱེད་དང་གུས་ཕྱག་ཕུལ། དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ཀྱི་སྐུ་ཟླ་ཚེ་བརྟན་གཡུ་སྒྲོན་ལགས་ནས་ཚོགས་འདུ་འདིར་ཆེད་དུ་བརྙན་ཐག་གི་ལམ་ནས་ཐུགས་རྗེ་ཆེ་ཞུ་གནང་བའི་བརྙན་ཐག་ཚོགས་ཞུགས་པ་རྣམས་ལ་གཟིགས་འབུལ་ཞུས། (ཚོགས་འདུ་དེ་གྲོལ་ནས་ཟླ་གཉིས་ཙམ་གྱི་རྗེས་སུ་ཚེ་བརྟན་གཡུ་སྒྲོན་ལགས་སྐུ་ཚེའི་འཕེན་པ་རྫོགས་པའི་སྐྱོ་གནས་བྱུང་།) དེ་ནས་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་འགན་འཛིན་པད་མ་འབུམ་ལགས་ནས་ཚོགས་འདུ་དབུ་འཛུགས་ཀྱི་གསུང་བཤད་གནང་།

Donald Lopez mused aloud to the audience gathered for the Gedun Choephel Centennial Conference, "I would like to think that Gedun Choephel would be surprised, amused, and honored by this gathering, to know a hundred years after his birth there is a special symposium in New York celebrating his life." He added, "You probably know he very much wanted to come to New York, and probably would have done so if World War II hadn't broken out. You can only imagine how the course of Tibetan Studies would have changed if he had come to New York in 1941."

Last fall, November 7–9, 2003, New York City was able to experience the impact Gedun Choephel has had on Tibetan Studies even without ever having set foot in this country, when Latse Library hosted the Gedun Choephel Centennial Conference, commemorating the 100–year anniversary of the birth of Tibet's first modern scholar (1903–1951), just over fifty years after his death. The event, free and open to the public, featured panel discussions, exhibits, video, and other presentations.

Family and friends of Gedun Choephel, scholars, biographers, and collectors from around the world and from around the corner came to participate in this three-day event. The library's conference room was filled to capacity with interested and enthusiastic audience members who came to honor the memory and the legacy of Gedun Choephel.

An Auspicious Beginning

To open the conference, monks from Namgyal Monastery (Ithaca, New York) recited passages from two prayers for which Gedun Choephel is known to have shown special fondness. Gedun Choephel's daughter, Gakyi Yangzom, lit a lamp offering before a portrait of her father, and a videotaped message from Gedun Choephel's wife, Tseten Yudon, was shown. Finally, Libary Director Pema Bhum made welcoming remarks to the audience.

The varied panels and speaker topics reflected Gedun Choephel's wide ranging hats as accomplished scholar, translator, traveler, artist, and dialectician. Proceedings began with the panel "Written Works of Gedun Choephel," for which Kirti Rinpoche (India) served as moderator, and which featured discussion by Ngawangthondup Narkyid (India); Tashi Tsering (Amnye Machen Institute, India); Hortsang Jigme (India); and Dorje Gyal (Rebkong).

བགྲོ་གླེང་གི་ཚོགས་སྐོར་དང་བརྗོད་གཞི་འདྲ་མིན་གྱི་གསུང་བཤད་གནང་མཁན་རྣམས་ཀྱིས་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ནི་མཁྱེན་སྟོབས་ཅན་གྱི་མཁས་དབང་དང་། ལོ་ཙཱ་བ། སྒྱུ་རྩལ་པ། རིགས་ལམ་པ་བཅས་ཀྱི་ཕྱོགས་ཆ་ཚང་མངོན་ཐབས་གནང་ཡོད། བགྲོ་གླེང་གི་ཚོགས་སྐོར་དང་པོ་ནི་དགེ་ཆོས་མཆོག་གི་ལྟ་གྲུབ་རྩོམ་གྱི་སྐོར་ཞེས་པའི་ཐོག་ནས་འགོ་ཚུགས། ཀིརྟི་རིན་པོ་ཆེ་(རྒྱ་གར་ནས་ཕེབས།)ནས་ཚོགས་སྐོར་འདིར་དབུ་འཛིན་གནང་། མཁས་དབང་སྨར་སྐྱིད་ངག་དབང་དོན་གྲུབ་(རྒྱ་གར།)། བཀྲ་ཤིས་ཚེ་རིང་(རྒྱ་གར། ཨ་མྱེས་རྨ་ཆེན་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་ཞིབ་འཇུག་ཁང་།)། རྡོར་གཙང་འཇིགས་མེད་(རྒྱ་གར།)། རྡོ་རྗེ་རྒྱལ་(རིབ་གོང་།)བཅས་ཀྱིས་གསུང་བཤད་གནང་།

ཉིན་དེའི་ཕྱི་དྲོ་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་གསུང་རྩོམ་ཡིག་སྒྱུར་སྐོར་ལ་བགྲོ་གླེང་འཁྲུག་པོ་ཞིག་བྱུང་། ཚོགས་སྐོར་དེ་རྡོ་ནོལ་ལོ་པེ་ལགས་ནས་དབུ་འཛིན་གནང་། རྡོ་ནོལ་ལོ་པེ་ལགས་ནི་མི་ཆི་སྒན་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་ནང་ཆོས་དང་བོད་རིག་པའི་དགེ་རྒན་ཆེན་མོ་ཞིག་ཡིན་ཅིང་། ཁོང་ནི་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ཀྱི་སྐུ་ཚེ་དང་གསུང་རྩོམ་ལ་དུས་ཡུན་རིང་པོར་ཞིབ་འཇུག་གནང་མཁན་གྱི་མཁས་པ་ཞིག་ཡིན། ཁོང་གིས་བོད་ཀྱི་འདོད་པའི་བསྟན་བཅོས་ཞེས་པའི་རྩོམ་པ་པོ་དང་། དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་འདོད་པའི་བསྟན་བཅོས་དབྱིན་ཡིག་ཏུ་སྒྱུར་མཁན་དགེ་རྒན་ཆེན་མོ་ཇེ་ཕེ་རེ་ཧོབ་ཀིན་སི་ཚོགས་ཞུགས་པ་ཡོངས་ལ་ངོ་སྤྲོད་གནང་། དགེ་རྒན་ཆེན་མོ་ཇེ་ཕེ་རེ་ཧོབ་ཀིན་སི་ལགས་ནས་ཁོང་གིས་ཅིའི་ཕྱིར་དང་ཇི་ལྟར་དགེ་ཆོས་ལགས་ཀྱི་འདོད་པའི་བསྟན་བཅོས་དབྱིན་ཡིག་ཏུ་སྒྱུར་ཚུལ་གསུང་བཤད་གནང་། University of Hamburg ཟེར་བའི་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་ Doctor ཟེར་བའི་ལག་ཁྱེར་ཅན་གྱི་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་བཞིན་པའི་ཨེ་རམ་གྒར་མིང་གྒ་ལེ་ཞེས་པ་ཤེས་རབ་རྒྱ་མཚོས་(ཨ་ཕོ་བླ་ཆུང་།) མཛད་པའི་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ཀྱི་རྣམ་ཐར་ཕྱི་སྐད་དུ་སྒྱུར་མཁན་དང་། དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ཀྱི་ཀླུ་སྒྲུབ་དགོངས་རྒྱན་རྒྱ་ཡིག་ཏུ་སྒྱུར་མཁན། ལོས་ཨན་ཇེ་ལེ་སི་ན་ཡོད་པའི་ཞི་ལའི་སློབ་གྲྭ་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་དགེ་རྒན་པད་མ་དབང་རྒྱལ་གཉིས་ཀྱང་ཚོགས་སྐོར་འདིར་ཞུགས་ནས་གསུང་བཤད་གནང་།

ཉིན་དང་པོའི་ཚོགས་འདུའི་མཇུག་ཏུ་ཀིརྟི་རིན་པོ་ཆེ་ནས་རང་གི་ལྟ་གྲུབ་རྩོམ་གསར་པ་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་རབ་བྱེད་ཞབས་བཏགས་མ་ཞེས་པ་ཚོགས་འདུར་གསུང་བཤད་གནང་མཁན་གྱི་མཁས་དབང་རྣམས་དང་ཉན་མཁན་རྣམས་ལ་གསོལ་རས་སུ་བསྐུལ་ཅིང་། གསོལ་རས་ཀྱི་ཕྱག་དེབ་རེ་རེ་བཞིན་མཚན་རྟགས་བསྐྲུན།

བརྗེད་དུ་ཕངས་པའི་སྐུ་ཚེ།

ཚོགས་འདུའི་ཉིན་གཉིས་པར་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ཀྱི་ཞལ་མཇལ་གསུང་ཐོས་མྱོང་མཁན་རྣམས་ཀྱིས་རང་རང་གི་དྲན་སྣང་ན་བཞུགས་པའི་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ཀྱི་སྐོར་གསུང་བཤད་གནང་། གསུང་བཤད་གནང་མཁན་གྱི་གྲས་སུ་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་དང་འབྲེལ་འདྲིས་ཡོད་ཅིང་། དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ནས་སྒྲོལ་མ་ནི་མོ་ལྷ་ཡིན་སྟབས་དེའི་ཐང་ག་ཡང་བུད་མེད་ཅིག་གིས་བཞེངས་ན་བྱིན་ལེགས་པ་ཡོང་བའི་དགོངས་བཞེད་ལྟར། སྒྲོལ་མའི་ཐང་ག་བཞེངས་མཁན་ལྷ་ལྕམ་བློ་གྲོས་ལྷ་དབང་། དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་

དགའ་སྐྱིད་དབྱངས་འཛོམས་དང་བྱམས་པ་བསྟན་དར་གཉིས་ནས་ཚོགས་འདུའི་གཏམ་བཤད་ལ་ཉན་བཞིན་པ།

Gakyi Yangzom and Jampa Tendar Horkhang listen to conference proceedings

In the afternoon there was a lively panel on the translation of works by Gedun Choephel moderated by Donald Lopez (U.S.A.), a professor of Buddhist and Tibetan Studies at University of Michigan and long-time researcher and scholar on the life and works of Gedun Choephel. He introduced Dr. Jeffrey Hopkins (U.S.A.) of University of Virginia, author of *The Tibetan Arts of Love*, a translation of Gedun Choephel's *'Dod pa'i bstan bcos* (Treatise of Passion) who spoke about how he came to translate that particular work. Also on the translation panel were Irmgard Mengele (Germany), a PhD student from University of Hamburg and translator of Sherab Gyatso's biography of Gedun Choephel; and Pema Wangyal (U.S.A.) of Hsi Lai University in Los Angeles, who has translated Gedun Choephel's *Klu sgrub dgongs rgyan* into Chinese (*Zhong guan jing yao*) and English (*Clarifying the Core of Madhyamika: Ornament of the Thought of Nagarjuna*).

The first day of the conference ended with Kirti Rinpoche personally handing out to every member of the audience copies of the revised version of his pioneering work on Gedun Choephel, *Dge 'dun chos 'phel gyi rab byed*, published to coincide with the conference. This was accompanied by a book-signing by the author.

Celebrating a Life

The second day of the conference was devoted to personal reminiscences and biographical accounts of Gedun Choephel. Speakers included Ngawangthondup Narkyid, a student of Gedun

ཀྱི་གྲོགས་པོ་དང་ཁོང་གི་གསུང་རྩོམ་རྣམས་གཅེས་ཉར་གནང་མཁན་ཧོར་ཁང་བསོད་ནམས་དཔལ་འབར་ལགས་ཀྱི་སྲས་ཧོར་ཁང་བྱམས་པ་བསྟན་དར། དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ཀྱི་ཞལ་མཇལ་ཞིང་གསུང་ཐོས་མྱོང་མཁན་བཀྲས་ཁང་ཐུབ་བསྟན་ཚེ་འཕེལ། དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ཀྱི་ཞལ་སློབ་སྣར་སྐྱིད་ངག་དབང་དོན་གྲུབ་དང་། དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ཀྱི་སྲས་མོ་དགའ་སྐྱིད་གཡང་འཛོམས། དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་འཁྲུངས་སའི་གྲོང་སྡེ་ནས་ཕེབས་ཤིང་། དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ཀྱི་སྐུ་ཆེ་དང་གསུང་རྩོམ་ལ་ཞིབ་འཇུག་གནང་མཁན་གྱི་མཁས་པ་རྡོ་རྗེ་རྒྱལ་བཅས་ཡོད། ཚོགས་སྐོར་དེར་ཡང་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ཞལ་བཞུགས་སྐབས་ཀྱི་གྲོགས་པོ་དང་ལྷ་བྲིས་སྐད་གྲགས་ཅན་ཨ་མདོ་བྱམས་པ་ལ་བཅར་འདྲི་ཞུས་པའི་བརྙན་ཐག་དང་། དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ཀྱི་སྐུ་ཟླ་ཚེ་བརྟན་གཡུ་སྒྲོན་ལ་བཅར་འདྲི་ཞུས་པའི་བརྙན་ཐག་ཀྱང་གཟིགས་འབུལ་བྱས།

མཁས་པ་དང་སྒྱུ་རྩལ་པ་ཞིག

གཟའ་ཉི་མ། སྤྱི་ཟླ་ ༡༡ ཚེས་ ༩ ཉིན་རྒྱ་གར་ན་ཡོད་པའི་ཨ་མྱེས་རྨ་ཆེན་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་ཞིབ་འཇུག་ཁང་གི་འགན་འཛིན་བཀྲ་ཤིས་ཚེ་རིང་ལགས་ནས"དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་ཕྱག་བྲིས་དང་། རི་མོ། སྐུ་རྫས་སོགས་ཀྱི་སྐོར།" ཞེས་པའི་ཚོགས་སྐོར་ལ་དབུ་འཛིན་གནང་། རྒྱ་གར་དྷ་རམ་ས་ལ་ན་ཡོད་པའི་བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་མཁས་དབང་བློ་བཟང་ཤསྟྲི་ལགས་ནས་དཔེ་མཛོད་ཁང་དེ་གར་བཞུགས་པའི་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ཀྱི་ཕྱག་བྲིས་བསྟར་མ་རྩ་ཆེན་དག་གཟིགས་འབུལ་གནང་། གློག་བརྙན་བཟོ་མཁན་ལུའུ་ཁི་ཧྲད་ལུར་(སུའི་སི་) ལགས་ཀྱིས་ཀྱང་བཀྲ་ཤིས་ཚེ་རིང་ལགས་དང་བློ་བཟང་ཤསྟྲི་ལགས་ལ་མཉམ་འབྲེལ་གྱིས་ཁོང་གི་གློག་འཕྲུལ་གྱི་མཛོད་དུ་བསགས་ཡོད་པའི་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ཀྱི་སྐུ་པར་གྲངས་མང་ ཚོགས་ཞུགས་པ་ཡོངས་ལ་གསལ་བཤད་དང་སྦྲགས་ནས་གཟིགས་འབུལ་གནང་།

དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་སྒྱུ་རྩལ་པ་ཞིག་ཡིན་པའི་ཆ་ནས་ཁོང་གི་མཁྱེན་རྩལ་སྟོན་ཆེད། མཁས་དབང་ཁེ་ལེར་ཧ་ར་རི་སི་(དབྱིན་ལན།) ལགས་ནས"དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་སྒྱུ་རྩལ་པ་ཞིག་ཡིན་པའི་ཆ་ནས་བོད་པ་དེང་རབས་པ་དང་པོ་ཡིན་ནམ།" ཞེས་པའི་བརྗོད་གཞིའི་ཐོག་ནས་གསུང་བཤད་གནང་། མོའི་གསུང་བཤད་ཀྱི་ནང་དུ་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ཀྱི་རི་མོའི་གཞིས་ཀ་དེ་ཁོང་གི་རྒྱ་གར་དང་ཕྱི་ལིང་གི་ཡི་ཉམས་མྱོང་དང་དེ་དག་ལས་བྱུང་བའི་ཤུགས་རྐྱེན་དང་སྦྲགས་ནས་དབྱེ་ཞིབ་གནང་བ་དང་། ཀ་ལུ་སྦྲུག་གམ་སིང་ག་ལ་ག་ནས་རྙེད་པའི་སྲིད་པའི་འཁོར་ལོའི་ལྡེབས་རིས་ཤིག་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་ཕྱག་བྲིས་ཡིན་ཚུལ་གྱི་གསུང་བཤད་གནང་།

Choephel; Gedun Choephel's daughter Gakyi Yangzom (Lhasa); Dorje Gyal, a native of Gedun Choephel's hometown; and Thupten Tsepel Taikang (U.S.A.), who had met Gedun Choephel and heard him speak on several occasions. Horkhang Jampa Tendar (Lhasa), the son of Sonam Penbar Horkhang, who was a close friend and student of Gedun Choephel, and had been caretaker of his writings, spoke about the friendship between the latter and his family. Mrs. Lodi Lhawang (Canada), with her son Jamyang Norbu (U.S.A.) translating for her, shared details about her brother's close friendship with Gedun Choephel and her own encounters with him in her home in Lhasa as a young girl. She recounted how Gedun Choephel suggested to her that since Tara is a female deity, a thangka of Tara painted by a woman would be better than if painted by a man. She acted on his request and painted a thangka of Tara for him. Also shown was a filmed interview with the late painter Amdo Jampa, and more of the videotaped conversation with Tseten Yudon in Lhasa. Sadly, Tseten Yudon passed away just a few months after the conference, so this taped interview is an especially precious contribution to the proceedings and to the library's collections.

A Scholar and Artist

On Sunday, November 9, Tashi Tsering of Amnye Machen Institute moderated a panel "Manuscripts, Illustrations, and Personal Items of Gedun Choephel." Lobsang Shastri (India) of Library of Tibetan Works and Archives in Dharamsala showed the considerable holdings of Gedun Choephel material in his institution. Filmmaker Luc Schaedler (Switzerland) also shared with the audience his extensive collection of digitally stored photos and reproductions in conjunction with presentations by Tashi Tsering and Lobsang Shastri.

In honor of Gedun Choephel's skills as an artist, Dr. Clare Harris of Oxford University (United Kingdom) presented a talk

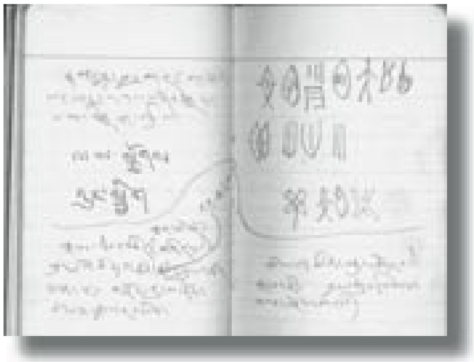

ཧོར་ཁང་བྱམས་པ་བསྟན་དར་གྱི་ཕྱག་ན་ཡོད་པའི་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་འབྲི་དེབ།

A page from Gedun Choephel's personal notebook. Collection of Jampa Tendar Horkhang.

ཉམས་མེད་ཀྱི་ཕྱག་རྗེས།

ཚོགས་སྐོར་མཐའ་མ་དེ་ནི་དེང་རབས་སྤྱི་ཚོགས་སུ་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་གོ་བབ་ཀྱི་སྐོར་ཡིན་ལ། བདེ་སྦྲིན་བཟང་མོ་ (Heather Stoddard) ལགས་ནས་ཚོགས་སྐོར་དེའི་དབུ་འཛིན་གནང་། འཇམ་དབྱངས་ནོར་བུ་ལགས་(ཨ་རི་)དང་། མེལ་ཕྱིན་སྒོལ་སྟིན་ལགས་(ཨ་རི་)། ཚེ་རིང་ཤཱཀྱ་ལགས་(དབྱིན་ལན་)། དྲུའུ་ཡོན་པིན་ལགས་(པེ་ཅིན་)བཅས་ཀྱིས་གསུང་བཤད་གནང་། གསུང་བཤད་གནང་མཁན་ཕན་ཚུན་བར་ལ་བགྲོ་གླེང་འབྲུག་པོ་བྱུང་བ་མ་ཟད། ཉན་མཁན་རྣམས་ཀྱི་ཁྲོད་ནས་ཀྱང་དྲི་བ་དང་དགོངས་ཚུལ་གསར་པ་འདོན་མཁན་མང་བྱུང་། ཚོགས་ཞུགས་པ་ཡོངས་བགྲོ་གླེང་ལ་རྩེ་གཅིག་ཏུ་གཞོལ་ནས་ཚོགས་འདུ་གྲོལ་དུས་ལས་ཆུ་ཚོད་གཅིག་ཙམ་འགྱངས་པར་གྱུར་ན་ཡང་། ཉན་མཁན་རྣམས་ད་དུང་ཐུགས་སྣང་ལས་མ་གྲོལ་ཏེ། མུ་མཐུད་ནས་དྲི་བ་འདོན་པ་དང་བགྲོ་གླེང་བྱེད་པ་འདི་ནི་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ད་ལྟའི་དུས་འདི་ལ་ཡང་ད་དུང་ཤུགས་རྐྱེན་ཅན་གྱི་སྐྱེས་ཆེན་ཞིག་ཡིན་པ་མངོན་ཡོད།

ཚོགས་སྐོར་དེ་དག་གི་ཐོག་ལ། དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ཀྱི་སྐུ་རྫས་དང་། ཕྱག་བསྐྱར་མའི་ཡིག་རིགས། རི་མོ་བཅས་སྔོན་མ་བྱུང་མ་མྱོང་བའི་འགྲེམས་སྟོན་རྒྱ་ཆེན་བྱས། འགྲེམས་སྟོན་གྱི་ནང་དུ་ཧོར་ཁང་བྱམས་པ་བསྟན་དར་ལགས་དང་། རྡ་རམ་ས་ལར་ཡོད་པའི་བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ཨ་མྱེས་རྨ་ཆེན་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་ཞིབ་འཇུག་ཁང་བཅས་སུ་བཞུགས་པའི་དགེ་ཆོས་ལགས་ཀྱི་ཡིག་རིགས་ཕྱག་བསྐྱར་མ་དང་འབྲེལ་ཡོད་དུས་དེབ། ཨ་ལྩེ་པད་མ་བྱམས་ལགས་ནས་གཅེས་ཉར་གནང་ཡོད་ཅིང་ད་བར་དུ་མིའི་མཐོང་ཡུལ་དུ་མ་གྱུར་བའི་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་ཕྱག་བསྐྱར་མའི་རི་མོ་རྣམས། ཀིརྟི་རིན་པོ་ཆེ་མཆོག་ནས་གཅེས་ཉར་གནང་ཡོད་པའི་དཔེ་དེབ་པར་གཞི་སྔོན་གྲས། གཡུང་དྲུང་རྒྱལ་ལགས་ཚོགས་འདུ་འདིར་ཕེབས་ཞུགས་གནང་མ་ཐུབ་པར་ང་ཚོ་ཕངས་སེམས་ཆེ་ཡང་། ཁོང་གིས་སེམས་འཕྲེང་ཅི་ཡང་མེད་པའི་སྒོ་ནས་གཡར་པོ་གནང་བའི་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ཀྱི་འཁྲུངས་གཞིས་སུ་བཞུགས་པའི་ཁོང་གི་སྐུ་རྫས་དང་ཕྱག་དེབ་ཕྱག་བྲིས། དཔེར་ན་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་དགུང་ལོ་བཅུ་ཙམ་གྱི་སྐབས་ལ་བྲིས་པར་གྲགས་པའི་ཐང་ག་ལྷ་བུ་སོགས་འགྲེམས་སྟོན་བྱས།

གཞན་ཡང་སུའི་སི་ཡི་གློག་བརྙན་བཟོ་མཁན་ལུའུ་ཁི་ཧྲད་ལེར་གྱིས་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་སྐོར་ལ་གསར་བཟོ་བྱེད་པའི་གློག་བརྙན་ཁོང་ཁྲོ་ཅན་གྱི་གྲྭ་པ་ཞེས་པ་དེའི་དུམ་བུ་ཁ་ཤས་དང་། ཕ་རན་སི་ནས་ཡིན་པའི་ར་ཕེ་ལེ་ དེ་མན་རེ་ལགས་ནས་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ཀྱི་འཁྲུངས་ཡུལ་དང་རེབ་གོང་ན་ཡོད་པའི་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་སློབ་འབྲིང་ཐེར་བ་གཉིས་བརྙན་ཐག་ཏུ་ཕབ་ཡོད་པ་བཅས་ཚོགས་ཞུགས་པ་ཡོངས་ལ་གཟིགས་འབུལ་གནང་། ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་ཚོགས་འདུ་འདིའི་བྱུང་རིམ་ཆ་ཚང་མ་འོངས་པར་ང་ཚོའི་དྲ་གནས་ཀྱི་སྟེང་ནས་གཏོང་འཆར་ཡིན། འདི་ག་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་འགྱུར་གྱི་ལས་འགུལ་རྣམས་འདི་གའི་དྲ་གནས་ལ་གཟིགས་རོགས།

ང་ཚོའི་ཚོགས་འདུ་འདིའི་སྐོར་མཁྱེན་འདོད་ཡོད་པ་རྣམས་ཀྱིས་ང་ཚོའི་དྲ་རྒྱ་ www.latse.org ལ་གཟིགས་རོགས།

entitled, "Gedun Choephel as Artist: the First Tibetan Modernist?" in which she examined the personal painting style of Gedun Choephel in the context of his experiences and influences in India and Sri Lanka, and presented her findings on a wall painting of a Wheel of Life in a temple in Kalimpong, which she believes to have been painted by Gedun Choephel.

An Enduring Legacy

The last panel of the conference, a roundtable discussion of Gedun Choephel's role in modern times moderated by Heather Stoddard (France) and featuring discussants Jamyang Norbu; Melvyn Goldstein (U.S.A), Tsering Shakya (United Kingdom), and Du Yongbin (P.R.China) produced lively exchange between participants and drew interesting comments and questions from the audience. Although running overtime by almost an hour, the audience remained rapt and engaged, a testament to the importance and enduring meaning and influence Gedun Choephel continues to hold in our time.

In addition to the panels, the conference featured an unprecedented exhibit of Gedun Choephel's personal effects, manuscripts, and artwork. Highlights included a unique journal and manuscript in the possession of Horkhang Jampa Tendar; manuscripts from the Library of Tibetan Works and Archives and the Amnye Machen Institute; manuscripts, photographs, and first editions from the collections of Tashi Tsering; never before exhibited artworks by Gedun Choephel courtesy of Pema Byams; and first editions from the collection of Kirti Rinpoche. Yungdrung Gyal, although unfortunately unable to attend the conference, generously loaned to the library personal items of Gedun Choephel from the latter's home in Rebkong, including a personal writing table and a thangka painted by Gedun Choephel as a teenager.

Other highlights included a sneak preview of a new documentary on Gedun Choephel entitled *Angry Monk* by Swiss filmmaker Luc Schaedler (Angry Monk Productions), and a presentation by Raphaele Demandre (France) with video footage of Gedun Choephel's birthplace and the construction of the Gedun Choephel Middle School in Rebkong.

Latse Library plans to make a video of the conference proceedings available on our website in the coming months. Please check our website for future developments and to view the conference program.

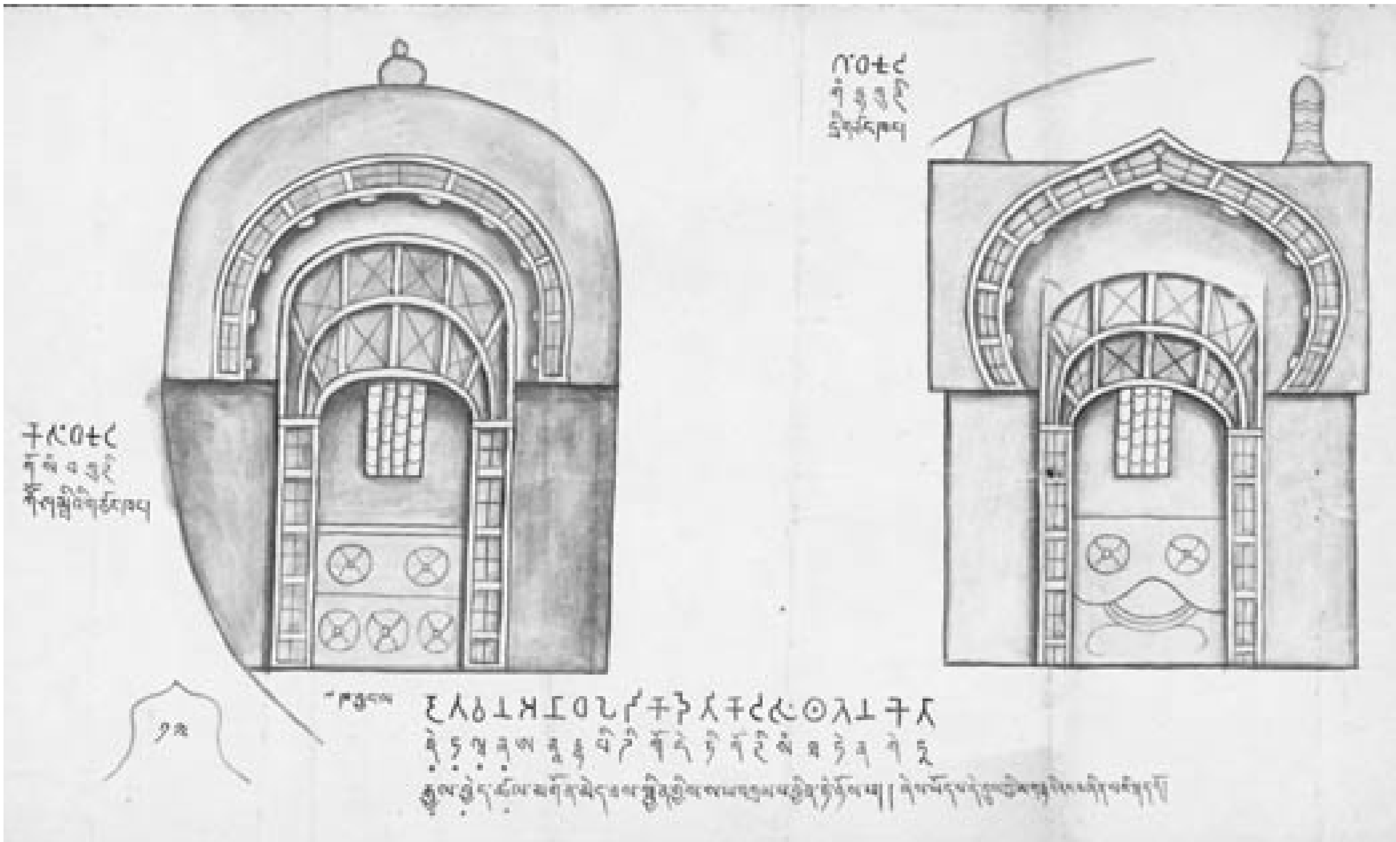

པད་མ་བྱམས་ཀྱིས་གཅེས་ཉར་གནང་བའི་རི་མོ།

དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱིས་བྲིས་པའི་རི་མོ་གསར་རྙེད།

དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་རྗེས་དྲན་ཚོགས་འདུའི་སྐབས། ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་ཕྱག་བསྐྲར་མའི་རི་མོ་གྲངས་ཉེར་བདུན་འགྲེམས་སྟོན་བྱས། རི་མོ་དེ་དག་ནི་ཨ་མདོ་གཙོས་(ཀན་སུའུ་གཙོས་གྲོང་ཁྱེར།)ན་བཞུགས་པའི་ཨ་ལྕེ་པད་མ་བྱམས་ལགས་ནས་ནེའུ་ཡོག་གྲོང་ཁྱེར་ལ་བསྣམས་ཕེབས་པ་ཡིན། ཨ་ལྕེ་པད་མ་བྱམས་ལགས་ཀྱི་སྐུ་ཟླ་འདས་པོ་བསམ་གཏན་རྒྱ་མཚོ་མཆོག་ནི་སྔོན་མ་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་མཆོག་བླ་བྲང་བཀྲ་ཤིས་འཁྱིལ་ལ་ཆོས་ཞུགས་གནང་སྐབས་ཀྱི་གྲོགས་པོ་ཡིན། རི་མོ་དེ་དག་བསམ་གཏན་རྒྱ་མཚོ་མཆོག་གི་ཕྱག་ཏུ་ཇི་ལྟར་སོན་ལུགས་མི་གསལ་ཡང་། ཁོང་གིས་སྐུ་ཚེ་གང་པོར་གཅེས་ཉར་གནང་སྟེ། ཁོང་ཚང་ཞིང་གཞན་དུ་གཤེགས་རྗེས་ཨ་ལྕེ་པད་མ་བྱམས་ལགས་ནས་གཅེས་ཉར་གནང་། འདས་ལོའི་སྤྱི་ཟླ་བཅུ་གཅིག་པར་ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་འཁྲུངས་ནས་ལོ་ངོ་བརྒྱ་འཁོར་བ་ལ་རྗེས་དྲན་ཚོགས་འདུ་ལ་ཨ་ལྕེ་པད་མ་བྱམས་ཀྱང་གདན་ཞུས་ལྟར་ཕེབས་པ་མ་ཟད། རི་མོ་དེ་དག་ཀྱང་བསྣམས་ཕེབས་པར་བརྟེན་ཚོགས་ཞུགས་ཀུན་གྱིས་རི་མོ་དེ་དག་ལ་མཇལ་བའི་སྐལ་བཟང་ལྡན་པར་གྱུར།

THE PEMA BYAMS COLLECTION

Newly-Discovered Artwork by Gedun Choephel

Latse Library was honored to be able to introduce to the audience at the Gedun Choephel Centennial Conference a recent discovery of twenty-seven illustrations by Gedun Choephel's own hand. The collection was brought to New York City by Pema Byams who lives in Gtsos (Hezuo County, Gansu Province) in Amdo. Her late husband was Samten Gyamtso, who knew Gedun Choephel while both were in Labrang Monastery's Thoesamling (Thos-bsam-gling). There is no information on how Samten Gyamtso acquired these illustrations, but we do know that he kept them carefully throughout his lifetime. After his death, care of the collection went to Pema Byams. It is due to her generosity and adventurous spirit that Latse had the opportunity to display them in the library last November, when Pema Byams traveled from her home in Hezuo to New York City to attend the conference at Latse's invitation.

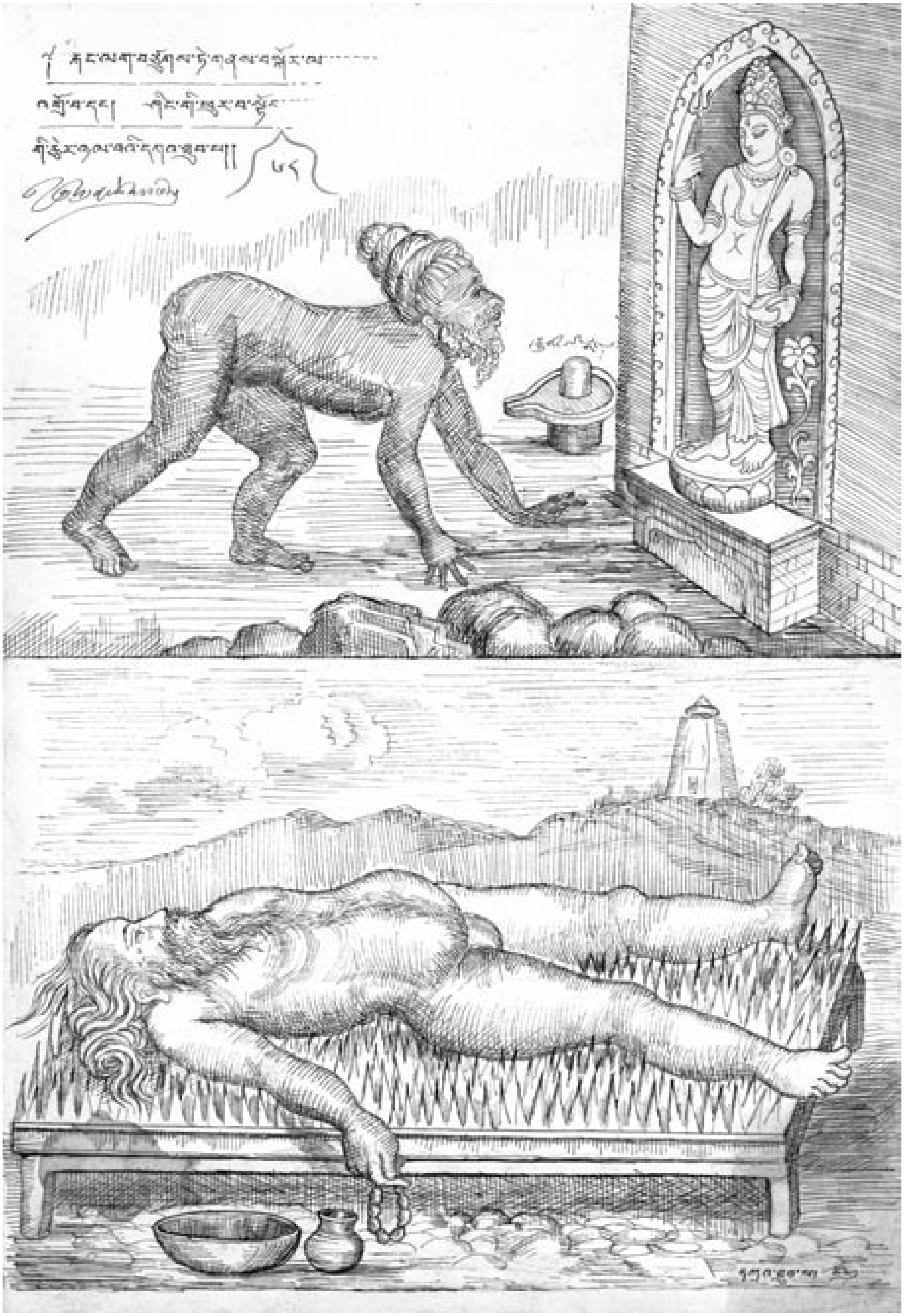

ཨ་ལྕེ་པད་མ་བྱམས་རང་ཡང་མི་ཚེའི་ཉམས་མྱོང་རིན་ཐང་དང་ལྡན་པ་ཞིག་ཡིན། མོ་ནི་རྒྱ་ནག་སྐད་ཀྱི་གློག་བརྙན་བོད་སྐད་དུ་ཕབ་སྒྱུར་དང་ངག་ཐོག་གི་འཁྲབ་སྟོན་གནང་མཁན་བོད་པ་བུད་མེད་དང་པོ་ཡིན་ལ། མོས་མཁས་དབང་གསུང་རབ་རྒྱ་མཚོ་དང་། བསོད་ནམས་རིན་ཆེན། མོ་རང་གི་སྐུ་ཟླ་བསམ་གཏན་རྒྱ་མཚོ་སོགས་དང་མཉམ་དུ་ལོ་རབས་ལྔ་བཅུའི་ནང་ལ་ཕྱག་ལས་དེ་གནང་། ཡང་ལོ་རབས་དྲུག་ཅུའི་ནང་ཙམ་ལ་བོད་ཡིག་དུས་དེབ་འབྲོག་པའི་འཚོ་བ་ཞེས་པ་དེའི་རྩོམ་སྒྲིག་དང་ཡིག་སྒྱུར་གྱི་ཕྱག་ལས་གནང་། རིག་གནས་གསར་བརྗེ་མཇུག་བསྒྲིལ་རྗེས་ཨ་ལྕེ་པད་མ་བྱམས་ལགས་ནས་ཀན་ལྷོ་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ་རྩོམ་སྒྲིག་ཡིག་སྒྱུར་ཁང་ཞེས་པ་དེའི་འགན་འཛིན་གྱི་ལས་འགན་བཞེས་ཤིང་། དམུ་དགེ་བསམ་གཏན་ལྷ་བུའི་མཁས་དབང་རྣམས་དང་བཀའ་བསྡུར་གྱིས་བོད་ཀྱི་དཔེ་རྙིང་གང་མང་ཞིག་པར་སྐྲུན་གནང་། ད་ལྟ་ཨ་ལྕེ་པད་མ་བྱམས་ལགས་དགུང་ལོ་བདུན་ཅུ་ལྷག་ལ་ཕེབས་ཏེ་རྒན་ཡོལ་གྱིས་བཞུགས་ཡོད།

ཨ་ལྕེ་པད་མ་བྱམས་ལགས་ནས་གཅེས་ཉར་གནང་བའི་རི་མོ་སྐོར་འདིས་མི་རྣམས་ཀྱི་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་རི་མོའི་མཐོང་སྣང་ལ་རྒྱ་སྐྱེད་བྱུང་ཡོད། སྔོན་མ་མི་མང་ཤོས་ཀྱིས་མཐོང་བའི་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་རི་མོ་ནི་འཇར་མན་ན་བཞུགས་པའི་ Gustav Roth ལགས་ཀྱིས་གཅེས་ཉར་གནང་ཡོད་པའི་དགེ་ཆོས་ཀྱི་རི་མོ་སྣ་བྲིས་སྐོར་དེ་ཡིན། ད་ཐེངས་ཀྱི་རི་མོ་གྲངས་ཉེར་བདུན་པོ་དེ་ཚུ་ཚོན་གྱི་རགས་བྲིས་དང་ཞིབ་བྲིས་གཉིས་ཀ་ཡོད་པ་དང་། སྣག་ཚ་དང་ཞ་སྨྱུག་གིས་བྲིས་པ་ཡང་ཁ་ཤས་ཡོད། རི་མོ་མང་ཆེ་ཤོས་ལ་དགེ་ཆོས་རང་གི་མཚན་རྟགས་སམ་ཐེལ་ཙེ་བསྐྱོན་འདུག

ཨ་ལྕེ་པད་མ་བྱམས་ཀྱིས་གསུངས་པ་ལྟར་ན། དང་པོ་རི་མོ་འདིའི་སྐོར་གྲངས་ལྔ་བཅུ་ལྷག་ཡོད་ཀྱང་། རིག་གནས་གསར་བརྗེའི་སྐབས་ལ་སྐོར་ཞིག་འཐོར་བྱུར་དུ་སོང་མཐར་ད་ལྟ་གྲངས་ཉེར་ཉེར་བདུན་པོ་འདི་ལྷག་ཡོད་པ་རེད། དགེ་ཆོས་མཆོག་ནས་རི་མོ་དེ་དག་རེ་རེ་ལ་ཨང་གྲངས་བསྐྱོན་ཡོད་པ་ལས། ད་ཡོད་ཀྱི་རི་མོ་ལས་མཐོང་བའི་ཨང་གྲངས་མཐོ་ཤོས་ནི་ ༡༧༨ ཡིན་ཅིང་། འདིས་ཚུང་མཐའ་ཡང་དགེ་ཆོས་མཆོག་ནས་རི་མོ་གྲངས་ ༡༧༨བྲིས་ཡོད་པ་བསྟན་ཡོད།

རི་མོ་དེ་དག་གིས་གཙོ་བོ་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་རང་ཉིད་ཕེབས་མྱོང་བའི་རྒྱ་གར་དང་སེང་ག་ལ་ཡི་ཡུལ་སྲོལ་གོམས་གཤིས་དང་། གནས་ཆེན། རྩི་ཤིང་མེ་ཏོག་སོགས་ངོ་སྤྲོད་གནང་ཡོད། རི་མོ་དེ་དག་ལས་ཁག་ཅིག་དགེ་ཆོས་ཀྱི་གསུང་རྩོམ་གཏམ་རྒྱུད་གསེར་གྱི་ཐང་མ་ཞེས་པའི་ནང་དུ་གསལ་བཤད་གནང་ཡོད་པ་དེ་དག་རི་མོའི་གཤམ་གྱི་འགྲེལ་བཤད་དང་ཚིག་ཐག་ཏ་ཅང་ཉེ་བ་ཡང་ཡོད།

Pema Byams herself has had an illustrious career. This remarkable woman was a pioneer in the Tibetan language television and film industry. Working with a group of scholars and actors (including Sungrab Gyatso, Sonam Rinchen, and her husband Samten Gyamtso) in Qinghai in the 1950s, she was one of the first – and the first Tibetan woman – to translate and dub Chinese films into Tibetan. She also played a key role in the publication of the first Tibetan language magazine *'Brog pa'i 'tsho ba* [Nomad Life] which first appeared in the 1960s. Now in her 70s and retired, she remains dedicated to the endurance of Tibetan language and culture.

The collection expands greatly the known corpus of art works by Gedun Choephel, previously limited to the famous sketchbook in the possession Gustav Roth in Germany. There are watercolors, both bold and delicate, and ink and charcoal sketches. Many of the works are signed or stamped with one of two of Gedun Choephel's personal seals.

As Pema Byams relates, there were originally around fifty pieces in this collection, but during the Cultural Revolution a portion was lost and only twenty–seven remain. Gedun Choephel numbered all his drawings and paintings in this collection. Among these twenty–seven pieces, the highest number written is 178, which suggests that Gedun Choephel made at least 178 of such illustrations.

The illustrations mainly introduce the culture, traditions, famous sites, and flora of India and Sri Lanka, areas Gedun Choephel visited and wrote about. Some of the topics of the illustrations can be found described in *Gtam rgyud gser gyi thang ma* [The Golden Spread]; indeed some of the captions accompanying illustrations can be found repeated nearly word-for-word in that text.

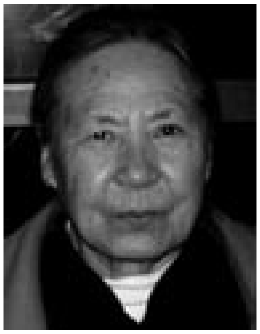

གཡས། པད་མ་བྱམས། ༡༩༥༦ ལོར།

Right: Pema Byams in 1956.

གཡོན། པད་མ་བྱམས། ༢༠༠༣ ལོའི་སྤྱི་ཟླ་ ༡༡ པའི་ནང་ལ།

Left: Pema Byams in November 2003.

A Conversation Between

JAMYANG NORBU AND ELLIOT SPERLING

For most of his life, the notoriety of Jamyang Norbu in the Tibetan exile community has sprung from his unconventional stances—artistic and political. Upon receiving the prestigious Crossword Prize for Fiction *in 2000, however, he joins the ranks of established world writers. The brilliant success of his novel* The Mandala of Sherlock Holmes *(Delhi: Harper Collins, 1999) in India prompted its publication in England, and in the United States. (The latter edition was titled* Sherlock Holmes: The Missing Years *in order to appeal to American readers.) The book has since been translated into seven languages: Dutch, French, German, Italian, Japanese, Portuguese, and Spanish.*

Jamyang has also authored several short stories, collections of essays, and a volume entitled Zlos-gar: Performing Traditions of Tibet. *The latter reflects his interests as director of the Tibetan Institute of Performing Arts in Dharamsala. In 1993, he co-founded the Amnye Machen Institute. Having spent the first fifty years of his life in India, Jamyang now lives in the Appalachian foothills of Tennessee. He is married and has two children, aged 7 and a newborn.*

The following discussion was held in the reading room of the Latse Contemporary Tibetan Cultural Library on November 9, 2003.

Elliot Sperling is professor of Tibetan Studies in the Department of Central Eurasian Studies at Indiana University.

Elliot Sperling: Jamyang la, it is often said that so much of literature is autobiographical. To what extent do your own experiences, growing up in India, growing up in the Darjeeling-Kalimpong area, carry over into *The Mandala of Sherlock Holmes*?

Jamyang Norbu: I used a kind of contrivance in the beginning, introducing the story through a *gter ma* or lost text that I discovered. But, the book itself is not even semi-autobiographical by a long shot. Of course, all the Sherlock Holmes stories, all the Kipling novels and stories, and the Ryder Haggard stories that I read as a child, in a way compelled me to write this book. It is my tribute to the three popular Victorian writers of my youth.

ES: I don't mean "autobiographical" in the sense that you lived the experience. But you came out of this milieu, having been educated in the Darjeeling-Kalimpong region, which for the Tibetan world (even prior to 1950) was truly one of *the* cosmopolitan crossroads. It was a place where you would find Indians, English, Tibetans, Bhutanese, Burmese….

JN: …English, Americans, White Russians, Jews…

ES: One thinks of Kawaguchi coming out of Tibet and rushing, in Darjeeling, immediately to the home of Sarat Chandra Das. So it was a place where you had all of this cross-cultural fertilization and what you have produced in the book is really something that pictures a crossroads, if you will, between this English atmosphere, this Tibetan atmosphere, India, and so forth. So, in that sense, I was curious as to whether that part of your background was influential in leading you to the subject matter or piquing your interest.

JN: Oh, absolutely. In Darjeeling, I lived in an English house with fake Tudor crossbeams. It was called Minto Villa. Previous occupant: the family of Tom Stoppard. I went to a school where 15–20 years earlier, during the war years, Lawrence Durrell was studying. The British imperial influence was hugely influential in my producing this thing, plus, my own fascination with Tibet which to some extent came from reading Victorian writers on Tibet. I also heard a lot of stories of Tibet from my mother. I was fascinated with Tibet since I was very small. But, one of my first real feelings for Tibet came from finding in a second-hand bookshop Sven Hedin's three-volume *Trans-Himalaya* (1909–12). He made it all the way from Simla to Shigatse, and the book has a portrait of the Panchen Lama. It was in pristine condition! I bought it very cheap, with my pocket money. I just read, re-read, and re-read that book. And from then on, I read all the other books on the exploration of Tibet.

ES: Most people pick up your book and say, "Well, he is clearly influenced by Conan Doyle." But, another influence there, for which you don't have to dig very deeply, is Kipling.

JN: Yes.

ES: Some of Kipling's characters even populate the pages of *The Mandala of Sherlock Holmes*. I have to ask you about your attitude towards Kipling. He has been excoriated by many as "the supreme poet of imperialism," "arch-imperialist," etc. What is your attitude towards him?

JN: Well, my attitude towards Kipling is the attitude of every educated Indian. Politically they may disagree with him, but Indians love Kipling. I think most of Kipling's writings still sell very well there to this day. We all agree that sometimes his rather crude imperialism is offensive. But, that is completely negated or counter-balanced by his genuine feeling of love for India and the Indian people, especially in the novel *Kim*. So, my admiration for Kipling is unbounded. He is the only real writer of the Raj India that I can still read and not get bored!

ES: Would I be incorrect in saying that there's a certain strain of Anglophilia in the book? I don't mean that it is uncritical Anglophilia, of course, but there is a certain affinity there which has its roots, not simply in your own experience, but in the experience of Tibet going back to the period after the Thirteenth Dalai Lama's residence in Darjeeling, when the first Tibetans began to be educated in the English system, when a number of prominent people in Lhasa actually developed very warm and cordial relations with people, such as Charles Bell and others. Could you in some sense see this integration of Sherlock Holmes into the Tibetan world, which you have done very imaginatively, as following from that strain?

JN: Oh, absolutely. There is not only a strain of Anglophilia in the book (laughs), there is a whole streak of it in me. Of course, I am aware of the shortcomings of colonialism and imperialism. But, at the same time, I take my cue from great Indians: the doyen of the Bengal Renaissance, Raja Ramohan Roy, and even Gandhi. There was a whole revival of Indian civilization and appreciation of Indian culture and literature, which was started by the British and inspired Indians at that time, especially those from Bengal. Just because someone does some injustice to you, it should not compel you to completely disregard some of the good points in that person's culture. For Indians also, it was a great opening up of their mind to the West. Even now, Indians appreciate the legacy of the British Raj: a constitutional government, the parliament, the

law. All of these in some way bind the disparate people and religions of India together.

ES: Have you gotten any reaction about the book from China?

JN: China, no. Actually, just from Tibet. I don't think they have read it there, but I know some Tibetan writers are happy that a Tibetan writer outside has gained some kind of international recognition. I got a telephone call from a journalist at [a major paper]. He met a number of Tibetan writers and they told him, "Jamyang Norbu is our kind of writer." More than China, I have gotten a tremendous reaction from Indians. There has not been one negative reaction to the book from Indian readers, even from the very young. One high school student who read the book while trekking in Dharamsala recently wrote me saying, "You are the first

writer who has written some kind of fiction concerning the West and India and who looks at Indians in a funny, but not demeaning, way." In India, there is more of an internationalist attitude, even among poor Indians—an idea that we belong to a larger world. There has been no resentment from any Indians at showing this Indian figure [who helps Sherlock Holmes] basically as a sidekick to an English sahib. There is an Indian director who is trying to buy the rights to my book. He figures that just to be associated with Sherlock Holmes is an honour, even if you're nothing but a sidekick. That's the way I look at it too.

ES: Again, what I find funny is that here you have Darjeeling-Kalimpong, this great crossroads of Anglo-Indian-Tibetan-Himalayan culture, which in the 1950s was considered a "nest of spies." (Perhaps you remember this statement made by Zhou Enlai to Nehru concerning Kalimpong?) With this sort of mingling in your novel, you are glorifying a "nest of spies" or at least the milieu. Spies abound in your book, and British espionage beyond the Himalayas plays a part as well. But, you have fun with this setting!

JN: That's all one can do with the spy genre. It's like James Bond, but mine is a kind of earlier version…. And it was not only spies, but a great many intellectuals too. Rabindranath Tagore had a house in Kalimpong. In Darjeeling we were neighbors to one of the greatest Bengali scientists, Sir Jagadish Chandra Bose (1860-1937). He was the first person to prove that plants are sentient. And we must remember that even in Darjeeling, there has been Chinese input. Not just the shoemakers and restaurateers, but one of China's greatest modern thinkers from the Manchu dynasty, the neo-Confucianist Kang Youwei lived in Darjeeling with his daughter. He wrote his final book there, the *Datong Shu* [Book of the Great Community] (1897).

Such interesting and great people! It was not just ex-colonels living on half-pay in Darjeeling. There were former aristocracy, princes and kings. A relative of the Amir of Afghanistan, for example, was exiled to Darjeeling, living there on a British pension. Descendents of the last kings of Burma were living up in Kalimpong. When you had a party in those places, it was very very interesting. The duke from Tibet who had been exiled, Changlochen (Lcang lo can), lived there and supported himself by teaching Tibetan to schoolchildren. (laughs)

ES: You had people like Dorjiev, Prince Peter and Joseph Rock in Darjeeling. And Gedun Choephel (Dge 'dun chos 'phel) passed through the area as well. This is fascinating. It's cosmopolitan. And within the context of the cosmopolitan, I'd like to ask you: Where would you situate your book? I could imagine a critique which says this is not Tibetan writing. Your getting the Crossword Prize allows some people to put you in a box saying, "Well, this is that genre of Indian literature in English." In terms of world literature, if we can speak broadly, where do you situate your book? Is it English literature? Is it Tibetan literature written in English? Is it Indian literature?

JN: No, of course, it's English literature. It's like… Rushdie and Vikram Seth. We are writing in English. This is English literature. The *subject* is Tibet. The subject may be India, Victorian India. But, I'm an English writer as much as William Shakespeare ever was, or Milton. Maybe I'm not as good as they were, but I belong in that group.

ES: I note that you say "maybe!" You leave open the possibility that you are as good as Shakespeare or Milton. But who am I to dispute that? (laughs)

JN: At one point people used to try pushing all the writers from the colonies—from South Africa, Jamaica, India—into this rubric of "Commonwealth Writers." They are not Commonwealth writers. They are English writers. One of these days, if I am prolific enough, I may find myself buried in Westminster…

ES: Do you plan to convert to Christianity in the near future? (laughs)

JN: Well, if it gets me a spot there, in Westminster, I might… (laughs)

ES: Again, in terms of English literature, a critic would say, "His models are not simply English. They are English imperialists of the Victoria–Edwardian period!"

JN: Yes, and quite deliberately. I am not trying to write a retrospective about this period. I am presenting this writing *as a period piece*, as if it were a document of someone who belonged to that period. So, you can't put modern ideas into people from the turn of the last century. I wrote it as a piece of fiction, but there is nostalgia to some extent, because I don't remember Tibet. I left when I was one year old. All my memory: literary constructs, they are constructs of talks with older people, interviews. I *know* Lhasa, Old Lhasa. I know where all the buildings are. But, it's because of interviews. I can recall things that probably even people who lived in Lhasa don't. So, yes, there's a tremendous amount of nostalgia.

Sherlock Holmes has this expression: "The game's afoot." More than Buddhist, the book is Manichaean, the forces of good fighting evil. That's why the *mandala* I used in the book is the Kalachakra Tantra. For me, it is really the most un-Buddhist tantra. I would never write fiction around other Buddhist tantras, which for me are absolutely sacred. But the Kalachakra Tantra is apocalyptic and millenarian in a way that ideally serves the dramatic plot requirements of my book. So there you have it.

The post-monsoon sky over the Arabian sea is hazeless and clear blue as a piece of Persian turquoise. The air, washed by the recent rains, is so fresh and clear that astride Malabar Point at Bombay one fancies that one can make out the coast line of Arabia, and even faintly smell in the breeze some of those '… Sabean odours from the spicy shore of Araby the blest.'[1]

Of course it is all pure romantic fancy on my part; the whole bally thing is too far away to smell or see, but from my vantage point I managed to spot what I had come all this way to look for.

Through a scattering of dhows with their graceful lantine sails arching in the wind, the *S.S. Kohinoor* of the Peninsular and Oriental Steam Navigation Company cleaved the blue waters, the twin black funnels of the liner trailing a wispy ribbon of smoke. The ship was late, it should have arrived this morning. Through a pair of sub-efficient binoculars I had purchased at Bhindi Bazaar, I could just make out the name on the port bow. I quickly walked over the road to a waiting ticca-ghari. Hauling myself up onto the seat, I signalled to the coachman to proceed.

'Chalo!'

'Where, Babuji?'

'The harbour, jaldi!'

He lashed the thin pony with a length of springy bamboo and the carriage trundled down Ridge Road. I popped a piece of betel–nut into my mouth and chewed it contemplatively while I once again reviewed my plan of action.

---

1. Milton, *Paradise Lost*.

Hurree — from the opening of *The Mandala of Sherlock Holmes (pp.3-4)*

Reprinted with the permission of the author.

Jamyang Norbu, *The Mandala of Sherlock Holmes: The Adventures of the Great Detective in India and Tibet*, New Delhi: HarperCollins Publishers India, 1999. Also available as *Sherlock Holmes: The Missing Years*, New York: Bloomsbury, 1999.

བོད་པ་དབྱིན་ཡིག་གི་རྩོམ་པ་པོ།
འཇམ་དབྱངས་ནོར་བུ།

ལ་རྩེ་གསར་འཕྲིན་འདོན་ཐེངས་འདིའི་ནང་དུ། ང་ཚོས་དབྱིན་ཡིག་གི་སྒྲུང་རིང་"ཞེར་ལོག་ཧོལ་མུ་སིའི་དཀྱིལ་འཁོར། ཕུལ་བྱུང་གསང་ཇོལ་པ་ཞིག་རྒྱ་གར་དང་བོད་དུ་གསར་སྐྱོད་བྱས་པའི་གཏམ།" (གླེ་ཡི། HarperCollins, 1999) ཞེས་པ་ལས་དུམ་བུ་ཞིག་ཁོལ་ཕྱུང་དང་བོད་སྒྱུར་བྱས་ནས་བཀོད་ཡོད། སྒྲུང་རིང་འདིའི་རྩོམ་པ་པོ་ནི་འཇམ་དབྱངས་ནོར་བུ་ལགས་ཡིན་ཅིང་། ཁོང་ནི་དེང་རབས་བོད་ཀྱི་ཤེས་ཡོན་ཅན་གྱི་མདུན་གྲལ་པ་ཞིག་ཡིན་ལ། ཁོང་གི་སྐུ་ཚེ་མང་ཆེ་བ་རྒྱ་གར་དུ་བསྐྱལ།

སྒྲུང་རིང་འདིའི་ནང་གི་མི་སྣ་གཙོ་བོ་ནི་དབྱིན་ལན་གྱི་སི་ཁོད་ལན་ (Scotland) གྱི་རྒྱལ་ས་ཨེ་དིན་སྦིར་རོ་ (Edinburgh) ལ་འཁྲུངས་པའི་ཨར་ཐེར་ཁོ་ནན་ཌོ་ཡལ་ (Arthur Conan Doyle) (༡༨༥༩—༡༩༣༠) གྱི་རྟོག་བཟོའི་བརྩམས་སྒྲུང་ལས་བྱུང་། ༡༨༨༧ ལོར་ཌོ་ཡལ་ནས་ལྷུན་གྱིས་གྲུབ་པའི་གསང་ཇོལ་པ་ཞེར་ལོག་ཧོལ་མུ་སི་ཟེར་བ་ཞིག་གི་སྐོར་ལ་སྒྲུང་ཐུང་དང་སྒྲུང་རིང་འབྲི་འགོ་བརྩམས། ཞེར་ལོག་ཧོལ་མུ་སི་ནི་བདེན་པར་གནས་པ་དང་། ཡོན་ཏན་ཅན་གྱི་སྤོབས་པ་དང་ལྡན་པ། དགའ་སྤྱུག་གི་ཕྱོགས་ལྷུང་ཆུང་བ་བཅས་ཀྱི་རང་གཤིས་ཅན་སྐད་གྲགས་ཅན་ཞིག་ཡིན། ཁོང་གིས་རང་གཤིས་འདི་དག་ལ་བརྟེན་ནས་དབྱིན་ལན་གྱི་བདེ་སྲུང་བ་དང་རྩད་ཞིབ་པ་མང་པོས་བརྩོལ་མ་ཐུབ་པའི་གསང་བ་བརྒྱ་ཕྲག་མང་པོ་བརྟོལ། ཌོ་ཡལ་གྱི་སྒྲུང་རྣམས་དབྱིན་ལན་གྱི་དུས་དེབ་སྣ་ཚོགས་ཀྱི་ནང་དུ་མུ་འབྲེལ་གྱིས་ ༡༩༢༧ ལོ་བར་དུ་པར་སྐྲུན་བྱས་ཡོད། དེ་རིང་གི་བར་དུ། ཞེར་ལོག་ཧོལ་མུ་སི་ཟེར་བ་འདི་དབྱིན་སྐད་རྩོམ་རིག་གི་ནང་དུ་རྩོམ་རིག་མི་སྣ་སྐད་གྲགས་ཅན་ཞིག་ཏུ་གནས་ཡོད།

ཌོ་ཡལ་གྱི་སྒྲུང་ཞིག་གི་ནང་དུ། མི་རྣམས་ཀྱིས་ཞེར་ལོག་ཧོལ་མུ་སི་ ༡༨༩༡ ལོར་སྣབས་ཉེས་པའི་དོན་རྐྱེན་ཞིག་གི་ནང་དུ་འདས་གྲོངས་སུ་སོང་བར་བསམས་ཡོད། ལོ་གཉིས་ཀྱི་རྗེས་སུ་ཕྱུལ་དུ་བྱུང་བའི་གསང་ཇོལ་པ་འདི་གློ་བུར་དུ་མི་ཡུལ་དུ་མངོན་ཡོང་སྐབས། ཁོང་གིས་ཧ་ལས་པར་གྱུར་བའི་རང་གི་ལས་རོགས་ལ་འདི་ལྟར་འགྲེལ་བཤད་བྱས་ཡོད། "ང་ལོ་གཉིས་ཀྱི་རིང་ལ་བོད་ལ་འགྲུལ་སྐྱོད་བྱས་པ་ཡིན། ལྷ་ས་ལ་སླེབས་པ་དེས་ང་ལ་ཧ་ཅང་སྐྱིད་པོ་བྱུང་།" རྟོག་བཟོའི་སྒྲུང་འདིའི་ནང་དུ་འཇམ་དབྱངས་ནོར་བུ་ལགས་ནས་སྒྲུང་ག་ལི་ཡི་ཀུལ་མ་དང་མཁས་པ་ཡིན་པ་ཞིག་གི་ཟིན་བྲིས་ཞིག་རྙེད་ཁུལ་བྱས་ཡོད། མི་དེ་ནི་ཞེར་ལོག་ཧོལ་མུ་སི་"བོར་བརྟག"གི་ལོ་གཉིས་ཀྱི་རིང་ཁོང་དང་འགྲོགས་ནས་རྒྱ་གར་དང་བོད་ལ་བསྐྱོད་པར་ཆ་འཛོམ་བྱས་ཡོད། སྒྲུང་འདི་ནི་སྒྲུང་ག་ལི་ཡི་མིའི་དངོས་སུ་ཞེས་མཁན་ཞིག་ཡིན། སྒྲུང་གི་ནང་དུ་ནག་ཅན་གཏེ་བོ་ཞིག་གིས་ཞེར་ལོག་ཧོལ་མུ་སི་ད་དུང་གསོན་པོར་ཡོད་པ་ཞེས་ཤིང་གསོད་པར་འདོད་དེ། དེའི་འཁོར་གྱིས་ཞེར་ལོག་ཧོལ་མུ་སི་ཡི་རྗེས་འདེད་བྱེད། ཞེར་ལོག་ཧོལ་མུ་སི་རང་སྐྱོར་གྱི་རྒྱུ་མཚན་ཞིག་ལ་བརྟེན་ནས་ལྷ་སར་འགྲུལ་སྐྱོད་བྱེད། འགྲུལ་ལམ་དུ་ཁོང་གིས་གསང་མདུད་མང་པོ་བཀྲོལ་བ་མ་ཟད་བོད་སྐད་ཀྱང་སློབ་སྦྱོང་བྱེད། མཐའ་མར་ཞེར་ལོག་ཧོལ་མུ་སི་ཡིས་༧རྒྱལ་བ་སྐུ་ཕྲེང་བཅུ་གསུམ་པའི་སྐུ་སྲོག་བསྐྱབས། འོག་ཏུ་ཁོལ་དུ་ཕྱུང་སྟེ་བསྒྱུར་བའི་དུམ་བུ་འདི་ནི་ཞེར་ལོག་ཧོལ་མུ་སི་དང་ཁོང་གི་ཕྱུག་རོགས་སྨྲང་ག་ལི་པ་གཉིས་ལྷ་སར་སྐྱོད་པའི་ལམ་དུ་བོད་ཀྱི་ཇག་པ་སྐོར་ཞིག་གིས་རྗེས་འདེད་གཏོང་བཞིན་སྐབས་ཡིན།

༢༠༠༠ ལོར་འཇམ་དབྱངས་ནོར་བུ་ལགས་ཀྱི་སྒྲུང་འདི་ལ་རྒྱ་གར་གྱི་སྐད་གྲགས་ཧ་ཅང་ཆེ་བའི་བྱ་དགའ་ Crossword Award for English Fiction ཟེར་བ་དེ་ཐོབ། བྱ་དགའ་འདི་ནི་ ༡༩༩༨ ལོ་ནས་འགོ་ཚུགས་ཤིང་ལོ་རེར་དཔེ་དེབ་ལྔ་རེ་ལ་སྟེར་གྱི་ཡོད། འཇམ་ནོར་ལགས་ཀྱི་སྒྲུང་འདི་ལེགས་གྲུབ་ཆེན་པོ་བྱུང་སྟེ་དང་པོ་རྒྱ་གར་དུ་དཔེ་སྐྲུན་བྱས་ཤིང་། དེ་ནས་ཅང་མ་འགོར་བར་དབྱིན་ལན་དང་ཨ་རི་གཉིས་ལ་ཡང་སྐྱར་དཔེ་སྐྲུན་བྱས། (དཔེ་སྐྲུན་རྗེས་མ་གཉིས་ཨ་རིའི་གློག་པ་པོ་འབྲུག་ཆེན་དེབ་མིང་ལ་"ཞེར་ལོག་ཧོལ་མུ་སི་བོར་བརྟག་ཏུ་སོང་ལོ་ཟླ། Sherlock Holmes: The Missing Years ཞེས་བཀོད་ཡོད།) སྒྲུང་དེབ་འདིའི་ནང་དུ་དབྱིན་ཇིའི་རྒྱལ་མོ་བེ་གི་ཐོ་རིས་ཡའི་སྐབས་ཀྱི་དབྱིན་སྐད་དང་ཧིན་རྡིའི་སྐད་དུངས་མ་བེད་སྤྱོད་ལེགས་པར་བཏང་ཡོད་པ་དང་། བྱུང་རིམ་ཞིབ་ཚགས་ཡིན་པ་བཅས་ལ་བསྔགས་བརྗོད་ཐོབ་ཡོད། རྩོམ་པ་པོས་ཞིབ་འཇུག་དང་རྩོམ་འབྲི་བྱེད་པར་ལོ་བཅུ་ལྷག་བཏང་ཡོད།

འཇམ་དབྱངས་ནོར་བུ་ལགས་ནས་སྒྲུང་ཐུང་དང་རྩོམ་ཡིག་སྣ་ཚོགས་དེབ་གྲངས་ཁ་ཤས་བརྩམས། ཁོང་གིས་ཟླ་རམ་ས་ལའི་བོད་ཀྱི་ཟློས་གར་ཚོགས་པའི་འགན་འཛིན་གནང་སྐབས་འཁྲབ་གཞུང་ཐུང་དུ་ཁ་ཤས་ཀྱང་བརྩམས། ༡༩༩༣ ལོར་ཁོང་གིས་ཨ་མྱེས་རྨ་ཆེན་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་ཞིབ་འཇུག་ཁང་ཞེས་པ་འཛུགས་མཁན་གྱི་གྲས་སུ་ཞུགས། ཁོང་ལོ་ངོ་བཅུ་ཕྲག་ལྔ་ཙམ་ལ་རྒྱ་གར་དུ་བཞུགས་ཤིང་། ད་ལྟ་ཨ་རིའི་ཏེན་ནེ་སེ་ཞེས་པའི་མངའ་སྡེའི་ནང་དུ་བཞུགས་ཡོད། ཁོང་ནི་གཉེན་སྒྲིག་བྱས་ཏེ་ད་ལྟ་སྲས་མོ་ལོ་བརྒྱད་ཅན་ཞིག་དང་གསར་དུ་སྐྱེས་པ་གཉིས་ཀྱི་ཡབ་ཡིན་ནོ། ■

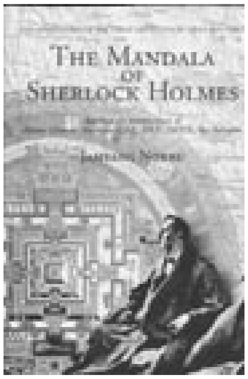

ཤེར་ལོག་ཧོལ་མ་སི་ཡི་དཀྱིལ་འཁོར།

ཕྱུལ་བྱུང་གསང་རྟོལ་པ་ཞིག་རྒྱ་གར་དང་བོད་དུ་གསར་སྐྱོད་བྱས་པའི་གཏམ།

(སྦྱི་ཡི། HarperCollins, 1999)

ལམ་འོག་མར། རྒྱང་ཐག་མལ་ལེ་གཅིག་ཙམ་གྱི་ས་ནས་རྡུལ་སྤྲིན་ཞིག་ང་ཚོའི་ཕྱོགས་ལ་མགྱོགས་པོར་འཕྱུར་ཡོང་། ངས་རང་གི་རྒྱང་ཤེལ་ལ་འབྲིད་བརྡར་ཞིག་བྱས་ནས་དེ་གཟུགས་བྱད་ཧ་ཅང་ངན་ཞིང་། གོ་མཚོན་གྱིས་ལུས་པོ་གང་བ། ཡིད་སྨུག་པའི་བཙོན་རྡ་རྣམས་ལ་ལྕུག་གིས་ཚ་འདྲབ་བྱེད་པ་དེ་དག་ལ་བཙུགས།

"གཟིགས་དང་། སྐུ་ཞབས་ཧོལ་མུ་སི་ལགས།" ངས་འདི་ལྟར་བསྒྲགས་ཤིང་རྒྱང་ཤེལ་ཁོང་ལ་གཏད། "ང་ཚོ་སྒྲོག་ལ་ཐུག་པའི་ཉེན་ཁ་ལ་འཕྲད་སོང་།"

ཁོང་གིས་ཧ་ཅང་སྙམ་བརླིང་གིས་"དེ་ངོ་མ་རེད།"ཟེར། ཁོང་གིས་རྒྱང་ཤེལ་ང་ལ་ཕྱིར་སྤྲད་ཅིང་། ཁལ་མ་དྲེལ་ཞིག་གི་རྩ་ལ་སོང་སྟེ་དེའི་རྒྱབ་ཀྱི་རྟ་འབོག་གི་འོག་ལ་ཉེན་ཁའི་གནོད་ལེན་གྱི་ཆེད་དུ་སྦས་པའི་རིང་མདའ་དེ་བཏོན། ཁོང་གིས་མི་མདའི་ནང་ལ་མདེའུ་མགྱོགས་པོར་བཙུག "དྲེལ་རྣམས་ལམ་ལ་མགྱོགས་པོར་ཚུག གལ་སྲིད་ང་ཚོ་ཁོ་ཚོ་དང་མ་འཕྲད་སྔོན་ལ་ཟམ་པ་དེ་བརྒལ་ན། ངེད་གཉིས་ལ་ཁོ་ཚོ་ཚུའི་ཕ་རོལ་ནས་འགོག་ཐུབ་པའི་གོ་སྐབས་ཕྲ་མོ་ཞིག་ཡོད།" . . .

ངའི་ཡ་ང་བའི་བཙོན་རྡའི་གློ་གཞོགས་ལ་མདེའུ་ཕོག་རྗེས། དེ་ལམ་འཁྲམ་ལ་གོམ་པ་ཁ་ཤས་སྤྲོས་རྗེས་ཉམ་ཐག་གི་འཚེར་སྐད་ཅིག་འདོན་བཞིན་དུ་ཐང་ལ་འགྱེལ། དེ་དུས་སྐུ་ཞབས་ཧོལ་མུ་སིའི་ངག་ནས་ཚིག་དེ་དག་ཀྱང་ཐོན་དཀའ་བའི་ཚུལ་དུ་གྱུར། ང་རྡ་ཐོག་ནས་ལྷུང་སྟེ་ལམ་གྱི་གཡས་འཁྲམ་ལ་རྐང་སྒྲོལ་ཞིག་བཞིན་དུ་འགྲིལ་བར་གྱུར་ཅིང་། གལ་སྲིད་སྐུ་ཞབས་ཧོལ་མུ་སི་ཡིས་མྱུར་སྟབས་ཀྱིས་ང་ལ་རོགས་མགོན་བྱས་མེད་ན་ང་ལམ་འཁྲམ་གྱི་གཡང་ལ་ཟགས་ཏེ་གཙང་པོའི་ནང་ལ་ལྷུང་ཡོད་ལས་ཆེ། ང་རང་གཡང་ལ་ཟགས་ལ་ཁད་ཀྱི་ཤི་གསོན་གྱི་སྐེ་རྩ་ལ་སླེབས་པའི་སྐབས་དེར། ཁོང་གིས་ངའི་གྱོན་པའི་གོང་བ་ནས་བཟུང་སྟེ་གཡང་ཁ་ནས་འཐེན།

"དགོས་གཏུགས་ཅན་གྱི་རོགས་མགོན་དེ་ལ་ཐུགས་རྗེ་ཆེ། སྐུ་ཞབས།" ངའི་ངག་ལས་ཚིག་དེ་ཐོན་ཐུབ་པར་གྱུར།

"དེ་ཙི་ཡང་མ་རེད།" ངེད་གཉིས་ནས་བྲེལ་སྟབས་ཀྱིས་བྲག་རྡོ་ཞིག་གི་ཕག་ལ་ཉེན་ཡོལ་དུ་གོག་འགྲོས་བྱེད་སྐབས་ཁོང་གིས་འདི་ལྟར་བཤད་ཅིང་། ཡང་ན་རེ། "འགྲུལ་སྐྱོད་ཀྱི་འགོ་ཚུགས་ཙམ་གྱི་དུས་སུ་ངའི་རིན་ཐང་བྲལ་བའི་ལམ་པ་ཤོར་བའི་གྲོང་དེ་ངས་དངོས་གནས་ཐེག་ཐབས་མེད།" ཅེས་བརྗོད།

མདེའུ་མང་པོ་ངེད་གཉིས་ཀྱི་གཡས་གཡོན་ནས་འཕུར། ཤེར་ལོག་ཧོལ་མུ་སི་ཡིས་མི་ལན་ཁ་ཤས་སྤྲད་ཀྱང་། སྟབས་ཉེས་པ་ཞིག་ལ་ཁོང་གི་བཙོན་རྡ་མི་མདའི་ཙག་སྒྲ་ལ་འཛྲོགས་ནས་བྲོས་པར་གྱུར། དེ་ནས་ངེད་གཉིས་ཀ་ sans cheval[*] དུ་གྱུར། སྐྱ་མི་མང་ཆེ་བ་ངེད་གཉིས་དང་ཐག་ཉེ་བར་གྱུར། ཁོ་ཚོ་ལས་འགའ་ཞིག་རྡ་ལས་བབས་ཏེ་ང་ཚོ་ལ་མི་མདའ་འཕངས། གནས་སྟངས་དེ་ནི་ཧ་ཅང་དངངས་འཚབ་ཅན་ཞིག་ཡིན། — གློག་པ་པོ་ལགས། ཁྱེད་ཀྱིས་གཟིགས་དང་། — ངེད་གཉིས་ཀྱི་གཡས་གཡོན་དུ་འཕུར་བའི་མདེའུ་ཡི་སིར་སྒྲ་ནི་ཁོང་ཁྲོས་ངར་བའི་བུང་བ་ཆེན་པོ་བྲུ་ཞིག་འཕུར་བ་དང་མཚུངས། ངེད་གཉིས་ནས་དེར་ཡོད་པའི་ཕ་བོང་དང་། བྲག་ལྡེབས། གཞན་པའི་གཡོལ་གནས་ཅི་ཡོད་བཙལ་ནས་སྦས་ཡིབ་བྱས། དེའི་སྟེང་ལ་ཤེར་ལོག་ཧོལ་མུ་སི་ཡི་མི་ཁ་ཤིན་ཏུ་ཚ་ — དེས་ལྟས་ངན་དེ་དག་གི་ཐོག་མའི་དཔའ་སྟོབས་བསྙལ། — བོ་དེས་གནས་སྐབས་དེའི་རིང་ལ་ངེད་གཉིས་ལ་རྨུས་སྐྱོན་མ་ཐོག

ང་ཚོའི་མདུན་དུ་ལམ་དཀྱོགས་ཆེན་པོ་ཞིག་ཡོད་པ་དེས་ང་ཚོས་ཟམ་པ་དེ་མཐོང་མི་ཐུབ། ངས་ང་ཚོའི་མི་རྣམས་ཀྱིས་ཁལ་མ་རྣམས་དེད་ནས་ཟམ་པ་དེ་ལེགས་པར་བརྒལ་ཐུབ་ཡོད་པའི་རེ་བ་བྱས།

"ལྟས་ངན་དེ་ཚོས་ང་ཚོ་མཐའ་སྐོར་བཞིན་འདུག སྐུ་ཞབས།" ང་ཚོའི་སྟེང་ཕྱོགས་ནས་མི་མདའི་ཙག་སྒྲ་བསྟར་མ་གཞན་པ་ཞིག་གྲག་ཡོང་སྐབས་ངས་དེ་ལྟར་སྐད་བརྒྱབ།

ཁོང་གིས་མི་མདའི་ཁོག་ལ་ཡང་སྐྱར་མདེའུ་རིམ་འཇུག་བྱེད་བཞིན་དུ་"ངས་མཐོང་སོང་།" ཞེས་ལན་བརྒྱབ། ཁོང་ན་རེ། "ཧུའུ་རིས། ཁོང་ཚོ་ངེད་གཉིས་ལ་ཉེར་གཏུགས་ཀྱི་ཟིང་ཆམ་བྱུང་སྔོན་ལ་ངེད་གཉིས་འགྲོ་དགོས། ངས་མི་མདའ་རྒྱག་འགོ་ཚུགས་མ་ཐག་ཁྱེད་རང་ཡར་ལངས་ནས་རྒྱུགས་དགོས། དཀྱོགས་ཁུག་དེ་ལ་མ་སླེབས་བར་དུ་ཧད་ཙམ་ཡང་མ་བྱེད། ཡ་ད་ཡིན། རྒྱུགས།"

སྐུ་ཞབས་ཧོལ་མུ་སི་ཡིས་མི་འཕེན་བསྟར་ཕྲེང་ནུས་ལྡན་ཅན་ཞིག་འགོ་ཚུགས་པ་དེས་ཕ་རོལ་གྱི་མགོ་བོ་འབུར་མི་ཐུབ་པར་གྱུར། ང་ཕ་བོང་ཆེན་པོ་དེའི་ཕག་ནས་ཡར་

ཇོམ་པ་པོའི་བཀའ་འཁྲོལ་གཞིར་བཟུང་གིས་སྒྱུར་པར་བྱས། ཤོག་གྲངས་ ༡༢༠—༡༢༥ ནས་ཁོལ་དུ་ཕྱུང་།

ལ་ཧུར་ལངས་བྱས་ཤིང་། ང་རང་གི་རི་བོལ་བིར་དཀྱུམ་མདའ་ཡིས་མི་འཕེན་ཚ་བོ་ཁ་ཤས་བྱས་ཏེ་ལམ་ནང་དུ་མཆོངས། ངའི་ཡིད་ཐང་ཆད་པའི་རྐང་པ་ཟུང་གིས་ཤེད་ཤུགས་ཡོད་ཚད་བསྐྱེད་ནས་རྒྱུགས། ཤེར་ལོག་ཧོལ་མ་སི་ཡིས་མི་འཕེན་ཁ་ཤས་བྱས་རྗེས་ངའི་ཕྱི་བཞིན་དུ་རྒྱུགས་ཡོང་།

ང་ཚོའི་གཡས་གཡོན་གྱི་སྦྲོག་ལ་གཟན་པའི་མདེའུ་འཕུར་སྒྲ་དང་མི་འདའི་ཙག་སྒྲའི་ཁྲོད་ང་ཚོ་དངངས་འཚབ་ཀྱིས་བྲོས། ངའི་ཚོར་སྣང་ལ་བྲོས་པ་ཧ་ཅང་དལ་ཞིང་བྲོས་ནས་རྫོགས་རྒྱུ་མེད་པ་ལྟ་བུ་ཞིག་བྱུང་ཞིང་། མཐར་ཐུག་དཀྱོགས་ཁུག་དེ་ལ་སླེབས་སྐབས་ང་ལ་ཤེད་ཤུགས་ཆེན་པོ་ཞིག་འཕར་ཏེ་སྐུ་དྲིན་ཅན་གྱི་དཀྱོགས་ཁུག་འགག་རྩ་ཅན་དེར་མཆོངས།

ངས་ཞེད་སྣང་ལས་ཐར་བའི་དབུགས་རིང་ནར་མོ་ཞིག་གཏོང་གྲབས་ཀྱི་སྐབས་སུ་གློ་ཡུལ་ལས་འདས་པའི་མཐོང་སྣང་ཞིག་གིས་དབུགས་རིང་དེ་བཀག

གཡོལ་ཐབས་མེད་པའི་འཆི་བདག་ལྟ་བུ་ཞིག་སྟེ། ཨོག་དཀར་གདོང་ཅན་ཞིག་ལམ་གྱི་དཀྱིལ་ལ་འགྲེངས་འདུག ངས་ཁོའི་ཐོག་ནས་དོ་སྣང་བྱུང་བ་དང་པོ་ནི། ཁོའི་ལག་པ་གཡས་པར་མཐུ་ཟེར་ཟེར་བའི་དཀྱུམ་མདའ་རང་འཁོར་མ་ཆེན་པོ་ཞིག་བཟུང་ཡོད་པ་དེ་ཡིན་ཅིང་། མི་མདའ་དེ་ཐད་ཀར་ངའི་སྙིང་ལ་གཏད་ཡོད་པའི་ཚོར་སྣང་བྱུང་།

"མཁའ་འགྲོ་དང་ཆོས་སྐྱོང་སྲུང་མས་བསྐྱབ་ཏུ་གསོལ།"

ཁོའི་རྒྱབ་ལོགས་སུ། གཡུལ་རགས་ཡོངས་སུ་ངས་སྔོན་མ་མཐོང་མ་མྱོང་བའི་བོད་པ་གཏུམ་རྒོད་ཅན་སྐོར་ཞིག་གིས་ཁེངས་འདུག དེ་དག་ལས་ཐོག་དང་རིའི་ལྤེབས། ཕ་བོང་དག་དང་ཤིང་སྡོང་དག་གི་ཕག་ལ་བཀྲམ་ནས་བསྡད་འདུག འོན་ཀྱང་དེ་དག་གི་རིགས་མི་འདྲ་བའི་མི་མདའ་དག་གི་ཁོག་ལ་མདེའུ་དྲངས། མི་མདའི་སྐམ་པ་ལ་མཛུབ་མོ་སྦྱར་ཏེ་མི་འཕེན་བྱེད་ཆོག་ཆོག་གིས་བསྡད་འདུག ཛ་དྲག་གི་གནས་སྟངས་དེ་ལ་གདོང་ལེན་བྱེད་ཆེད་ཤེར་ལོག་ཧོལ་མ་སི་དཀྱོགས་ཁུག་དེར་མཆོངས་ཏེ་ངའི་སྙིང་ལ་རྩེབ་ལ་ཁད་བྱས།

ཁོང་རྔང་སངས་ཏེ་"གདོན་འདྲེ་འདི་དག...."ཞེས་བརྗོད་ཀྱང་། ང་ཚོའི་གཉེན་འཕྲང་གི་གནས་སྟངས་དེ་མཐོང་རྗེས་ཁོང་གིས་རང་ཉིད་ལེགས་པར་རྟོལ་དུ་ཕབ། ཁོང་གིས་རང་ལག་བརྟན་པོས་ཐ་མག་གི་གང་ཟག་མི་སྦྱར་རྗེས་བབ་བརླིང་གིས་དེ་རྟུབ་འཐེན་བྱས་ཤིང་ཁོང་གིས་འཇིག་རྟེན་འདིར་དོ་སྣང་ཅི་ཡང་གནང་གི་མེད་པ་འདྲ། ཨོག་དཀར་གདོང་ཅན་གྱིས་ཁོའི་དཀྱུམ་མདའ་ཡར་བཀྱགས། ཁོས་མཛུབ་མོ་མི་མདའི་སྐམ་པ་ལ་དམ་པོར་སྦྱར་བ་ངས་མཐོང་སྐབས་ངའི་སེམས་ལ་སྣང་ག་ལའི་མཐིལ་གྱི་ཏ་ལའི་སྡོང་པོ་ཕྲེང་བསྟར་ཅན་གྱི་གྲོང་སྡེ་ཆུང་ཆུང་དེ་འཁོར། ངའི་མིག་གཉིས་མཆི་མས་གང་།

སྐབས་དེར་འགགས་སྒྲ་ཞིག་གྲག་པའི་རྗེས་སུ་མི་མདའ་འདྲ་མིན་ཙག་སྒྲ་བསྟར་མ་རྣ་ལ་གཟན་པ་ཞིག་གྲག ང་ནི་བརྒྱལ་ནས་ཤི་བ་ལྟར་གྱུར་ཅིང་གློ་བུར་ཏུ་ཐམས་ཅད་མུན་ནག་ཏུ་གྱུར། ངས་རང་གི་མིག་གཉིས་ཕྱེ་སྐབས་ང་རང་སྔར་བཞིན་ལངས་ནས་བསྡད་ཡོད་པ་མ་ཟད་གསོན་པོར་གནས་ཡོད་པ་ཤེས། ཤེར་ལོག་ཧོལ་མ་སི་ཡང་ངའི་འཁྲིས་ན་ལངས་ནས་བསྡད་ཡོད་པ་མ་ཟད། སྔར་བཞིན་ཁོང་གི་ཐ་མ་གང་ཟག་རྟུབ་བཞིན་འདུག

ཨོག་དཀར་གདོང་ཅན་དང་ཁོའི་དམག་རྣམས་སྔར་བཞིན་ང་ཚོའི་མདུན་ཕྱོགས་ན་ཡོད་པ་དང་། ཁོ་ཚོའི་མི་མདའ་དག་གི་ཁ་ན་དུ་བ་འཕྱིལ་བག་ཙམ་འཕྱུར་བཞིན་འདུག ང་རྒྱབ་ཕྱོགས་ལ་འཁོར།

ང་ཚོའི་རྒྱབ་ཕྱོགས་ཀྱི་ལམ་ཐོག་ཏུ་ངེད་གཉིས་གསོད་རྩིས་བྱས་པའི་ལྟས་ངན་ཇག་པ་དེ་དག་གི་རོ་རྣམས་ཉམས་ཉེས་སུ་ཐོར་འདུག དེ་དག་ནི་ཤེར་ལོག་ཧོལ་མ་སི་དང་དང་ངེད་གཉིས་ཀྱི་རྗེས་ལ་ལམ་གྱི་དཀྱོགས་ཁུག་དེ་བར་དུ་ཚ་འདེད་བྱེད་སྐབས་ཨོག་དཀར་གདོང་ཅན་དང་ཁོའི་མི་རྣམས་ཀྱིས་མི་མདའ་བརྒྱབ་ནས་བསད་པའི་མ་རབས་ཇག་པ་དེ་དག་ཡིན་ཅིང་། ཁོ་ཚོའི་སེམས་ལ་དེ་འདྲའི་སྙེ་ལེན་ཚ་བོ་ཞིག་ཡོད་པ་ཇི་ལྟར་འཁོར།

ཇག་པ་ཁ་ཤས་ཏེ། ལྷག་པར་ཇག་ཤོག་གི་རྒྱབ་ཕྱོགས་ན་ཡོད་པ་རྣམས་མི་འཕེན་བསྟར་ཕྲེང་ལས་གསོན་ཐར་བྱུང་ཞིང་ད་ལྟ་ཡང་བའི་སྒོ་ནས་འབྲོ་བཞིན་འདུག ཨོག་དཀར་གདོང་ཅན་གྱིས་དེ་ཚོའི་རྗེས་ལ་ཡང་སྐྱར་མི་འཕེན་ཁ་ཤས་བྱས་རྗེས་རང་གི་མི་མདའ་རང་གཞོགས་སུ་དཔྱངས་པའི་ཤིང་ལྷུགས་ལས་གྲུབ་པའི་གོ་མཚོན་གྱི་སྒྲོད་དུ་བཅུག ཁོང་ངེད་གཉིས་ཀྱིས་འཁྲིས་ལ་ཡོང་སྟེ་ཁོང་གི་ལག་པ་ང་ཚོ་ལ་བརྐྱངས་ཏེ་"ང་ནོར་མེད་ན་ཁྱེད་རང་སྐུ་ཞབས་སི་ཤེར་སོན་ཡིན་པ་འདྲ།"

"ཡིན།"

"ངའི་མིང་ལ་ཛ་ཁོབ་ཨ་སི་ཧེར་ཟེར། ང་ནི་བོད་ཀྱི་བླ་མ་ཆེ་ཤོས་ཟགོངས་སྐྱབས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་གི་ཕོ་ཉ་ཡིན་ལ། ང་ལ་བཀའ་ཕོག་སྟེ་ཁྱེད་དང་ཁྱེད་ཀྱི་ཆིབས་ཞབས་ལ་གནས་མཆོག་གྲོང་ཁྱེར་ལྷ་སར་འཛུལ་ཆོག་པའི་དམིགས་བསལ་ལག་ཁྱེར་འབུལ་དུ་ཡོང་བ་ཡིན།"

པད་མ་འབུམ་གྱིས་བསྒྱུར།

* ཕ་རན་སིའི་སྐད་དེ་བཞོན་རྟ་མེད་པའི་རྐང་ཐང་གི་དོན། — སྒྱུར་མཁན་གྱི་མཆན།

"མགོ་སྐོར་བླ་མ[1]" ཌེ་སི་ཌེ་རི།

Ippolito Desideri (1684-1733)

དུས་རབས་ ༡༨ པའི་སྟོད་དུ་བོད་དུ་ཕྱོགས་རྒྱུ་དང་ཡེ་ཤུའི་ཆོས་སྤེལ་མཁན་ཨི་ཏ་ལི་ཡི་མི་ཞིག

བསོད་ནམས་ཚེ་རིང་།

ཌེ་སི་ཌེ་རི་ནི་བོད་དུ་སླེབས་པའི་ཡུ་རོབ་ཀྱི་མི་སྔ་ཤོས་ཤིག་སྟེ། ༡༧༡༦ ལོར་ལྷ་སར་ཡེ་ཤུའི་ཆོས་སྤེལ་དུ་འབྱོར། ཁོང་གིས་རྭ་མོ་ཆེ་དང་སེ་ར་བཅས་སུ་བོད་ཡིག་སྦྱངས་ཏེ་ཆོས་རྭ་འགྲིམས་ཤིང་བོད་མི་ཚོས་ཁོང་ལ་མགོ་སྐོར་བླ་མ་ཞེས་ཟེར། བོད་དུ་ལོ་ལྔ་ལ་བསྡད་པའི་རིང་ལ་བོད་ཡིག་དཔེ་ཆ་ཁ་ཤས་བརྩམས། ད་དུང་ཨི་ཏ་ལིའི་སྐད་དུ་བོད་ཀྱི་ཟིན་དེབ་ཅེས་པའི་དེབ་གྲགས་ཅན་ཞིག་བརྩམས་ཏེ། འདས་པའི་ལོ་བརྒྱ་ཕྲག་ཁ་ཤས་ཀྱི་རིང་ལ་ཟིན་དེབ་དེས་ནུབ་ཕྱོགས་ཀྱི་མི་སྣ་དྲག་ཞན་མང་པོ་ཞིག་གི་བོད་ཀྱི་མཐོང་སྣང་ལ་ཤུགས་རྐྱེན་བཞག་ཡོད། དེང་སྐབས་ནུབ་ཕྱོགས་སུ་ཁོའི་བོད་ཀྱི་མི་ཚེ་སྐོར་ལ་དངོས་སྦྲང་གློག་བརྙན་བཟོ་བ་དང་། སློབ་ཐོན་གྱི་ཞིབ་འཇུག་དཔྱད་རྩོམ་འབྲི་བ། རྒྱལ་སྤྱིའི་བོད་རིག་པའི་ཚོགས་ཐོག་ཏུ་དཔྱད་རྩོམ་སྤེལ་བ་བཅས་ཁོང་ལ་ད་དུང་ཡང་སྣ་མཐུད་དུ་དོ་སྣང་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།

རྣམ་ཐར་ཐུང་ངུ།

ཌེ་སི་ཌེ་རི་ ༡༦༨༤ ལོར་ཨི་ཏ་ལིར་སྐྱེས། ལོ་བཅུ་དྲུག་གི་སྟེང་ཡེ་ཤུའི་ཆོས་ཚོགས་སུ་ཞུགས་ཏེ་དགེ་སློང་གི་སྡོམ་པ་ཞུས་ནས་ཡེ་ཤུའི་གསུང་རབ་ལ་སྦྱངས་ནས། ༡༧༡༠ ལོར་རང་འགུལ་གྱིས་བོད་ལ་ཆོས་སྤེལ་དུ་འགྲོ་རྒྱུའི་དམ་བཅས་ཏེ་ ༡༧༡༢ ལོར་དངོས་སུ་ལམ་ལ་ཆས། ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཚང་ལྟར་ན། བོད་དུ་ཡེ་ཤུའི་ཆོས་ཚོགས་ཐོག་མ་ནི་ ༡༦༢༥ ལོར་རྩ་ཕུ་རེངས་སུ་ཚུགས་ཡོད། ཆོས་ཚོགས་དེ་བོད་མི་ཆོས་གཏོར་བཤིག་བཏང་བ་མིན་པར། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་དུས་འགྱུར་གྱི་དབང་གིས་ཉམས་རྒུད་དུ་སོང་བ་དང་། ལྷག་པར་དུ་ཕྱི་གླིང་བ་རྣམས་སྐབས་དེར་བོད་དུ་འགྲོ་འོང་བྱེད་པར་བཀག་འགོག་མེད་པ་ལ་བརྟེན་ནས། ཌེ་སི་ཌེ་རི་རྩ་ཕུ་རེངས་ཀྱི་ཆོས་ཚོགས་དེ་སླར་གསོ་བྱེད་དུ་སོང་། དེ་དུས་དགུང་ལོ་ཉེར་བརྒྱད་ཡིན། ༡༧༡༦ ལོའི་ཟླ་ ༣ པའི་ཚེས་ ༡༨ ཉིན་ལྷ་སར་འབྱོར་ཞིང་། ཟླ་གཅིག་མ་འགོར་ལྷ་བཟང་ཧན་ལ་མཇལ་ཏེ། བོད་དུ་རང་དབང་གི་སྒོ་ནས་བོད་མི་སྤྱི་སྒེར་སུ་རུང་ལ་ཡིག་ངག་གཉིས་ཐོག་ནས་ཡེ་ཤུའི་ཆོས་སྤེལ་ཆོག་པའི་ཆོག་མཆན་ཐོབ། ལྷ་བཟང་ཧན་གྱི་གཟིགས་སྐྱོང་འོག་ཏུ་དཔྱ་ཁྲལ་འཛེམ་མེད་པ་མ་ཟད། ལྷ་སའི་ཞོལ་དུ་ཁང་པ་ཞིག་ཀྱང་ཉོས། ཡིན་ནའང་རྒྱ་ནག་བརྒྱུད་ནས་ལོ་ཤས་ཀྱི་གོང་ལ་ལྷ་སར་འབྱོར་བའི་ཕོར་ཊི་སྒྲིའི་ཡེ་ཤུའི་ཆོས་པ་གཉིས་ཀྱིས། ལྷ་ས་ནི་ཁོང་ཚོའི་གྲུབ་མཐའི་ཆོས་སྡེ་ཡིན་པས། ཌེ་སི་ཌེ་རི་ལྷ་སར་འདུག་དབང་མེད་ཚུལ་རོམ་གྱི་ཡེ་ཤུའི་དབུས་ཆོས་ཚོགས་ལ་ཞུ་གཏུགས་བྱས། ༡༧༢༡ ལོར་རོམ་ནས་ཌེ་སི་ཌེ་རི་བོད་དང་ཁ་བྲལ་དགོས་པའི་བཀའ་བབས་པས། ལོ་དེའི་ཟླ་ ༤ བར་རྒྱ་གར་བརྒྱུད་ནས་ཕྱིར་ཨི་ཏ་ལི་ལ་ལོག་སྟེ་དགུང་ལོ་ ༤༨ ཐོག་རོམ་དུ་སྐུ་གཤེགས། བོད་གཞུང་གིས་ཕྱི་གླིང་པ་བོད་དུ་ཡོང་དུ་མི་འཇུག་པའི་སྲིད་ཇུས་ནི་ ༡༧༩༢ ལོར་གོར་ཁས་བོད་ལ་དཔུང་འཇུག་བྱས་པ་ནས་འགོ་བཙུགས་པ་མ་གཏོགས། དེའི་སྔོན་ལ་བོད་གཞུང་གིས་ཕྱི་གླིང་པ་ལ་སྐྱེ་ལེན་ཡག་པོ་ཞུས་ཡོད།[2]

ལྷ་བཟང་ཧན་གྱི་གཟིགས་སྐྱོང་།

ཌེ་སི་ཌེ་རི་ལྷ་སར་འབྱོར་སྐབས། ལྷ་བཟང་ཧན་གྱིས་སྡེ་སྲིད་སངས་རྒྱས་རྒྱ་མཚོ་སྐུ་བཀྲོངས་ཤིང་རྒྱལ་དབང་དྲུག་པ་རྒྱང་ཕུད་བཏང་ནས་ལོ་བཅུ་གྲངས་ལས་འགོར་མེད། ཌེ་སི་ཌེ་རི་ཡི་ཟིན་ཐོ་ལྟར་ན།[3] རྒྱལ་པོ་ལྷ་བཟང་ཧན་གྱིས་ཁོང་ལ་སྐྱེ་ལེན་དང་གཟིགས་སྐྱོང་གང་ཡག་བྱས་པ་མ་ཟད། ད་དུང་ཡེ་ཤུའི་ཆོས་ཀྱི་སྐོར་ཞིབ་འདོད་བསྟན་པས། ཌེ་སི་ཌེ་རི་ཡིས་མཚན་མོ་མ་གཏོགས་ཉིན་མོར་ཛ་རུང་ལ་རོལ་ཏེ་ཟས་ཀྱང་མ་ཟས་པར་བོད་ཡིག་སྦྱངས་ཏེ། ལོ་གཅིག་གི་རྗེས་སུ་ཡེ་ཤུའི་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ངོ་སྤྲོད་ཀྱི་ཞོར་ལ་ནང་ཆོས་ཀྱི་ཞན་སྐྱོན་བཤད་པའི་འབྱུང་ཁུངས་ཟེར་བའི་བོད་ཡིག་གི་དཔེ་ཆ་ཞིག་བརྩམས། ༡༧༡༧ ལོའི་ཟླ་ ༡ པོའི་ཚེས་ ༦ ཉིན་ལྷ་བཟང་ཧན་གྱིས་དེ་ལ་གཞུང་འབྲེལ་གྱི་དཔེ་འབྱེད་མཛད་སྒོ་ཚུགས་པ་མ་ཟད། ད་དུང་ཌེ་སི་ཌེ་རི་ལ་དཔེ་ཆའི་ནང་གི་ལྟ་བ་འགལ་བ་ཅན་དེ་དག་ལ་གདན་སའི་དགེ་བཤེས་རྣམས་དང་ལྷན་དུ་ཆོས་རྩོད་རྒྱག་དགོས་པའི་བཀའ་ཕབ། ད་དུང་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་དང་ཡེ་ཤུའི་ཆོས་ལུགས་བར་གྱི་འདྲ་ས་དང་མི་འདྲ་ས་ཡི་གེར་ཕབ་རྒྱུའི་རེ་སྐུལ་བྱས་པ་མ་ཟད། གདན་སའི་ཆོས་ར་གང་དུ་ཞུགས་འདོད་པ་དང་། ཆོས་དཔེ་དང་དགེ་རྒན་སུ་དགོས་པ་བཅས་ཀྱི་དགོས་མཁོ་རྣམས་གཞུང་ངོས་ནས་མཐུན་རྐྱེན་སྦྱར་བའི་སྐོར་བོད་ཀྱི་ཟིན་དེབ་ཀྱི་ནང་དུ་བྲིས་ཡོད།

ཆབ་སྲིད་ཀྱི་དུས་འགྱུར།

༡༧༡༧ ལོའི་ཟླ་ ༣ པ་ནས་ཌེསི་ཌེ་རི་ཡིས་རྭ་མོ་ཆེ་དང་སེ་ར་གཉིས་སུ་བཀའ་བསྟན་འགྱུར་གྱིས་གཙོ་བྱས་པའི་མཚན་ཉིད་ལ་བལྟ་བ་དང་། ཆོས་རྭར་འགྲིམས་པ། དགེ་བཤེས་ཚོར་དོགས་སློང་བཅས་བྱས་ཏེ། སྟོང་ཉིད་ཀྱི་ལྟ་བའི་སྐོར་ལ་ལོ་དེའི་ལོ་མཇུག་ཏུ་ཆོས་རྩོད་རྒྱག་རྒྱུའི་གྲ་སྒྲིག་བྱེད་བཞིན་པའི་སྐབས་སུ། ཟླ་ ༡༡ པར་ཇུན་གར་དམག་དཔུང་གིས་ལྷ་སར་བཙན་འཛུལ་བྱས་ཏེ་ལྷ་བཟང་ཧན་དམར་གསོད་བཏང་། ཌེ་སི་ཌེ་རི་སེ་ར

ལ་ཡིབ་ནས་བསྡད་ཀྱང་ཧྲུན་གར་དམག་གིས་ཁོང་དང་ལྷ་བཟང་ཧན་བར་གྱི་འབྲེལ་འདྲིས་ལ་འདྲི་རྩད་བྱེད་མི་ཡོང་ངམ་སྙམ་པའི་སྐྲག་སྣང་གིས་དྭགས་པོ་ལ་བྲོས། ལྷ་ས་ནས་ཉིན་ལམ་བརྒྱད་ཀྱི་དབེན་གནས་དེ་རུ། དེ་སི་དེ་རི་ཡིས་སྟོང་ཉིད་ཀྱི་ལྟ་བའི་སྐོར་ལ་སྙིང་པོ་ཞེས་པ་ཞིག་དང་གཞན་ཡང་ཐོ་རེངས་ཞེས་པའི་ཤོག་གྲངས་བརྒྱ་ཕྲག་ཅན་གྱི་བོད་ཡིག་གི་དཔེ་ཆ་གཉིས་སྔ་རྗེས་སུ་བརྩམས། ལམ་རིམ་ཆེན་མོ་ཨི་ཏ་ལིའི་སྐད་དུ་བསྒྱུར། ཁོའི་སྐོར་གྱི་དཔྱད་རྩོམ་ཞིག་ལྟར་ན། དཔེ་ཆ་དེ་དག་དེང་སྐབས་བོད་དུ་མཇལ་རྒྱུ་མེད་པ་འདྲ། ཡིན་ནའང་ཁོང་གི་བོད་ཀྱི་མི་ཚེའི་སྐོར་གྱི་དབྱིན་དེབ་ཅིག་ཏུ་དཔེ་ཆ་དེ་དག་དབུ་ཅན་གྱིས་སྣ་རིང་དང་དེབ་གཟུགས་སུ་ལག་བྲིས་བརྒྱབ་པའི་ཤོག་ལྷེ་རེའི་ངོ་བཤུས་དངོས་སུ་མཐོང་རྒྱུ་འདུག[4]

དེ་སི་དེ་རི་དང་བོད་ཀྱི་ཟིན་དེབ།

ནུབ་ཕྱོགས་སུ་དེ་སི་དེ་རི་ཡི་གསུང་རྩོམ་གྱི་ནང་ནས་གྲགས་ཆེ་ཤོས་ནི་བོད་ཀྱི་ཟིན་དེབ་ཅེས་པ་དེ་རེད། དཔེ་ཆ་འདི་བོར་བརླགས་སུ་སོང་སྟེ། ༡༨༧༥ ལོར་གཞི་ནས་མ་ཕྱི་རྙེད་ཅིང་། ༡༩༠༨ ལོར་ལོ་ལ་མ་གཏོགས་དབྱིན་ཡིག་ཏུ་པར་སྐྲུན་བྱས་མེད། ཡིན་ནའང་དེ་སི་དེ་རི་ཡི་རང་རྒྱ་འཕེར་བའི་བོད་ཡིག་གི་ཤེས་ཚད་དེས། ནུབ་ཕྱོགས་ཀྱི་མི་སྣ་དྲག་ཞན་མང་པོ་ཞིག་གི་སེམས་སུ་ཁོང་གི་བོད་ཀྱི་ཟིན་དེབ་ལ། དུས་རབས་ཉི་ཤུའི་ཡར་སྟོན་གྱི་བོད་ཀྱི་ཟིན་ཐོ་གཞན་ལས་གནས་ཚུལ་ཁུངས་དག་མོ་དང་སྣེ་འཛོམས་པོ། ནང་དོན་ཟབ་པ་བཅས་ཀྱི་ཁྱད་ཆོས་དང་རིན་ཐང་ལྡན་པ་དང་ཤུགས་རྐྱེན་ཆེ་བའི་ཡིད་ཆེས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ནུབ་ཕྱོགས་པ་ཁ་ཤས་ཀྱི་བསམ་པར་དེ་སི་དེ་རི་ཡིས་ ༡༧༡༧ ལས་མས་སུ་བོད་དུ་བོད་ཡིག་གིས་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་དང་ཡེ་ཤུའི་ཆོས་ལུགས་གཉིས་ཀྱི་ལྟ་བ་བསྡུར་བ་དེས། ཁོང་ནི་ནུབ་ཕྱོགས་ཀྱི་བོད་རིག་པའི་སྲོལ་འབྱེད་མཁན་དུ་བསྒྲགས། ཡང་ལོ་རྒྱུས་ཁ་ཤས་ཀྱིས་ཁོང་ནི་ ༡༧༡༧ ལོར་ཧྲུན་གར་དམག་གིས་ལྷ་བཟང་ཧན་དམར་གསོད་བྱས་ཏེ་བོད་ལ་དུས་འགྱུར་བྱུང་བ་དངོས་མཐོང་ཟིན་བྲིས་སུ་བཏབ་པའི་ཡོ་རོབ་པ་ཁོ་ན་ཡིན་པས། ཁོང་གི་བོད་ཀྱི་ཟིན་དེབ་ལ་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་དཔྱད་གཞིའི་རིན་ཐང་ཆེ་བར་དགོངས། ཡིན་ནའང་། ཁོང་གི་ཟིན་དེབ་དངོས་སུ་བཀླགས་ཚེ། ཁོས་བོད་ཡིག་སྦྱངས་པ་དང་ནང་ཆོས་ལ་ཐོས་བསམ་བྱས་པ་ནི་རིག་གཞུང་ཞིབ་འཇུག་གི་ཆེད་དུ་མིན་པར་ཡེ་ཤུའི་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ཆེ་བ་བརྗོད་རྒྱུའི་ཁོ་ནའི་འཐེན་འཁྱེར་གྱིས་བཅིངས་ཡོད་པ་སུས་བལྟས་ཀྱང་གསལ། ཧྲུན་གར་དམག་གི་བཙན་འཛུལ་གྱི་སྐོར་ལའང་ཁོང་ཉིད་ལྷ་བཟང་ཧན་ལ་ཕྱོགས་ཞེན་ཆེ་བའི་ངོས་ནས་བྲིས་ཡོད་པ་ཚིག་གི་དངོས་ཤུགས་གཉིས་ཀ་ནས་མངོན་ཡོད། དེ་ལ་ཞྭ་སྐབ་པས། ཡེ་ཤུའི་ཆོས་པ་དེས་ལྷ་བཟང་ཧན་བཀོངས་སྟངས་ཀྱི་སྐོར་བྲིས་པ་རྩ་བའི་ལོ་རྒྱུས་དང་ཅུང་མི་མཐུན་པ་མ་ཟད། ཁོས་མི་དམངས་རྣམས་རྒྱལ་པོ་ལྷ་བཟང་ཧན་ལ་དགའ་བོ་ཡོད་པའི་ལོ་རྒྱུས་བྲིས་འདུག་ཅེས་བཀོད་ཡོད།[5]

དེ་སི་དེ་རི་ནི་ནི་ལུས་ངག་ཡིད་གསུམ་ཆོས་ལ་གཏོད་པའི་ཡེ་ཤུའི་དགེ་སློང་ཞིག་ཡིན་མོད། ཡིན་ནའང་ཁོང་གི་བོད་ཀྱི་ཟིན་དེབ་དེ་ཆོས་ལུགས་ཁོ་ནའི་སྒྲིག་ཏུ་ཚུད་མེད། ཁོང་གིས་བོད་ཀྱི་མཐོ་སྒང་གི་ས་གཤིས་དང་གཏེར་ཁུངས། གཙང་པོའི་ཐོག་གི་ཀོ་གྲུ་དང་ཟམ་པ། ཟས་གོས་དང་རྩེད་རིགས། ཁྲིམ་སྲོལ་དང་གཉེན་སྲོལ། འཛམ་བུ་བཅས་བོད་མི་བྱིངས་ཀྱི་འཚོ་སྟངས་ཇི་འདྲ་ཡིན་པ་དང་། ལྟོ་གོས་གནམ་གསུམ་གྱི་འཚོ་བའི་དགོས་མཁོ་འདི་དག་སྐོར་ཐབས་ཀྱི་ཞིང་ལས་དང་འབྲོག་ལས། བཟོ་ལས་ལག་རྩལ་གྱི་ཤེས་རིག་གི་གནས་ཚད་ལ་སོགས་ལ་དོ་སྣང་གིས་ཞིབ་འབྲི་བྱས་ཡོད་པ་མ་ཟད། ད་དུང་རྒྱ་བོད་ཧོར་གསུམ་གྱི་ཆབ་སྲིད་འབྲེལ་བ་དང་བོད་གཞུང་གི་སྒྲིག་འཛུགས། བོད་ཆེན་པོའི་ཆབ་འབབས་དང་ས་མཚམས་ཆུ་མཚམས་བཅས་ཀྱི་སྐོར་ལ་ཡང་ཟིན་བྲིས་བཏབས་ཡོད།

དེ་སི་དེ་རི་ཡིས་སྐབས་དེར་བོད་དང་བོད་མིའི་ཐོག་ལ་ལྟ་སྟངས་དང་། བསམ་སྣང་། བཤད་སྟངས་བཅས་ཚང་མར་ཡེ་ཤུའི་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ཤུགས་རྐྱེན་ཐེབས་ཡོད་པ་ནི་བསྙོན་དུ་མེད། ཡིན་ནའང་ཁོང་གིས་ནུབ་ཕྱོགས་པ་མང་ཆེ་བ་ལྟར་ཨ་མཚར་དང་སྒྲོ་འདོགས་ཀྱིས་བོད་འདི་ཉིད་སྐབས་རེར་སྲིན་ཡུལ་དང་སྐབས་རེར་ལྷ་ཡུལ་ལྟ་བུའི་སྒྱུ་འཕྲུལ་གྱི་ཞིང་ཁམས་ཤིག་ཏུ་འབྲི་རྒྱུ་སྤྱང་ཅི་ཐུབ་ཀྱི་སྒོ་ནས། བོད་འདི་ཉིད་ཀྱང་ཆོས་དང་འཇིག་རྟེན་གང་གི་ཆ་ནས་ནུབ་ཕྱོགས་དང་མི་འདྲ་ས་མང་བ་མ་ཟད། འདྲ་སའང་མང་བའི་བོད་མི་སྐྱ་སེར་གཉིས་ཀའི་འཚོ་བའི་སྣང་བརྙན་གསལ་པོ་ཞིག་ལོ་སུམ་བརྒྱ་མ་ཟིན་ཙམ་གྱི་གོང་ལ་ནུབ་ཕྱོགས་ཀྱི་ཀློག་པ་པོ་ཚོའི་མིག་ལམ་དུ་བཤམས་ཡོད།

མཆན།

1 ནུབ་ཕྱོགས་པ་ཁ་ཤས་ཀྱིས་"མགོ་དཀར་བླ་མ་"ཞེས་བྲིས་འདུག་ཀྱང་། དེ་ནི་"མགོ་སྐོར་བླ་མ་"ཡིན་པ་དེ་སི་དེ་རི་ཡི་བོད་ཡིག་གི་ལག་བྲིས་མའི་ནང་དུ་གསལ།

2 Hugh Richardson, *High Peaks, Pure Earth: Collected Writings on Tibetan History and Culture*, London: Serindia Publications, 1998, p. 415.

3 Ippolito Desideri, *An Account of Tibet*, London: Broadway Travellers, 1932, pp. 93-102.

4 C. Wessels, *Early Jesuit Travellers in Central Asia (1603-1721)*, Madras: Asian Educational Services, 1992 [1924], pp. 274-275.

5 བོད་ཀྱི་སྲིད་དོན་རྒྱལ་རབས། ལྡི་ལི། ཤོག་གྲངས་ 511

བསོད་ནམས་ཚེ་རིང་ནི་ཨ་མདོ་རེབ་གོང་ནས་ཡིན་ཅིང་ཁོང་གིས་དེང་སང་ལོན་ཊོན་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོར་མིའི་སྤྱི་ཚོགས་རིག་པའི་སྐོར་ལ་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་བཞིན་ཡོད་ལ་ཁོའི་དམིགས་བཀར་གྱི་སྦྱོང་གཞི་ནི་རྒྱ་རིགས་ཀྱི་སྤྱི་ཚོགས་ཡིན།

རྩོམ་ལུས་རིང་ལུགས་
གསར་པའི་སྐོར་གླེང་བ།

རྗེ་ན་རྗོ་ཡ།

༡

ལོ་ཉི་ཤུའི་སྔོན་ལ་མི་རྣམས་ཀྱིས་སྙན་ངག་གི་ཚོར་བ་རྣོན་པོ་ཅན་གྱི་སྙན་ངག་མཁན་གཞོན་སྐྱེས་ཤིག་ཡིན་ན་རང་མོས་སྙན་ངག་འབྲི་ངེས་ཅན་ཡིན་པར་འདོད་དོ། དེང་སང་སྙན་ངག་མཁན་ཞིག་ལ་རང་མོས་སྙན་ངག་རྐྱང་པ་མ་ཡིན་པར་སྡེ་འཛིང་ཅན་དང་དཀའ་གནད་ཅན་གྱི་བདམ་བྱ་མང་པོ་ཡོད། ཨ་རིར་གྲངས་འབོར་ཧ་ཅང་ཆེན་པོའི་སྙན་ངག་གསར་པ་རྣམས་སུ་མཐུད་ནས་ཚིགས་སུ་བཅད་པའི་རྩོམ་ལུས་སུ་པར་སྐྲུན་བྱེད་བཞིན་ཡོད་མོད་ཀྱང་། མི་རབས་གཉིས་ཀྱི་རིང་ལ་ཐེངས་དང་པོར་སྙན་ངག་པ་གཞོན་སྐྱེས་ཀྱི་ཁྲོད་དུ་ཚིགས་སུ་བཅད་པའི་སྙན་ངག་སྐྱར་གསོ་ཆེན་པོ་ཞིག་བྱུང་ཡོད། སྐྱར་གསོ་འདིའི་རྟགས་དང་པོ་ནི་ལོ་རབས་བདུན་ཅུའི་མཇུག་ལ་བྱུང་ཞིང་། དེ་ཡང་རྩོམ་རིག་སྐྱོན་ཡོན་རྗོད་མཁན་རྣམས་ཀྱིས་སྒྲ་རྒྱན་དང་ཚིག་གི་གཅོད་མཚམས་སོགས་སྙན་ངག་གི་མཛེས་ཆོས་སུ་གཏན་ནས་སྣང་ཡོང་མི་སྲིད་པ་ཁྲབ་བསྒྲགས་བྱས་ནས་ལོ་མང་པོའི་རྗེས་སུ་བྱུང་ངོ།...

རྩོམ་རིག་ལ་འགྱུར་བ་འགྲོ་དགོས་པ་ཙམ་དུ་མ་ཟད། དེའི་ནུས་སྟོབས་དང་སྲོག་རྫུངས་གནས་ཆེད་ངེས་པར་དུ་འགྱུར་བ་འགྲོ་དགོས་པ་ཞིག་ཡིན། མི་སྐོར་ཞིག་གིས་ནམ་ཡང་སྙན་ངག་རྩོམ་སྟངས་གསར་པ་ལ་རྒྱབ་སྐྱོར་བྱེད་པ་དང་། དེ་དང་ཕྱོགས་ཕྱོགས་སུ་ལངས་པའི་སྙིང་ཞེན་པ་སྐོར་ཞིག་གིས་ནམ་ཡང་སྔར་སྲོལ་གྱི་རྩོམ་སྟངས་རྒྱུན་འཛིན་བྱེད་ཐབས་བྱེད་བཞིན་ཡོད། ཡིན་ན་ཡང་གཞོན་སྐྱེས་སྙན་ངག་མཁན་ཁག་ཅིག་གི་ཁྲོད་དུ་སྒྲ་རྒྱན་དང་ཚིག་གི་གཅོད་མཚམས་སྐྱར་གསོ་བྱུང་བ་དེས་ཨ་རིའི་སྙན་རྩོམ་གྱི་ནང་དུ་ད་བར་དུ་བྱུང་མ་མྱོང་བའི་གནས་སྟངས་གསར་པ་ཞིག་བསྐྲུན་ཡོད། རྩོམ་ལུས་རིང་ལུགས་པ་གསར་པ་བ་ (New Formalists) རྣམས་ཀྱིས་རང་མོས་སྙན་ངག་པ་རྣམས་དམིགས་བསལ་གྱི་གོ་གནས་ནས་སྤྱིར་བཏང་ལ་ཕབ་པ་གློ་ཡུལ་ལས་འདས་པ་ཞིག་ཡིན། རང་མོས་སྙན་ངག་ནི་སྔོན་བྱུང་རྩོམ་རིག་ལ་གསར་བརྗེ་བྱས་ནས་ཐོན་པ་ཞིག་ཡིན་ཅིང་། ད་ལྟ་དེ་ནི་རྩོམ་རྒྱུན་རིང་ཞིང་སྙན་རྩོམ་གྱི་གྲལ་མགོར་སྡོད་པ་ཞིག་ཡིན་ན་ཡང་། གློ་ཡུལ་ལས་འགོངས་པ་ཞིག་ལ་ཚིགས་བཅད་སྙན་ངག་ནི་དེའི་འགྲན་ཟླར་ལངས་ཡོད་དོ།

༢

ཚིགས་བཅད་ནི་གནའ་བོའི་དུས་དང་ཐ་ན་གཏོད་མའི་དུས་ཀྱི་ངག་རྩལ་ཞིག་སྟེ། དེ་ནི་རིག་གནས་ཚང་མའི་ནང་དུ་རྩོམ་རིག་འགོ་ཚུགས་པའི་མཚོན་བྱེད་ཅིག་ཡིན། ཚིགས་བཅད་ནི་ང་ཚོའི་དེང་རབས་ཀྱི་གནས་སྐབས་ཏེ། སྣང་ཚུལ་གྱི་དབྱེ་བ་ཤིན་ཏུ་ཕྲ་བའི་དུས་ལས་ཕྱོགས་སྟེ། སྙན་ངག་དང་ཆོས་ལུགས། ལོ་རྒྱུས། རོལ་དབྱངས། སྒྲུ་འཕྲུལ་བཅས་ཀྱི་བར་ལ་ཁྱད་པར་ཕལ་ཆེར་མེད་པའི་དུས་ལ་གཏུགས་ཐུབ། དེ་དག་ཚང་མ་ཉིན་རྒྱུན་གྱི་རྗོད་ངག་མ་ཡིན་པའི་མཛད་སྒོ་དང་ཚེ་གའི་རྗོད་ངག་སྟེ། དབྱངས་ཧ་ལྡན་ལ་སྟུགས་ཀྱི་བྱེད་ནུས་ཀྱང་ལྡན་པའི་ཚིགས་བཅད་དུ་གྲུབ་ཡོད། ཚིགས་བཅད་ནི་རྩ་བའི་ཆ་ནས་ཡི་གེ་མ་དར་སྔོན་གྱི་ངག་རྩལ་ཞིག་ཡིན་ལ། ཡི་གེ་གསར་བཏོད་མ་བྱུང་སྔོན་ལ་རྗོད་ངག་བློ་ལ་འཛིན་བདེ་བར་བྱེད་པའི་ཐབས་ལམ་ཞིག་ཡིན། སྒྲུང་སྟོབས་ཅན་གྱི་གླུ་པའམ་སྙན་ངག་མཁན་ (poet-singers) དག་གིས་སྤྱི་ཚོགས་ཤིག་གིས་རྒྱུན་ཉར་བྱེད་འདོད་པའི་བྱུང་བ་རྣམས་དང་བསམ་བློ་རྣམས་ཏེ། དཔེར་ན། ཚེ་བའི་ལོ་རྒྱུས་དང་སྒྲུ་འཕྲུལ་གྱི་ཚོ་ག་ལྟ་བུ་རྣམས་ཚིགས་བཅད་དུ་བསྒྲིགས་ནས་བློ་ཡི་དྲན་པའི་སྣོད་དུ་འཇོག་པ་ཡིན། ཡི་གེ་མ་བྱུང་བའི་སྔོན་ལ། སྙན་ངག་མཁན་དང་སྙན་ངག་གཉིས་སོ་སོར་འབྱེད་མི་ཐུབ་ཅིང་། དེ་གཉིས་ཀ་ཁོ་ཚོའི་རིག་གཞུང་གི་ཐུན་མོང་གི་དྲན་སྣང་གི་ཆབ་མཚོན་ཡིན།

དེ་བས་ཚིགས་བཅད་ནི་རྣ་དབང་དང་འབྲེལ་བའི་ངག་རྩལ་ཞིག་ཡིན། དེ་ལ་བཤད་མཁན་དང་ཉན་མཁན་གཉིས་དུས་གཅིག་ལ་འཛོམས་པ་དགོས་ངེས་ཅན་ཡིན་ལ། ཕྱོགས་དེ་གཉིས་ཀ་སྙན་ངག་ཀློག་པའི་སྐབས་སྐྱུད་པའི་སྐྱ་ཡ་ལྟར་གཅིག་ཏུ་འབྲེལ་ཡོད། མཐའ་ན་ཉེ་རབས་ཀྱི་ཡི་གེ་རྟེན་གཞིར་གྱུར་བའི་རིག་གཞུང་གི་ནང་དུ་ཡང་ཚིགས་བཅད་ཀྱིས་ནམ་ཡང་རྗོད་ངག་གི་སྒྲ་གདངས་དེ་ཆེས་གལ་ཆེ་བའི་གནས་སུ་བརྩིས་ཡོད། ཚིག་ལྷུག་ནི་སྒྲ་མི་དབྱུང་བར་ཁུ་སིམ་པོས་ཀློག་ཀྱང་རྩོམ་དེའི་ཚོར་བ་ཆ་ཚང་མྱོང་ཐུབ། སྙན་ངག་ནི་དེ་ལས་ལྡོག་སྟེ། སྙན་རྩོམ་གང་ཞིག་གི་ཚོར་བ་མ་ཉམས་པར་མྱོང་ཆེད། ངེས་པར་དུ་སྒྲ་ཕྱུང་ནས་བཀླགས་ཏེ་རྣ་བས་ཐོས་དགོས་པ་དང་། ཐ་ན་བློ་ལ་ཡང་འཛིན་དགོས་པ་ཡིན། ཇི་སྲིད་དུ་རྣ་བས་ཉན་པ་ལ་བདེ་བ་དེ་སྲིད་དུ་ངག་ཏུ་བརྗོད་པ་ལ་ཡང་བདེ་བ་ཡིན་ནོ། ཉེ་ཆར་བར་དུ་སྙན་ངག་སྒྲོགས་སྐབས་བློར་གཟུང་བདེ་བ་དང་ངག་ཏུ་རྗོད་བདེ་བ་ནམ་ཡང་གཙིགས་སུ་འཛིན་ནོ། སྲོལ་རྒྱུན་གྱི་སྙན་ངག་ཁྲིད་ཐབས་འདིས་ (སྙན་ངག་གང་ཞིག་གི་བརྗོད་དོན་) གཞན་རྒྱུད་ལ་ཐད་ཀར་འཇུག་པ་དང་ཐུན་མོང་གིས་ལོངས་སུ་སྤྱོད་ཐུབ་པའི་སྒྲུ་རྩལ་གཙོ་གནད་དུ་འཛིན། སྙན་ངག་ལ་དགའ་བའི་མི་འབོར་ཇེ་ཉུང་དུ་འགྲོ་བཞིན་པའི་རྒྱུ་རྐྱེན་གཙོ་བོ་ཞིག་ནི་སྙན་ངག་གི་རྣ་ཤེས་ཀྱི་སློབ་སྦྱོང་རྩིས་མེད་དུ་བཏང་ནས་དེའི་ཚབ་ཏུ་བྲོ་བ

Excerpt from "Notes on the New Formalism," copyright 1992 by Dana Gioia. Reprinted from *Can Poetry Matter?* with the permission of Graywolf Press, Saint Paul, Minnesota.

མེད་པའི་རྩོམ་གྱི་སྐྱོན་ཡོན་བརྗོད་པ་བཞག་པ་དེ་ལས་བྱུང་བར་ངེས་སོ།

རང་མོས་སྙན་ངག་ནི་ལྷོས་བཅས་ཀྱིས་དེང་རབས་ཀྱི་ངག་རྩལ་ཞིག་ཡིན་ཞིང་། ཡི་གེའི་གཟུགས་སུ་འབེབས་པ་ནི་དེའི་སྟོན་འགྲོའི་ཆ་རྐྱེན་ཡིན། རང་མོས་སྙན་ངག་གིས་མཉན་བྱའི་ཉམས་འགྱུར་མི་འདོར་ན་ཡང་—སྙན་ངག་ངོ་མ་ཡིན་ན་དེ་འདོར་མི་ཐུབ—ངེས་དེ་ཡི་རྗོད་ངག་རྣམས་ཤོག་བུའི་སྟེང་ལ་སྒྲིག་སྟངས་འདྲ་མིན་དོན་དུ་གཉེར། སྔོན་མའི་སྙན་ངག་དང་མི་འདྲ་བར་རང་མོས་སྙན་ངག་མང་ཆེ་བས་སྙན་ངག་གི་མིག་ཤེས་ལ་མངོན་པའི་ཡི་གེའི་ཚིག་མཚམས་ལ་དང་དོད་བྱེད། ཆེས་སྔ་བའི་དུས་ཀྱི་རང་མོས་སྙན་ངག་ཏུ་གྲགས་པའི་ཧེ་སྦྲུ་རུའུ་ཡི་མགུར་གླུ (དོན་དངོས་སུ་མགུར་གླུ་འདི་རིགས་ནི་རང་མོས་སྙན་ངག་དང་རྩོམ་སྒྲོམ་ངེས་ཅན་གྱི་བར་ན་གནས་ཏེ། མགུར་གླུ་དེ་རིགས་དོ་མཉམ་པའི་ཚིགས་བཅད་ཀྱི་རྒྱུན་ལ་མི་གནས་ན་ཡང་ཚིག་གི་སྡེབ་སྦྱོར་གྱི་རྗེས་སུ་འབྲང་བར་བྱེད།) ནི་"གླེགས་བམ་གྱི་མི་རིགས་"[1] ཀྱིས་སྒྲུང་པ་རྣམས་ཀྱི་གསར་རྩོམ་གྱི་རང་དབང་ཚོད་འཛིན་གྱིས་འགྱུར་བ་མེད་པའི་བརྗོད་དོན་ཡི་གེའི་གཟུགས་སུ་འབེབས་པའི་དམིགས་བསལ་གྱི་སྲོལ་རྒྱུན་དེའི་ནང་དུ་བརྩམས་སོ།

རང་མོས་སྙན་རྩོམ་དག་ཏུ་མི་རྣམས་ཀྱིས་རྒྱུན་དུ་ཐོག་མར་དོ་སྣང་འབྱུང་བ་ནི་ཐ་ཤལ་གྱི་འབྲི་སྟངས་ (ཚིག་ཕྲང་གི་ཐོག་མ་དག་གསལ་བྱེད་ཆེ་འབྲི་[2] མི་བྱེད་པ་དང་། རྟགས་ & འདི་འདྲ་དང་ 7 འདི་ལྟ་བུའི་མཚོན་རྟགས་བེད་སྤྱོད་བྱེད་པ། གསལ་བྱེད་ཆེ་འབྲི་དང་ཆུང་འབྲི་བྱུང་རྒྱལ་དུ་བྱེད་པ།) དེ་ཡིན། E. E. Cummings ཡིས་ཁོང་གི་མི་ཚེ་ཆ་ཚང་ལ་འདི་འདྲའི་ཐབས་ལམ་སྣ་ཚོགས་སྤྱད་ནས་སྙན་ངག་གི་ནང་ལ་མིག་ཤེས་ཀྱིས་གཟུང་བྱའི་ཐ་སྙད་བསྐྱུན་ཐབས་བྱས་ཡོད། ཡིན་ན་ཡང་རིམ་བཞིན་རང་མོས་སྙན་ངག་གི་ནང་དུ་ཤོག་བུའི་ངོས་ཀྱི་ཚིག་གི་སྒྲིག་དབྱིབས་དེ་མཉན་བྱ་སྒྲ་ཡི་སྒྲིག་རིམ་ལ་དགོས་ངེས་ཅན་ཡིན་པ་མཐོང་ཐུབ། རང་མོས་སྙན་ངག་གང་ཞིག་ཚིག་ལྷུག་ཏུ་བཀོད་བསྒྱུར་བྱས་ན་དེ་ལ་འགྱུར་བ་ཆེན་པོ་ཐེབས། དེའི་ཚིག་གི་གཙོད་མཚམས་རྣམས་སྔོན་མའི་སྐབས་ལས་གཞན་ཞིག་ཏུ་འགྱུར། (ཚིགས་བཅད་སྙན་ངག་ནི་དེ་ལས་ལྡོག་སྟེ་དེའི་རྩ་བའི་ཚིག་གི་གཙོད་མཚམས་དང་དེའི་དོ་སྙོམས་བཅས་རང་སོར་གནས་པ་ཡིན།) རང་མོས་སྙན་ངག་གི་མཐོང་བྱ་བཙོས་མ་དེས་རང་མོས་སྙན་ངག་དང་ངག་ཐོག་གི་སྐད་ཆ་གཉིས་བར་ལ་ཁྱད་ཞུགས་པ་ཡིན། འཕྲུལ་ཆས་གསར་ཐོན་བྱུང་བ་ཡིས་སྒྱུ་རྩལ་ལ་ཤུགས་རྐྱེན་ཐེབས་ཡོད། ༡༨༧༨ ལོར་གསར་ཐོན་བྱུང་བའི་ཡིག་འབྲི་འཕྲུལ་ཆས་ན་ཆུང་བྲིས་པའི་དུས་ནས་བཀོལ་སྤྱོད་བྱས་པའི་རྩོམ་པ་པོ་མི་རབས་དང་པོ་དེ་ནས་རང་མོས་སྙན་ངག་དར་ཁྱབ་ཆེན་པོ་བྱུང་བ་དེ་ནི་སྟེས་དབང་ཞིག་ཡིན་ལས་མི་ཆེའོ། གསར་ཐོན་གྱི་འཕྲུལ་ཆས་འདིས་སྙན་ངག་གང་ཞིག་གི་སྒྲ་ཡི་ཚོར་སྣང་ལས་ཤོག་བུའི་ངོས་ལ་མིག་གི་མཐོང་སྣང་ཇི་ལྟ་བུ་ཞིག་ཡོང་བ་ལ་རྩོམ་པ་པོ་རྣམས་ཀྱིས་ཐེངས་དང་པོར་ཏག་ཏག་སྟོན་དཔག་བྱེད་ཐུབ་པར་གྱུར་ཡོད།

རང་མོས་སྙན་ངག་ཚང་མར་ཚིགས་མཚམས་གསལ་པོ་མེད་སྐབས་དེ་ལ་རྩ་བའི་དྲི་བ་འབྱུང་བ་ནི། དུས་གང་ཞིག་དང་ཇི་ལྟར་དེའི་ཚིག་མཐུག་སྤྱད་པ་དེ་ཡིན། ཆེས་སྔ་བའི་རང་མོས་སྙན་ངག་རྣམས་ལ་ཚིག་ཕྲང་རེ་རེར་དོན་གྱི་ཕྲེང་བ་ཡོད། (དཔེར་ན་ཧེ་སྦྲུ་རུའུ་ཡི་སྙན་ངག . . . ལྟ་བུའོ།)

རང་མོས་སྙན་ངག་གིས་ཚིག་དོན་དོ་མཉམ་ཅན་གྱི་ཧེ་སྦྲུ་རུའུ་ཡི་སྙན་ངག་ལས་བརྒལ་སྐབས་(སྙན་ངག་གྱེར་གློག་པ་ཞིག་གིས་གྱེར་གློག་བྱེད་བཞིན་པའི་རང་མོས་སྙན་ངག་གང་ཞིག་གི་ཚིག་མཚམས་འུད་བཟོ་མ་བྱས་ན་)། སྐབས་འགར་སྙན་ངག་མཁན་རང་གིས་ཀྱང་རང་གི་སྙན་ཚིག་གི་རྣ་ཤེས་ཀྱི་སྒྲ་མཚམས་ཚོར་ཐུབ་མིན་ཐེ་ཚོམ་གྱི་གནས་ཡིན། རྩོམ་རིག་གི་སྐྱོན་ཡོན་རྗོད་མཁན་མང་ཆེ་བས་རང་མོས་སྙན་ངག་གི་རྣ་ཤེས་ཀྱི་སྒྲ་མཚམས་མི་ཚོར་ཏེ། དཔེར་ན། དུས་རབས་ཉི་ཤུའི་ནང་ལ་ཨ་རིའི་ཆེས་སྙད་གྲགས་ཅན་གྱི་རང་མོས་སྙན་རྩོམ་ William Carlos Williams ཡིས་བརྩམས་པ། "འདྲུད་འཁོར་དམར་པོ་" (The Red Wheelbarrow) ཟེར་བ་དེ་རང་མོས་སྙན་ངག་ཡིན་ན་ཡང་། དེའི་ཚིག་གི་གཙོད་མཚམས་ནི་གནའ་རབས་ཀྱི་གློས་གར་གྱི་བརྩམས་ཆོས་ལས་བྱུང་བ་དང་ཁྱད་པར་མེད་དོ།

so much depends upon a red wheel barrow
glazed with rain water beside the white chickens

བྱ་དེ་དཀར་པོའི་འཁྲིས་སུ་ཆར་ཆུས་འོད་ཀྱིག་ཀྱིག་བྱེད་པའི
འདྲུད་འཁོར་དམར་པོ་དེ་ལ་ཪེ་འདྲའི་མང་པོ་ཞིག་བརྟེན་ཡོད

སྙན་ངག་འདི་མི་ཚང་མའི་བློ་ལ་འབྱུར་བདེ་བའི་རྒྱུ་མཚན་ཞིག་ནི། ཚིག་ཕྲང་དེ་དག་གི་ནང་དུ་གློག་པ་པོ་ལ་རྒྱུས་ཡོད་པའི་ཚིག་ཕྲང་གི་གཙོད་མཚམས་དང་། འོག་ཏུ་ཁོལ་དུ་ཕྱུང་བའི་གློས་གར་གྱི་སྙན་ངག་འདིའི་ཚིག་གི་གཙོད་མཚམས་ཀྱང་འདྲ་བོ་ཡིན་པ་དང་། ཐ་ན་ཚིག་ཕྲང་གི་མཇུག་དེ་ཚེག་ཁྲིམ་ཡ་ཅན་གྱིས་སྤྱད་དགོས་པ་ཡང་གཅིག་མཚུངས་ཡིན།

To be or not to be that is the question
Whether 'tis nobler in the mind to suffer...

གནས་པའམ་མི་གནས་པ་ནི་དྲི་བའོ
སེམས་ཁོང་མྱ་ངན་གྱིས་གཟིར་བ་ཡ་རབས་ཡིན་ནམ་ཡང་ན . . .

Williams ཡིས་སྒྲ་རྒྱན་དོར་བའི་སྙན་ངག (blank verse)[3] བྲིས་ཏེ་རང་ཉིད་སྙན་ངག་གི་རྩོམ་ལུས་གསར་བ་གསར་བཏོད་བྱེད་མཁན་ཡིན་པར་རློམ་པ་དེས་ཁོང་གི་ (སྙན་ངག་གི་) ལྟ་བ་རྣམས་ (ལ་དོགས་སློང་གིས་བསམ་ཞིབ་བྱེད་དུ་འཇུག་ན་ཡང་)

ནུས་མེད་དུ་གྱུར་བའི་ངེས་པ་མེད། ནང་འགལ་འདི་ལས་ང་ཚོས་དོན་གནད་གཉིས་མཐོང་ཐུབ་སྟེ། དང་པོ་ནི། ཚིགས་བཅད་སྙན་ངག་ལ་མི་དགའ་མཁན་གྱི་ཁྲོད་དུ་ཡང་། ཁོང་ཚོས་གསལ་པོར་མི་ཚོར་ན་ཡང་ཁོང་ཚོ་ཚིགས་བཅད་སྙན་ངག་གི་གཞི་རྩའི་ནུས་ཤུགས་དང་ཁ་བྲལ་ཐུབ་མེད། གཉིས་པ་ནི། Williams ཡི་རང་མོས་སྙན་ངག་གི་རྩ་བའི་སྒྲིག་སྟངས་ནི་མིག་ཤེས་ཅན་ཡིན། ཁོང་གི་"འདྲུད་འཁོར་དམར་པོ"དེ་རང་མོས་སྙན་ངག་ཏུ་འགྱུར་བྱེད་ནི་སྒྲ་ཁོ་ན་མིན་ཏེ། སྒྲ་ནི་ཧ་ཅང་གི་རྒྱུན་ལྡན་ཡིན་པ་དང་། ཤོག་བུའི་སྟེང་ལ་སྒྲ་དེ་དག་མིག་གི་མཐོང་ཡུལ་དུ་སྒྲིག་སྟངས་དེས་རང་མོས་སྙན་ངག་ཏུ་གྱུར་བ་ཡིན།

so much depends	བྱ་དེ་
upon	དཀར་པོའི་འཁྲིས་སུ་
a red wheel	ཆར་ཆུས་
barrow	འོད་ཀྲིག་ཀྲིག་བྱེད་པའི
glazed with rain	འདྲུད་འཁོར་
water	དམར་པོ་དེ་ལ་
beside the white	ཇི་འདྲའི་
chickens	མང་པོ་ཞིག་བརྟེན་ཡོད

འདིར་རྗོད་ངག་ལ་ (ཚིག་མཚམས་ཀྱི་) དོ་མཉམ་གསར་པ་ཞིག་བྱུང་ཡོད་ཅིང་། དོ་མཉམ་དེ་ཧ་བར་མི་གོམས་ན་ཡང་དོ་མཉམ་མིན་པར་བརྗོད་ཐབས་མེད་དོ། Williams ཡིས་སྙན་ངག་དེའི་རྗོད་ངག་དལ་བར་བྱས་ཏེ། ཚིག་ཁྲིམ་རེ་རེ་ལ་རྒྱུན་ལྡན་མ་ཡིན་པའི་ངག་ལྡིད་ཅིག་ཐོབ་པར་བྱས་ཡོད། མིག་ཤེས་ལ་དམིགས་ནས་བསྒྲིགས་པའི་སྙན་རྩོམ་འདིས་དམིགས་བསལ་ཅི་ཡང་མ་ཡིན་པའི་སྒྲ་རྒྱུན་དོར་བའི་སྙན་ངག་གི་ཡིག་ཕྲེང་གཉིས་པོ་དེ། ཀློག་པ་པོའི་སྙན་ངག་གི་མཚན་ཉིད་ལ་ཆོལ་ཤུགས་ཅན་གྱི་ཐོག་མའི་རང་མོས་སྙན་ངག་དེ་གྲུབ་བོ། Williams ཡི་སྙན་ངག་འདི་ལས་བརྗོད་པ་གང་ཞིག་གིས་སྤྱིར་བཏང་གི་སྙན་ངག་གིས་སྟེར་བའི་ཡིད་ཆེས་དེ་སྟེར་མི་ཐུབ། ཁོང་གི་སྙན་ངག་གི་ནུས་ཤུགས་ཆེན་པོ་ནི་ཀློག་པ་པོ་ཡ་མཚར་དུ་འཇུག་པ་དེ་དང་། ཅི་ཞིག་གོ་མ་ཐུབ་པའི་བློ་ཡིས་ཡང་སྐྱར་ཀློག་དགོས་པ་དེ་ལས་བྱུང་བ་ཡིན། མཚར་བློ་སྐྱེད་པའི་ཆ་དེ་ཡིས་སྙན་ངག་འདི་རིགས་སྐྱར་ཀློག་བྱེད་དཀའ་ཞིང་། འདི་ནི་ Williams ཡི་རྩོམ་སྲོལ་དུ་བྲིས་པའི་སྙན་ངག་ཐུང་མཐའ་མའི་ལུགས་ལ་ (minimalist poetry) ལ་ཡིད་དབང་འདྲེན་ཤུགས་ཆུང་བའི་རྒྱུ་མཚན་ཡིན། ཀློག་པ་པོས་སྐྱར་ཀློག་གི་སྐབས་སུ་རང་གི་ཐོག་མའི་བག་ཆགས་སྲབ་མོ་དེ་ལ་འགྱུར་བ་གཏོང་བ་དང་ Williams ཡི་དཀྱུས་མ་ལྟ་བུར་མངོན་པའི་གཟུགས་བརྙན་དེ་དག་ལ་གལ་གནད་ངོ་མ་མཐོང་དུས་སྙན་ངག་གི་བྲོ་བ་ཡོང་གི་ཡོད། Williams ཡིས་ཀློག་པ་པོ་རྣམས་ལ་དེང་རབས་ཀྱི་འཇིག་རྟེན་རྟེན་པ་ལ་མཛེས་སྡུང་གསར་པ་ཞིག་མཐོང་དུ་འཇུག་པའི་ལམ་ནས་ཁོང་གི་གཟུགས་བརྙན་གྱི་ནུས་པ་ཐོན་གྱི་ཡོད། དེ་བཞིན་དུ་ཁོང་གི་ཚིག་སྦྱོར་གྱི་བྱེད་ནུས་ཀྱང་རྒྱུན་ལྡན་གྱི་ཕལ་ཚིག་རྣམས་ཤོག་ངོར་འགོད་སྐབས་མིག་ཏུ་མངོན་ཚན་ཆེ་བ་ཞིག་བྱས་ཏེ་དེ་དག་ལ་ལྡིད་ཁོག་གསར་པ་ཞིག་ཐོབ་པར་བྱས་ནས་ཐོན་གྱི་ཡོད། རྣ་བའི་མཉན་བྱའི་སྙན་ངག་ནི་དེ་ལྟར་རྩོམ་ཐབས་མེད་དོ།

§

༦

ང་རང་གི་སྙན་ངག་ནི་ངས་ནམ་ཡང་རང་མོས་དང་ཚིགས་བཅད་གཉིས་ཀར་བྲིས་པ་ཡིན། རྩོམ་ལུས་རེ་རེ་ལས་རྩོམ་ལུས་ཅིག་ཤོས་ལ་མི་དགོས་པའི་འོས་འཚམས་ཀྱི་རྣམ་པ་དང་། བརྗོད་གཞི། དབྱངས་འགྲོས་སོགས་ཐོན་པ་ནི་ཉུང་མཐའ་ཡང་གནས་སྐབས་དེ་ལ་དེ་ལྟར་ཡིན། དེ་བཞིན་རྩོམ་ལུས་རེ་རེ་ལ་ཉམས་ལེན་བྱེད་པ་ཡིས་རྩོམ་ལུས་ཅིག་ཤོས་ལ་ལྟ་བ་ཇེ་གསལ་དུ་འགྱུར་རོ། ཚིགས་བཅད་སྙན་ངག་བྲིས་ན་ངའི་རང་མོས་སྙན་ངག་དོན་ལ་གཞོལ་ཞིང་གནད་ལ་འདྲིལ་བ་ལ་ཕན་པ་བཞིན་དུ། རང་མོས་སྙན་ངག་བྲིས་པ་དེས་ངའི་ཚིགས་བཅད་སྙན་ངག་གི་རྗོད་ངག་ཕྱུག་ཅིང་དེང་སྐབས་ཀྱི་སྐད་དང་མཐུན་པ་ལ་ཕན་ནོ།

ངས་བལྟས་ན་ད་ནས་བརྩིས་པའི་ལོ་བཅུའི་རྗེས་ལ་སྙན་ངག་པ་རྣམས་དང་འབྲེལ་ཡོད་རྩོམ་རིག་སྐྱོན་ཡོན་རྗོད་མཁན་རྣམས་ཀྱི་རྩོད་གཞི་ནི་ཚིགས་སུ་བཅད་པ་དང་དེའི་ཟླས་ཕྱེ་བའི་ཚིགས་སུ་མ་བཅད་པའི་རྩོམ་སྟངས་ལྟ་བུའི་བརྗོད་གཞི་དོགས་པོ་ཞིག་ཡིན་མི་སྲིད། དེ་ནི་རྩོད་གཞི་སུན་སྣང་ཅན་ཞིག་ཏུ་གྱུར་ཚར་ཡོད་ཅིང་། དེ་ནི་ཤེས་རྒྱ་ཆུང་ཞིང་ཕྱོགས་ལྷུང་ཅན་ཞིག་ཡིན་པ་དེས་སྙན་ངག་ངོ་མ་ནི་ཚིགས་བཅད་དང་རང་མོས་ཀྱི་རྩོམ་ལུས་གང་རུང་དུ་བརྩམས་ཆོག་པ་དེ་ལ་ངོས་འཛིན་བྱེད་ཐུབ་པར་མི་འགྱུར་རོ། རྩོམ་ཐབས་གང་ཞིག་གིས་ཀྱང་སྙན་ངག་སྙན་པོར་གྲུབ་པ་འགོག་ཐབས་མེད་པ་བཞིན་དུ་སྙན་པོར་གྲུབ་ཐུབ་པའི་ངེས་པ་ཡང་མེད་དོ། (འོན་ཀྱང་ཁས་ལེན་དགོས་པ་ཞིག་ལ། ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་དུས་སྐབས་ངེས་ཅན་གྱི་ནང་དུ་རྩོམ་ཐབས་འགའ་རེ་བེད་སྤྱོད་གཏོང་དཀའོ།) མི་འགྱུངས་པར་སྙན་རྩོམ་གྱི་རྩོད་གཞིའི་ལྟེ་བ་ནི་རྒྱ་ཆེ་བའི་རྣམ་པ་དང་། གཟུང་དུ་མེད་པའི་སྙན་རྩོམ་གྱི་རྩོམ་སྒྲོམ་གྱི་སྟེང་ལ་འབབ་པར་ངས་ཡིད་ཆེས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། སྙན་ངག་པ་ཞིག་གིས་ཇི་ལྟར་ཕུལ་དུ་བྱུང་བའི་ཚིག་སྦྱོར་དང་།སྣང་བརྙན། བསམ་བློ་བཅས་བརྗོད་གཞིའི་ནང་དུ་བསྒྲིས་ཡོད། ལྷད་མ་འདྲེས་པའི་སྙན་ངག—ཚིགས་བཅད་དང་རང་མོས་གང་རུང—གི་ཡིག་ཕྲེང་གི་སྐྱུམ་ཚད་ཅི་ཙམ་ཡིན། གལ་གནད་ཅན་གྱི་རྩོད་གཞི་ནི་རྩོམ་སྟངས་བྱེ་བྲག་པ་རེ་མ་ཡིན་པར་རྩ་བར་གྱུར་བའི་སྙན་ངག་རྩོམ་པ་དང་དེ་ལ་ཚད་འཛིན་བྱེད་པའི་མཛེས་པར་འཛིན་པའི་བློ་ཡི་སྒོར་ཡིན་དགོས།

གནས་སྐབས་དེར་དེང་སང་གི་ཨ་རིའི་སྙན་ངག་གི་གནད་དོན་རྣམས་ཧ་ཅང་གསལ་དུ་འགྱུར། གནད་དོན་དེ་དག་ནི། སྙན་ངག་གི་རྫོད་ཚིག་ཇེ་ཞན་དུ་སོང་བ་དང་། བརྩེ་བ་བརྗོད་པའི་སྙན་ངག་ལ་ཚིག་ཉོག་མང་བ། རང་སེམས་བརྗོད་པའི་སྙན་ངག་གི་རིགས་རྩ་བརླག་ཏུ་སོང་བ། ཇི་བཞིན་བརྗོད་པའི་སྙན་ངག་གསར་པ་ལ་དོན་ཕན་ཅན་གྱི་མཛེས་རིག་ཅིག་འདོན་མི་ཐུབ་པ། དེང་རབས་ཀྱི་སྙན་ངག་གི་ནང་དུ་དབྱངས་འགྲོས་བཀག་པ་བཅས་ཡིན། རྙོག་འཛིང་ཅན་གྱི་གནས་སྟངས་འདིའི་གཙན་པོ་ནི་སློལ་རྒྱུན་གྱི་རྩོམ་སྟངས་སྐྱར་གསོ་བྱེད་པ་ཁོ་ནར་མཐོང་། གཙན་པོ་གཞན་པ་ཡང་འབྱུང་བ་ནི་གོར་མ་ཆག དུས་ཚོད་ཁོ་ནས་གཙན་པོ་གང་ཞིག་ལ་བདེན་སྟོབས་ཆེ་བ་སྟོན་པར་འགྱུར་རོ།

སྒྱུར་མཁན་གྱི་མཆན།

1 འདི་ནི་གནའ་རབས་ཀྱི་འཇིའུ་ཡི་མི་རིགས་ལ་གོ་དོ།

2 དབྱིན་ཡིག་གི་གསལ་བྱེད་ལ་ཆེ་འབྲི་ཆུང་འབྲི་རིགས་གཉིས་ཡོད་པ་ལས། ཚིག་འགོ་གསར་འཛིན་གྱི་སྐབས་དང་། མི་མིང་དང་ས་མིང་སོགས་འབྲི་སྐབས་ཐོག་མའི་ཡི་གེ་དང་པོ་དེ་ཆེ་འབྲི་བྱེད་དགོས་པ་ཡིན།

3 སྐབས་འདིའི་སྒྲ་རྒྱན་ནི་རང་རེའི་བོད་ཀྱི་སྒྲ་རྒྱན་ལྟ་བུ་ལ་མི་གོ་བར། དབྱིན་ཡིག་གི་སྙན་ངག་ཚིག་ཕྲང་རེའི་མཇུག་ཏུ་དབྱངས་གསལ་གང་རུང་གི་སྒྲ་རྒྱན་ལྟ་བུ་ཡོང་དགོས་པ་དེ་ལ་གོ་ཞིང་། Williams ཡིས་རང་གི་སྙན་རྩོམ་དུ་དེ་དོར་ནས་ཚིག་གི་ངལ་གསོ་མཚམས་ཀྱང་གསར་པ་ཞིག་བསྐྲུན་པ་སྟེ། རྩོམ་ལུགས་འདི་དུས་རབས་བཅུ་དྲུག་པ་ནས་དབྱིན་ཡིག་གི་སྙན་རྩོམ་གྱི་རྩོམ་ལུགས་གཙོ་བོ་ཞིག་ཏུ་གྱུར་ཅིང་། ལྷག་པར་གཏམ་བརྗོད་གླེགས་བམ་གྱི་ནང་དུ་དར་སྤེལ་ཆེ་བར་གྲགས།

པད་མ་འབུམ་གྱིས་བསྒྱུར།

ཇེ་ན་ཇོ་ཡ།

ཇེ་ན་ཇོ་ཡ་ (Dana Gioia) (༡༩༥༠ ལོར་འཁྲུངས།) རྒྱལ་སྤྱི་ཐོག་ནས་བསྔགས་བརྗོད་བྱ་ཡུལ་དུ་གྱུར་བའི་སྙན་ངག་མཁན་དང་། རྩོམ་རིག་སྐྱོན་ཡོན་རྗོད་མཁན། སློབ་གསོ་པ་ཞིག་ཡིན། ལོ་ངོ་བཅོ་ལྔའི་རིང་ལ། ཁོང་གིས་ཨ་རིའི་ཀམ་པ་ནེ་ཆེན་པོ་ཞིག་གི་འཛིན་སྐྱོང་དང་རིམ་གྱིས་འགན་འཛིན་གཞོན་པའི་འགན་འཁུར་ཞོར་དུ་རྩོམ་འབྲི་གནང་། ཁོང་གིས་ཉིན་རེར་དུས་ཚོད་བཅུ་གཉིས་ལ་ལས་ཀ་བྱེད་དགོས་ན་ཡང་། དེའི་ཞོར་དུ་ཁོང་གིས་ཉིན་རེར་ཆུང་མཐའ་དུས་ཚོད་གསུམ་ལ་ཀློག་པའམ་འབྲི་བའི་སྤྱོད་ལམ་བསྐྱངས། ཁོང་གིས་མཚན་མོ་དང་གུང་གསེང་སྐབས་ལ་རྩོམ་འབྲི་གནང་ཞིང་། རིམ་གྱིས་ཁོང་ལ་ཙོམ་རིག་གི་སྙན་གྲགས་ཆེན་པོ་ཞིག་རྒྱས། ༡༩༩༢ ལོ་ནས་ཁོང་གིས་རང་གི་ལས་ཀ་བཞག་ནས་ཆེད་གཉེར་གྱི་རྩོམ་པོ་པོར་གྱུར།

ཇོ་ཡ་ཡིས་སྙན་ངག་རྒྱང་པའི་དེབ་གྲངས་གསུམ་དཔེ་སྐྲུན་བྱས། དེའི་ནང་ནས "ཉིན་གུང་གི་དྲི་རྟོག" (Interrogations at Noon) ཅེས་པ་ལ་ ༢༠༠༢ ལོར་ཨ་རིའི་དཔེ་དེབ་ཀྱི་བྱ་དགའ་ (American Book Award) ཞེས་པའི་བྱ་དགའ་ཐོབ། ཁོང་གིས་དབྱུང་ལ་ཏིན་དང་ཨེ་ཊ་ལི་ཡ། འཇར་མན། རོ་མ་ཉི་ཡ་བཅས་ཀྱི་སྐད་ནས་སྙན་རྩོམ་ཡིག་སྒྱུར་བྱེད། ༢༠༠༣ ལོར་ཨ་རིའི་གྲོས་ཚོགས་སྤྱི་མོས་ཀྱིས་ཁོང་རྒྱལ་ཡོངས་སྒྱུ་རྩལ་རོགས་སྐྱོར་ (National Endowment for the Arts) ཞེས་པ་དེའི་གཙོ་འཛིན་དུ་བསྐོ་བཞག་གནང་། རྒྱལ་ཡོངས་སྒྱུ་རྩལ་རོགས་སྐྱོར་ཞེས་པ་ནི་ཨ་རི་གཞུང་འབྲེལ་གྱི་སྒྱུ་རྩལ་གྱི་ཚོགས་པ་དང་ཨ་རིའི་རྒྱལ་ཡོངས་ཀྱི་ཆེས་ཆེ་བའི་ལོ་རེར་སྒྱུ་རྩལ་ལ་རོགས་སྐྱོར་བྱེད་མཁན་ཡིན།

འདིར་བཀོད་པའི་རྩོམ་ཡིག་འདི་ནི་ཇེའོ་ཡ་ཡི་སྐད་གྲགས་ཅན་གྱི་དཔེ་དེབ་"སྙན་ངག་ལ་གལ་གནད་ཡོད་དམ? སྙན་ངག་དང་ཨ་རིའི་རིག་གཞུང་སྐོར་རྩོམ་ཡིག་ཕྱོགས་བསྡུས།" (༡༩༩༢) (Can Poetry Matter? Essays on Poetry and American Culture) ཞེས་པ་དེ་ལས་ཁོལ་དུ་ཕྱུང་། ཁོང་གི་རྩོམ་ཡིག་འདི་ཨ་རིའི་སྤྱི་ཁྱིད་ཅན་གྱི་དུས་དེབ་ལ་ཐོན་སྐབས་ཀློག་པ་པོ་རྣམས་ཀྱིས་བགྲོ་གླེང་བྱས་པ་དེ་འདྲ་ནི་དུས་དེབ་དེའི་ལོ་རྒྱུས་ཐོག་ལ་རྩོམ་ཡིག་གང་ཞིག་ལ་ཡང་བྱུང་མ་མྱོང་ཞིང་། རྩོམ་ཡིག་དེས་རྒྱལ་སྤྱིའི་སྟེང་ལ་དེང་རབས་རིག་གཞུང་གི་ནང་དུ་སྙན་ངག་གི་གོ་བབ་ཀྱི་ཐད་ལ་རྩོད་གླེང་གི་མེ་ལྕེ་སྦར། སྙན་ངག་ལ་གལ་གནད་ཡོད་དམ? ཟེར་བའི་རྩོམ་ཡིག་འདིས་ཚིགས་བཅད་(ཀྱི་རྩོམ) སྤྱིར་བཏང་གི་མིའི་མཐོང་ལམ་ན་ཡལ་བར་འགྱུར་བཞིན་པ་དང་། སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོ་དག་གི་ནང་དུ་གནས་པའི་སྙན་ངག་མཁན་བརྒྱ་ཕྲག་དུ་མས་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་དགེ་སློབ་ཀྱི་བཀླག་བྱ་ཁོ་ནར་སྙན་ངག་འབྲི་བཞིན་ཡོད་པ་དང་། སྤྱིར་བཏང་གི་མིས་དོ་སྣང་བྱེད་པའི་དུས་དེབ་རྣམས་ཀྱིས་སྙན་ངག་གཏན་ནས་མི་གླེང་བ་དང་། སྙན་ངག་གི་དུས་དེབ་དང་དཔེ་དེབ་གློག་མཁན་གྱི་གྲངས་འབོར་ཏ་ཙང་ཆུང་ཚུལ་བཅས་བསྟན་ཡོད། ཇོ་ཡ་ཡི་བཞེད་ལུགས—དཔེར་ན་སྙན་ངག་འབྲབ་སྟོན་སྒྱུ་རྩལ་ལ་ལོག་དགོས་པ་ལྟ་བུ—ལ་རྒྱབ་སྐྱོར་བརྟན་པོ་དང་སྐྱོན་བརྗོད་ནྲོ་ངར་ཅན་གཉིས་ཀ་ཐོབ་ཡོད།

ཇེ་ན་ཇོ་ཡ་ནི་རྒྱལ་སྤྱིའི་སྟེང་ནས་དེང་རབས་སྙན་ངག་གི་ནང་དུ་ཚིགས་བཅད་དང་། སྡེབ་སྦྱོར་བཅས་སྐྱར་གསོ་གནང་མཁན་ཞིག་ཏུ་ངོས་འཛིན་ཐོབ་པ་ཞིག་ཀྱང་ཡིན། ཡིན་ན་ཡང་ཁོང་རང་གིས་རང་མོས་སྙན་ངག་ཀྱང་འབྲི་ལ། སྙན་ངག་མཁན་གྱིས་བརྩམས་ཚོས་ལ་འཚམས་པའི་རྩོམ་ལུས་བླང་དགོས་པར་འདོད། འདིར་སྒྱུར་འགོད་བྱས་ཡོད་པའི་རྩོམ་ཡིག་འདིའི་ནང་དུ་དོན་གནད་དེ་དག་ཞིབ་གསལ་དུ་ཐོན་ཡོད།

Ideal of a Tree

by Ju Kalzang

If in the spring my gush of fair blossoms
Were to adorn the beautiful tresses of our older sisters,
Though tear and fling they might with incisive fingers,
I would say, without remorse, in the expanse of great impartiality,
Let them adorn.

If in the summer my dense arbor spreading a country mile
Were to shelter from the heat our older brothers resting,
Though mercilessly subject my leaves might be to the torrid rays,
I would say, without discontent, in the expanse of great tranquility,
Let them shelter.

If in the fall my ripened fruit bowing low in heavy clusters,
Were to offer a little nourishment for the health of our grandmothers,
Though cut they might at my neck with sharp-bladed sickles,
I would say, without regret, in the expanse of great happiness,
Let them nourish.

If in the winter my branches stretching impartially
Were to offer a little warmth to fuel the fires of our grandfathers,
Though chop they might with razor-sharp axes,
I would say, without demurral, in the expanse of great patience,
Let them warm.

Above all, if my towering treetop which touches the sky
Were to be a ladder for the enchantment of our young boys and girls,
Or serve as a footstool for them to pick a garland of stars,
I would say, "Delight in this gala. May your wishes be fulfilled!"

Translated by Lauran Hartley

Ju Kalzang is one of the most widely acclaimed Tibetan poets today. He was born in 1960 in Dar lag (Dari) County, Golok (Guoluo) Prefecture, Qinghai Province. After earning an associate's degree at the Central Nationalities Institute (Beijing) and a master's degree at Qinghai Nationalities Institute (Xining), he returned to his native home in 1987 where he now serves as director of the Nationalities Section of the Golok Prefecture Translation Bureau.

The poem "Ideal of a Tree" was first published under the pseudonym "Tig ta" in the literary journal *Sbrang char,* no. 3 (1987): 78. It also appears in Ju Kalzang's collection of poetry, *Mind at the Foot of the Snow Mountain* (Gangs 'dabs kyi sems pa), Xining: Qinghai Nationalities Publishing House, 1994.

ལྗོན་པའི་ཕྱུགས་བསམ།

■ འཇུ་སྐལ་བཟང་གིས་བརྩམས།

དཔྱིད་གསུམ་མཚར་སྡུག་མེ་ཏོག་ཚལ་ཆིལ་དུ་བཞད་པས།།
ཨ་ལྕེའི་དབུ་ལོ་མཛེས་པའི་རྒྱན་ཆ་ཙམ་ཡོང་ན།།
ན་ཆུང་སོར་མོའི་མཆོན་གྱིས་ཚལ་བ་རུ་འཕངས་ཀྱང་།།
འགྱོད་མེད་བཏང་སྙོམས་ཆེན་པོའི་གཞི་དབྱིངས་སུ་བཏང་ཆོག །

དབྱར་གསུམ་སྨུམ་སྡུག་ཡལ་འདབ་དཔག་ཚད་དུ་རྒྱས་པས།།
ཨ་ཇོའི་སྐྱ་ངལ་གསོ་བའི་ཚད་སྐྱོབ་ཙམ་ཡོང་ན།།
ཚ་གདུང་མི་དུག་དྲག་པོས་བརྩེ་མེད་དུ་གཟིར་ཡང་།།
བསྐྱང་མེད་ཞི་བ་ཆེན་པོའི་གཞི་དབྱིངས་སུ་བཏང་ཆོག །

སྟོན་གསུམ་སྨིན་ལེགས་འབྲས་བཟང་ཕང་ཕུང་དུ་དུད་པས།།
རྨོ་བོའི་ཟོ་མདངས་གསོ་བའི་བཅུད་ལེན་ཙམ་ཡོང་ན།།
རྣོ་ངར་རྡ་ཟོར་གདུག་པོས་འཛིང་བ་ནས་བཅད་ཀྱང་།།
ཕངས་མེད་དགའ་བ་ཆེན་པོའི་གཞི་དབྱིངས་སུ་བཏང་ཆོག །

དགུན་གསུམ་ཡལ་གའི་ཁོ་ལག་ཕྱོགས་མེད་དུ་བརྐྱངས་པས།།
སྤྱི་བོའི་མི་སྟོབས་གསོ་བའི་དྲོད་ལེན་ཙམ་ཡོང་ན།།
རིག་གཙོད་སྟ་གྲི་ངར་མས་དུམ་བུ་རུ་གཏུབས་ཀྱང་།
ལན་མེད་བཟོད་པ་ཆེན་པོའི་གཞི་དབྱིངས་སུ་བཏང་ཆོག །

ཁྱད་པར་རིང་བའི་རྩེ་མོ་ནམ་མཁའ་རུ་བསྙེགས་པས།
ནུ་སྲིང་བུ་ཚ་དགྱེས་པའི་སྐབས་གདང་དུ་སྒྱུར་ཏེ།
རྒྱུ་སྐར་དོ་ཤལ་ལེན་པའི་རྐང་སྟེགས་ཞིག་ཡོང་ན།།
རེ་བློ་གཏིང་ནས་ཆེམ་པའི་དགའ་སྟོན་ལ་རོལ་འགྲོ།།

སྙན་རྩོམ་འདི་ཐེངས་དང་པོར་ ༡༩༨༧ ལོའི་སྦྲང་ཆར་འདོན་ཐེངས་གསུམ་པའི་ཤོག་གྲངས་ ༧༩ ཡི་སྟེང་ལ་བཀོད་ཡོད་ཅིང་། དེའི་རྗེས་སུ་ ༡༩༩༧ ལོར་ "སྤྲིན་གྱི་སྒྲ་དབྱངས" (མཚོ་སྔོན་མི་རིགས་དཔེ་སྐྲུན་ཁང་།) ཞེས་པའི་ཤོག་གྲངས་ ༢༨ དང་། སྙན་ངག་པ་འདིའི་སྙན་རྩོམ་ཕྱོགས་བསྒྲིགས་ "གངས་འདབས་ཀྱི་སེམས་པ།" (མཚོ་སྔོན་མི་རིགས་དཔེ་སྐྲུན་ཁང་། ༡༩༩༨) ཡི་ཤོག་གྲངས་ ༣—༨ བཅས་སུ་བཀོད་ཡོད།

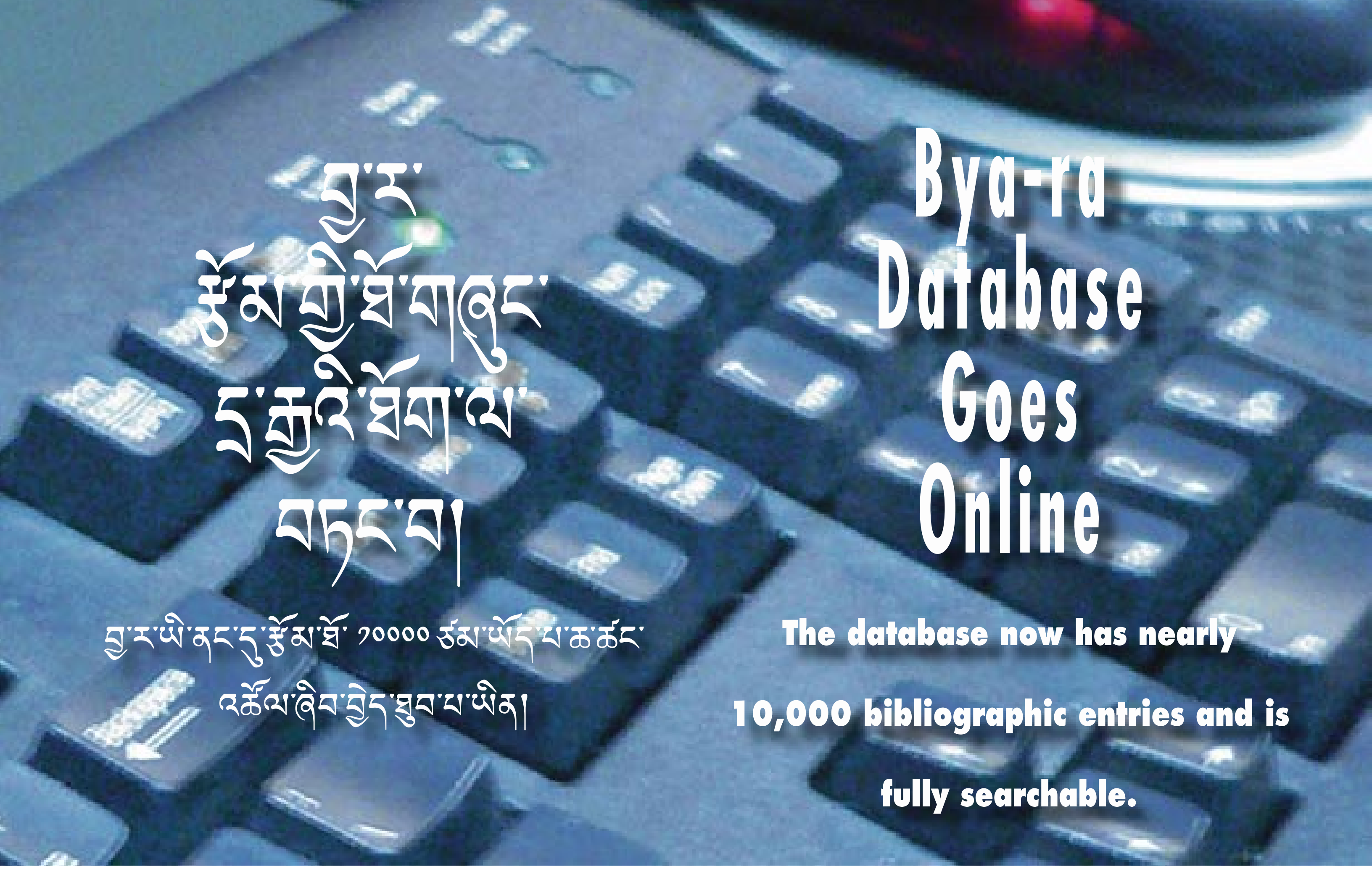

བྱ་ར་ རྩོམ་གྱི་ཐོ་གཞུང་ དྲ་རྒྱའི་ཐོག་ལ་ བཏང་བ།

བྱ་ར་ཡི་ནང་དུ་རྩོམ་ཐོ་ ༡༠༠༠༠ ཙམ་ཡོད་པ་ཆ་ཚང་ འཚོལ་ཞིབ་བྱེད་ཐུབ་པ་ཡིན།

Bya-ra Database Goes Online

The database now has nearly 10,000 bibliographic entries and is fully searchable.

"བྱ་ར། བོད་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་གི་རྩོམ་ཡིག་ཐོ་གཞུང་། (ཕྱི་མོ་ ༢.༠)" ཞེས་པ་འདི་སྔོན་མ་ CD-ROM ཁོ་ནར་ གནས་ཤིང་། དེ་ནི་བོད་རིག་པ་བ་དང་ཞིབ་འཇུག་པ་གཞན་དག་ གིས་ཀྲུང་གོའི་ཁོངས་ཀྱི་བོད་རིག་པ་བ་རྣམས་ཀྱིས་ཞིབ་འཇུག་ཅི་ གནང་ལ་སླབས་བདེ་བོའི་སྒོ་ནས་ཤེས་རྟོགས་བྱེད་སྐྱུད་ཅིག་ཡིན།

Bya-ra: A Tibetan Research Database (Version 2.0), previously only available on CD-ROM, is a resource tool by which Tibetologists and other researchers can easily familiarize themselves with secondary research by Tibetologists in the People's Republic of China.

དྲ་རྒྱའི་ཐོག་གི་བྱ་ར་ནི་
www.latse.org/byara
བརྒྱུད་ནས་འཚོལ་ཐུབ།

The web-interface version is available for public use at: www.latse.org/byara

Trace Foundation

ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་འདི་ནི་ཀུན་ཕན་ཐེབས་རྩ་ཚོགས་པའི་ལས་གཞི་ཞིག་ཡིན།
Latse Library is a project of Trace Foundation